

Co-funded by
the European Union

ОЛЕНА СТІЛЮК, ЛАРИСА ЮДА

СУЧАСНІ ДОСЯГНЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ. ЧАСТИНА 1–2

в рамках проекту програми Erasmus+
«Гендерна рівність в Європейському Союзі:
від історичних витоків до сучасних досягнень»
101127464 — GEEUHOМА — ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH

Чернігів – 2024

**Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О. М. Лазаревського**

Кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин,
Кафедра історії України, археології та краєзнавства

ОЛЕНА СТІЛЮК, ЛАРИСА ЮДА

**СУЧАСНІ ДОСЯГНЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ
В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.
ЧАСТИНА 1–2**

**THE MODERN ACHIEVEMENTS OF GENDER EQUALITY
IN THE EUROPEAN UNION.
PART 1–2**

Навчально-методичний посібник
для організації освітнього процесу за кредитно-трансферною системою
для здобувачів освіти освітнього ступеня бакалавр
у галузі гуманітаристики

Чернігів – 2024

УДК 305:061.1ЄС](072)
С85

Рецензенти: доктор історичних наук, професор Кондратьєв І. В.,
кандидат історичних наук, доцент Острянюк А. М.

Стрілюк О. Б., Юда Л. А. Сучасні досягнення гендерної рівності в Європейському Союзі. Частина 1–2. / The modern achievements of gender equality in the European Union. Part 1–2. Чернігів: Вид-во Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 2024. 118 с.

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

УДК 305:061.1ЄС](072)
С85

Друкується за рішенням кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин (протокол № 1 від 30 серпня 2024 р.) та кафедри історії України, археології та краєзнавства (протокол № 1 від 30 серпня 2024 р.), Вченої ради Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (протокол № 2 від 27 вересня 2024 р.).

©Стрілюк О. Б., 2024
©Юда Л. А., 2024

ОЛЕНА СТРІЛЮК

**СУЧАСНІ ДОСЯГНЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ
В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.
ЧАСТИНА 1**

ЗМІСТ

(Частина I)

АНОТАЦІЯ.....	6
МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ.....	9
ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ	13
ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	15
ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА.....	42
Переклад основних документів Ради Європи на українську мову	42
Публікації від проєктів Ради Європи	43
КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ ДЛЯ ПОГЛИБЛЕННЯ ЗНАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ	45
Колекція статей	45
Онлайн-курси для гендерної самоосвіти	45
Посилання від Ради Європи.....	46
Проєкти	47
ФІЛЬМИ	48
ЕСЕ.....	52
Теми для есе	52
Методичні рекомендації до написання есе	53
Поради для успішного написання есе	54
ГЛОСАРІЙ.....	55
ФОРМИ КОНТРОЛЮ	61
РОЗПОДІЛ БАЛІВ. ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ	62

АНОТАЦІЯ

Спеціальна дисципліна «Сучасні досягнення гендерної рівності в Європейському Союзі. Частина 1.» викладається в рамках міждисциплінарного проекту «Гендерна рівність в Європейському Союзі: від історичних витоків до сучасних досягнень» / «Gender equality in the European Union: from historical origins to modern achievements» № 101127464 ERASMUS-JMO-2023-MODULE. Вона розрахована на здобувачів освітнього ступеня бакалавр, які навчаються у закладах вищої освіти за освітньо-кваліфікаційними програмами гуманітарних спеціальностей. Структура залікового кредиту цієї дисципліни побудована згідно з вимогами Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS).

Дисципліна спрямована на формування у студентів цілісного уявлення про сучасні тенденції гендерної політики в Європейському Союзі, основні досягнення у сфері гендерної рівності, а також виклики, які стоять перед європейськими країнами у цій галузі.

Вона охоплює низку ключових тем: становлення гендерної політики в Європейському Союзі, зокрема історичний контекст і розвиток основних правових і нормативних актів; стратегії та ініціативи ЄС, спрямовані на забезпечення гендерної рівності в різних сферах: політиці, економіці, освіті та соціальній сфері; сучасні інструменти, які використовуються для моніторингу та впровадження гендерної рівності на рівні країн-членів ЄС. Особливу увагу приділено вивченню Стратегії гендерної рівності ЄС на 2020–2025 рр., яка визначає основні пріоритети та механізми досягнення рівності у правах і можливостях для жінок і чоловіків.

У процесі навчання здобувачі матимуть змогу: ознайомитися з європейськими практиками у сфері боротьби з гендерно зумовленим насильством; вивчити політики ЄС щодо подолання гендерного розриву на ринку праці та сприяння участі жінок у прийнятті рішень; проаналізувати сучасні підходи до інтеграції гендерного компонента у системи освіти, охорони здоров'я та інших галузей.

Дисципліна має на меті не лише розширення теоретичних знань, але й формування практичних компетентностей у застосуванні гендерно чутливих підходів до вирішення актуальних соціально-економічних проблем.

Навчальний процес організовано у форматі лекцій (10 годин), практичних занять (18 годин). Використовуються інтерактивні методи навчання, включаючи аналіз кейсів, дискусії, групові проекти, а також виконання творчих завдань.

Оцінювання знань здобувачів освіти здійснюється за результатами поточної роботи. Підсумковий контроль відбувається наприкінці вивчення обох частин дисципліни.

Дисципліна стане корисною для студентів, які планують працювати у сферах освіти, соціальної політики, міжнародних відносин чи громадського активізму.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Метою дисципліни «Сучасні досягнення гендерної рівності в Європейському Союзі» є формування у здобувачів освіти системного розуміння сучасних тенденцій, інструментів та механізмів забезпечення гендерної рівності в Європейському Союзі, а також практичних знань і компетентностей у застосуванні європейського досвіду для вирішення актуальних питань у соціальній, політичній та економічній сферах.

Для досягнення поставленої мети слід розв'язати низку **завдань**:

- висвітлити основні етапи становлення та розвитку гендерної політики ЄС;
- проаналізувати ключові стратегічні документи;
- схарактеризувати сучасні підходи до боротьби з гендерно зумовленим насильством та подолання гендерного розриву в різних сферах;
- ознайомитися з успішними практиками ЄС у впровадженні гендерно чутливої політики.

Дисципліна додатково сприяє формуванню компетентностей аналізу та оцінки ефективності політик гендерної рівності, здатності застосовувати принципи гендерно чутливого підходу в різних сферах професійної діяльності, а також роботи з європейськими нормативно-правовими документами. Здобувачі освіти отримають знання про використання сучасних інструментів моніторингу та оцінки стану гендерної рівності. Дисципліна також сприяє розвитку проектних компетентностей у плануванні та реалізації ініціатив, спрямованих на забезпечення рівності.

Очікуваними результатами навчання мають стати:

- розуміння історичних витоків і сучасних досягнень гендерної рівності в ЄС;
- ознайомленість із ключовими нормативно-правовими актами та ініціативами ЄС у сфері гендерної рівності;
- знання про механізми та інструменти впровадження гендерної політики в країнах ЄС;
- здатність аналізувати й оцінювати гендерно орієнтовані політики та їхній вплив на суспільство;
- здатність застосовувати європейський досвід гендерної рівності в національному контексті;
- уміння проводити інформаційно-просвітницьку діяльність із питань гендерної рівності;
- розуміння значення гендерного підходу для соціальної справедливості та сталого розвитку;
- здатність працювати у міждисциплінарних командах над питаннями забезпечення гендерної рівності;

- компетентність у розробці стратегій і рекомендацій щодо інтеграції гендерного компонента в різні сфери суспільного життя.

Після завершення вивчення дисципліни здобувачі в цілому зможуть продемонструвати **конкретні результати**:

- критично оцінювати ключові досягнення ЄС у сфері гендерної рівності та аналізувати їхній вплив на різні аспекти життя;
- використовувати принципи та механізми гендерно чутливого підходу в професійній або громадській діяльності;
- розробляти та впроваджувати проекти, спрямовані на забезпечення гендерної рівності, з урахуванням найкращих європейських практик;
- критично оцінювати виклики та перспективи впровадження гендерної рівності в сучасних умовах.

Політика курсу передбачає **сумлінне ставлення здобувачів освіти до освітнього процесу**. Обов'язковими є:

- відвідування лекційних занять;
- активна участь у дискусіях;
- ґрунтовна підготовка до практичних занять і читання рекомендованої літератури;
- дотримання норм академічної доброчесності та правил освітнього процесу, закріплених у відповідних положеннях Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1.

ШЛЯХИ ТА МЕХАНІЗМИ ПРОСУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР

Огляд основних тенденцій та стратегій впровадження гендерної рівності. Розгляд глобальних і європейських тенденцій у гендерній політиці, ключові досягнення в інтеграції гендерної рівності на національному та міжнародному рівнях, особливості підходів в ЄС. Обговорення стратегій забезпечення гендерної рівності на глобальному рівні, включаючи міжнародні договори та ініціативи ООН, Ради Європи та Європейського Союзу. Приклад: Європейська стратегія гендерної рівності 2020–2025.

Гендерні трансформації у глобальному масштабі. Аналіз змін у ставленні до гендерної рівності у світі, порівняння досвіду різних країн. Складові успіху та проблеми втілення гендерних стратегій на глобальному рівні.

Міжнародні механізми забезпечення гендерної рівності. Розбір ключових міжнародних інструментів, таких як Стамбульська конвенція, Лансаротська конвенція, а також міжнародні організації (ООН, Рада Європи). Оцінка їхньої ефективності та впливу на законодавчі та соціальні зміни в країнах-членах ЄС.

Тема 2.

СТРАТЕГІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ У СФЕРІ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Прогрес у сфері гендерної рівності за останні десятиліття. Аналіз досягнень Європейської Комісії в просуванні гендерної рівності: від впровадження гендерних квот до програм підтримки жінок у політиці та бізнесі. Обговорення політичних та економічних ініціатив у ЄС, спрямованих на зменшення гендерного розриву на ринку праці.

Стратегія гендерної рівності 2020–2025. Детальний розгляд стратегічних цілей, поставлених Європейським Союзом для досягнення гендерної рівності. Свобода від насильства та стереотипів. Рівність у доступі до ринку праці. Рівне представництво у прийнятті рішень. Інструменти та механізми реалізації цієї стратегії. Законодавчі інструменти. Фінансові механізми. Моніторинг та оцінка. Освіті та інформаційні кампанії. Вплив Стратегії на країни-члени ЄС. Зростання частки жінок у керівництві компаній завдяки законодавчим квотам. Зменшення гендерного розриву в оплаті праці в окремих країнах. Підвищення обізнаності про гендерну

рівність у суспільстві. Виклики: опір впровадженню гендерно чутливих політик, нерівномірний рівень прогресу між країнами.

Тема 3.

БОРОТЬБА З НАСИЛЬСТВОМ ЩОДО ЖІНОК

Закон про цифрові послуги (Digital Services Act, DSA). Вплив цифрових технологій на гендерну рівність і виникнення нових форм насильства, зокрема кібернасильства. Мета та основні принципи закону, приклади застосування. Його ефективність у боротьбі з онлайн-насильством щодо жінок.

Стратегія протидії торгівлі людьми. Протидія експлуатації жінок у трудовій та сексуальній сфері. Захист жертв і забезпечення їм доступу до реабілітації та допомоги. Посилення міжнародної співпраці для припинення мереж торгівлі людьми. Використання сучасних технологій для виявлення та припинення схем торгівлі людьми. Підвищення обізнаності громадськості через інформаційні кампанії. Характеристика конкретних дій ЄС: кордонний контроль у країнах ЄС для виявлення жертв торгівлі людьми. Навчання правоохоронних органів і соціальних служб щодо розпізнавання жертв торгівлі. Впровадження гарячих ліній для постраждалих, доступних багатьма мовами.

Законодавчі ініціативи ЄС щодо насильства над жінками та домашнього насильства. Розгляд нових ініціатив ЄС у боротьбі з насильством над жінками, зокрема стосовно домашнього насильства, кібернасильства, торгівлі людьми. Визнання насильства над жінками та домашнього насильства як серйозного злочину в усьому ЄС. Обговорення законодавства, спрямованого на захист жертв, а також нових пропозицій щодо законодавчих змін. Виклики реалізації нових ініціатив.

Європейські практики запобігання та протидії домашньому насильству. Порівняння підходів до боротьби з домашнім насильством у країнах ЄС.

Тема 4.

ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНИХ РОЗРИВІВ НА РИНКУ ПРАЦІ

Прозорість оплати праці та законодавчі зміни щодо рівних прав на ринку праці. Гендерний розрив в оплаті праці. Розгляд нових законодавчих ініціатив ЄС щодо рівних прав на ринку праці, зокрема про прозорість оплати праці, політики щодо балансу між роботою та особистим життям. Директива ЄС про прозорість оплати праці (2023): мета, ключові положення, захист від дискримінації, очікувані результати.

Європейська стратегія догляду та нові правила щодо балансу роботи й особистого життя. Оцінка нових підходів до забезпечення балансу між роботою та особистим життям для жінок і чоловіків. Директива ЄС про баланс між роботою та особистим життям (Work-Life Balance Directive): її мета, ключові положення, очікувані результати.

Роль Європейської стратегії догляду у вирішенні проблеми гендерних розривів на ринку праці. Основні напрями стратегії (2022): доступ до послуг з догляду за дітьми, довгостроковий догляд, фінансування, очікувані результати. Створення умов для досягнення справжньої рівності у сфері праці та сприяння більш гармонійному розподілу обов'язків між чоловіками і жінками у професійному та особистому житті.

Тема 5.

РІВНІСТЬ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ: ПОЛІТИКА ТА БІЗНЕС

Гендерний баланс у процесі прийняття рішень: політика та бізнес. Розгляд досягнень та проблем у забезпеченні гендерної рівності на керівних посадах у політиці та бізнесі. Аналіз європейських ініціатив, спрямованих на подолання гендерного бар'єру на високих посадах у владі. Директива ЄС щодо жінок у радах директорів (Women on Boards Directive, 2022). Фінансова підтримка програм гендерної рівності. Європейський інститут гендерної рівності (EIGE) і регулярний моніторинг стану гендерного балансу у країнах-членах ЄС. Розробки цільових рекомендацій для країн із найбільшим гендерним розривом. Освітні й просвітницькі кампанії ЄС, спрямовані на зміну суспільного ставлення до гендерних стереотипів. Увага розширенню доступу жінок до висококваліфікованих сфер, таких як STEM (наука, технології, інженерія, математика).

Ініціативи ЄС щодо гендерного балансу в політиці та бізнесі. Розгляд конкретних європейських ініціатив, таких як закони про гендерні квоти в парламенті, підтримка жіночого лідерства в бізнесі. Програми наставництва та лідерства. Програми підвищення кваліфікації. Підтримка малого та середнього бізнесу, заснованого жінками. Усунення соціальних бар'єрів.

Тема 6.

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТА ГЕНДЕРНО ЧУТЛИВА ОСВІТА

Гендерно чутлива освіта та інтеграція гендерної освіти в навчальні програми. Гендерно чутливі підходи до навчання та їх вплив на формування рівних можливостей для здобувачів освіти. Принципи гендерно-чутливої

освіти: рівний доступ, гендерно нейтральні підходи, підготовка педагогів, інклюзія. Розгляд важливості гендерної освіти на різних рівнях навчання (від початкової до вищої освіти).

Подолання стереотипів у шкільних підручниках та медіа.

Аналіз того, як стереотипи щодо гендерних ролей можуть бути підтримані в навчальних матеріалах, а також методи подолання цих стереотипів через інтерактивні методи навчання. Виявлення та усунення гендерних стереотипів у текстах і зображеннях. Включення позитивних прикладів жінок і чоловіків у нетрадиційних для них сферах. Проведення тренінгів із гендерної чутливості для освітян. Освітні кампанії. Введення індикаторів для оцінки впровадження гендерної чутливості в освіті. Регулярний моніторинг ефективності заходів через опитування учнів, учителів і батьків.

Успішні практики гендерної освіти в ЄС. Гендерна освіта як ключовий інструмент для формування суспільства рівних можливостей. Приклади успішних програм гендерної освіти в країнах ЄС (Скандинавський підхід, Німеччина, Франція, Іспанія тощо) та досвід їх впровадження. Вивчення програм, які дозволяють розвивати гендерну чутливість у молоді. Ключові елементи успішних практик. Рекомендації для впровадження в Україні.

Тема 7.

УЧАСТЬ ЖІНОК У ПОЛІТИЦІ: КРАЇНИ ЄС ТА УКРАЇНА

Забезпечення рівних прав та можливостей для політичної участі жінок. Політична участь жінок як один із ключових показників гендерної рівності в суспільстві. Аналіз політичних стратегій щодо залучення жінок до політики на європейському рівні: міжнародні документи, гендерні квоти, кампанії з просування жінок у політиці. Основні механізми забезпечення рівності: 1) гарантії рівності в політичній участі через конституції та виборче законодавство, 2) міжнародні документи: Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), Пекінська платформа дій (1995). Підтримка жінок у політиці. Захист від дискримінації.

Гендерні квоти в політиці: міжнародний досвід та реалізація в Україні. Гендерні квоти як інструмент, спрямований на тимчасове вирівнювання умов участі жінок і чоловіків у політиці. Розгляд механізмів гендерних квот на прикладі Франції, Швеції тощо та України. Оцінка ефективності таких квот для забезпечення рівного представництва жінок у політиці.

Жінки в політиці України: виклики та можливості. Оцінка стану участі жінок у політиці України, аналіз викликів та обмежень, з якими вони стикаються (гендерні стереотипи, обмежений доступ до ресурсів, сексизм у медіа). Можливості для змін: розвиток жіночого лідерства, інформаційні кампанії, реформування законодавства. Створення умов для активної участі

жінок у місцевому самоврядуванні як стартового майданчика для їхньої політичної кар'єри.

Тема 8.

ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК СЕРЕД МІГРАНТІВ, БІЖЕНЦІВ ТА ОСІБ, ЯКІ ШУКАЮТЬ ПРИТУЛКУ

Гендерно чутлива міграційна політика та інтеграція жінок-біженок. Гендерно-специфічні виклики: високі ризики насильства, торгівлі людьми, експлуатації, дискримінації. Обмежений доступ до базових послуг, таких як охорона здоров'я, освіта, житло та правова допомога, через мовні та культурні бар'єри. Принципи гендерно чутливої політики: урахування гендерних потреб у процесах прийняття рішень, забезпечення жінкам-біженкам рівного доступу до всіх форм підтримки, включаючи психологічну допомогу та професійне навчання, запровадження програм реабілітації та інтеграції для жінок, які пережили насильство чи торгівлю людьми. Приклади політик у ЄС (Німеччина, Швеція тощо).

Загрози та прогалини у захисті прав жінок, які подорожують до Європи. Аналіз небезпек, які чекають на жінок у міграційному процесі, таких як торгівля людьми, насильство, дискримінація. Необхідність узгодженого підходу в країнах ЄС щодо надання підтримки жінкам-біженкам. Створення юридичних механізмів для захисту прав жінок, які стали жертвами насильства або торгівлі людьми. Проведення інформаційних кампаній серед жінок-біженок щодо їхніх прав і доступних ресурсів.

Ініціативи для покращення інтеграції жінок з числа мігрантів у Європі. Інтеграція на ринку праці. Мовні курси для жінок-біженок для полегшення їхньої адаптації. Програми професійної підготовки та перекваліфікації для жінок, які хочуть працювати в новій країні. Освіта. Надавання безкоштовного доступу до шкільної та вищої освіти для жінок-біженок. Програми для дітей-біженців, які допомагають адаптуватися до нової культури. Психосоціальна підтримка. Громадська участь. Вивчення позитивного досвіду інших країн і адаптація цих практик у національну політику.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1.

ШЛЯХИ ТА МЕХАНІЗМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР

(2 години)

1. Основні тенденції та стратегії впровадження гендерної рівності.

2. Основні гендерні трансформації у глобальному масштабі.
3. Міжнародні механізми забезпечення гендерної рівності.

Тема 2.
СТРАТЕГІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ У СФЕРІ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ
(2 години)

1. Прогрес у сфері гендерної рівності за останні десятиліття.
2. Стратегія гендерної рівності 2020–2025.

Тема 3.
БОРОТЬБА З НАСИЛЬСТВОМ ЩОДО ЖІНОК
(2 години)

1. Закон про цифрові послуги.
2. Стратегія протидії торгівлі людьми.
3. Нова пропозиція до законодавства ЄС щодо протидії насильству над жінками та домашньому насильству.

Тема 4.
ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНИХ РОЗРИВІВ НА РИНКУ ПРАЦІ
(2 години)

1. Нова законодавча база ЄС щодо мінімальної заробітної плати для працівників.
2. Нова пропозиція щодо правил ЄС про прозорість оплати праці жінок і чоловіків.
3. Нові правила ЄС щодо балансу між роботою та особистим життям набувають чинності.
4. Європейська стратегія догляду.

Тема 5.
РІВНІСТЬ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ
(2 години)

1. Досягнення гендерного балансу у прийнятті рішень.
2. Діяльність ЄС щодо забезпечення гендерного балансу в процесі прийняття рішень.
3. Ініціативи щодо подолання гендерного розриву в ЄС на керівних посадах, таких як політика та бізнес.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. РАДА ЄВРОПИ ТА ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ (2 години)

1. Правові інструменти Ради Європи.
2. Стратегія гендерної рівності Ради Європи.
3. Рада Європи у глобальному контексті: Порядок денний сталого розвитку ООН до 2030 року.

Визначення: Гендерна інтеграція, Європейська конвенція з прав людини, Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Пекінська платформа (Пекінська декларація та Платформа дій), Рада Європи, Стамбульська конвенція, Стратегія гендерної рівності Ради Європи, Цілі сталого розвитку (ЦСР) ООН.

Повідомлення:

1. Стамбульська конвенція: права жінок та протидія насильству.
2. Глобальний досвід: порівняння підходів до гендерної рівності в Європі та в інших регіонах світу.
3. Порівняння гендерної політики Ради Європи та національних підходів до гендерної рівності: приклади країн-членів.

Методичні рекомендації:

При розгляді першого питання варто звернути увагу на поняття «гендерна рівність». Чи досягнення гендерної рівності є ключовим елементом у реалізації місії Ради Європи? У чому в цілому полягає суть місії?

Варто проаналізувати правові документи Ради Європи, які стосуються гендерної рівності:

- Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція),
- Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми;
- Конвенцію Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Лансаротську конвенцію) – першу

угоду, здійснену з метою криміналізації всіх форм злочинів сексуального характеру проти дітей,

- Рекомендації Комітету міністрів та резолюції Парламентської асамблеї щодо гендерної рівності.

Ефективність цих інструментів: чи забезпечують документи реальні механізми впливу та зміни на національному рівні? Імплементация цих документів у національні законодавства країн-членів Ради Європи.

При розгляді другого питання слід звернути увагу на Трансверсальну (наскрізну) програму Ради Європи з питань гендерної рівності, започатковану в 2012 р. Проаналізуйте:

- першу Стратегію гендерної рівності Ради Європи на 2014–2017 рр. Про які пріоритетні напрямки у ній йшлося?

- Зверніть увагу на особливості Стратегії 2018–2023 рр.

- Визначте особливості третьої Стратегії 2024–2029 рр.

Роль національних урядів у реалізації Стратегії. Моніторинг і оцінка її виконання.

Розглядаючи третьє питання, слід звернути увагу, що всеосяжний та широкий спектр документів і роботи Ради Європи забезпечує важливий внесок у зусилля держав-членів щодо досягнення Цілей сталого розвитку ООН (ЦСР). Рада Європи співпрацює з ООН для реалізації *Цілі сталого розвитку 5* (досягнення гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок і дівчат). Поясніть, чи є гендерна рівність важливим аспектом для досягнення інших цілей сталого розвитку.

Роль Ради Європи в глобальній політиці. Проаналізуйте, як Рада Європи сприяє досягненню цілей, встановлених відповідними міжнародними документами, такими як Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Пекінська платформа дій та Програма ООН зі сталого розвитку до 2030 року. Виклики у досягненні гендерної рівності на глобальному рівні.

Джерела та література:

1. Гендерна рівність у цілях сталого розвитку. URL: <https://kreativ.im/henderna-rivnist-u-tsiliakh-staloho-rozvytku/>
2. Запуск проекту Ради Європи зі сприяння гендерній рівності в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/launch-of-council-of-europe-project-to-promote-gender-equality-in-ukraine>

3. Кіт Х. Чи можна досягти цілей сталого розвитку без гендерної рівності? URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/insho/chi-mozhna-dosyagti-ciley-stalogo-rozvitku-bez-gendernoyi-rivnosti.html>
4. КОМПАС. Посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://rm.coe.int/compass-2020-ukr-yfdua/1680a23873>
5. К О Н В Е Н Ц І Я Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. URL: <https://rm.coe.int/1680462546>
6. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. Лансаротська конвенція. URL: <https://rm.coe.int/prems-095619-ukr-2576-lanzarote-convention-leaflet-web-a5-1-/168096674b>
7. Конвенція Ради Європи про протидію торгівлі людьми. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/convention-on-action-against-trafficking-in-human-beings>
8. Комісія з питань гендерної рівності схвалила проєкт стратегії гендерної рівності Ради Європи на 2024–2029 роки. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/gender-equality-commission-ges-approves-draft-gender-equality-strategy-2024-2029>
9. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/peretvorennya-nashoho-svitu-poryadok-dennyu-u-sferi-staloho-rozvytku-do-2030-roku>
10. План дій Ради Європи для України на 2023–2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова». 2022. URL: <https://rm.coe.int/action-plan-ukraine-2023-2026-ukr/1680aa8282>
11. Програма розвитку ООН в Україні. Підтримка реалізації Порядку денного до 2030 року та прискорення досягнення Цілей сталого розвитку. <https://bit.ly/40AfXz8>
12. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки. URL: <https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukr-new2/16808b35a4>
13. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2024–2029 роки. URL: <https://rm.coe.int/cm-2024-17-finale-ukr/1680af3517>
14. Стамбульська конвенція – потужний інструмент подолання насильства за гендерною ознакою. URL: <https://assembly.coe.int/LifeRay/EGA/WomenFFViolence/2022/2022-HandbookIstanbulConvention-UA.pdf>
15. 17 цілей Сталого розвитку. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/>
16. Цілі сталого розвитку та Україна. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>
17. Що таке Цілі сталого розвитку? URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku>

Питання для самоконтролю та дискусії:

1. Яку роль відіграє Рада Європи в забезпеченні гендерної рівності на європейському континенті? Як її правові інструменти сприяють зміні національних політик у країнах-членах?
2. Чи є ефективними механізми моніторингу, запроваджені Радою Європи для забезпечення виконання правових зобов'язань щодо гендерної рівності?
3. Як Генеральна Асамблея ООН та Рада Європи співпрацюють для досягнення глобальних цілей сталого розвитку, зокрема Цілі № 5 (гендерна рівність)?
4. У чому полягають ключові положення Стамбульської конвенції та як вона змінює підходи до боротьби з насильством щодо жінок у Європі? Які країни підписали, а які відмовились від цієї конвенції, і чому? Які конкретні досягнення та виклики виникли після прийняття Стамбульської конвенції?
5. Як країни-члени Ради Європи імплементують стратегічні рекомендації щодо гендерної рівності на національному рівні? Які країни є прикладами успішної імплементації, а які мають труднощі?
6. Яким чином гендерна рівність може бути інтегрована в загальний порядок денний сталого розвитку до 2030 року, враховуючи конкретні потреби та можливості різних регіонів?
7. Чи є відмінності в підходах Ради Європи та ООН до питання гендерної рівності? Які з цих підходів є найбільш практичними та ефективними?
8. Які труднощі виникають під час адаптації гендерної політики Ради Європи в країнах, де існують глибокі культурні чи релігійні бар'єри? Як ці труднощі можна подолати?
9. Як стратегія гендерної рівності Ради Європи сприяє розширенню економічних можливостей для жінок в країнах, що розвиваються? Які успішні приклади можна навести?
10. Як глобальна криза, така як пандемія COVID-19, вплинула на досягнення цілей щодо гендерної рівності на європейському рівні? Які уроки можна винести для подальшої роботи Ради Європи в цій сфері?

Тема 2-3.
ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ГЕНДЕРНИМ СТЕРЕОТИПАМ ТА
СЕКСИЗМУ
(4 години)

1. Боротьба з гендерними стереотипами та сексизмом в освіті та завдяки освіті.
2. Протидія сексистській мові ворожнечі.
3. Сексизм: Помітити. Назвати. Припинити.

Визначення: віктімблеймін, гендерна рівність, гендерна нерівність, гендерні стереотипи, гендерно чутлива освіта, дискримінація, кібернасильство, менсплейнінг, мова ворожнечі, об'єктивізація, сексизм, сексистська мова ворожнечі.

Повідомлення:

1. Боротьба із сексистською мовою ненависті¹.
2. Історія формування гендерних стереотипів у суспільстві
3. Жінки в ЗМІ та штучний інтелект (AI).²
4. Кампанії проти сексизму: міжнародний досвід та локальні ініціативи.
5. Мейнсплейнінг як прояв гендерної нерівності у спілкуванні.
6. Сексизм у медіа: вплив на формування суспільної думки.

Методичні рекомендації:

При розгляді першого питання слід вказати, що таке «сексизм», чи є він дискримінацією, чому? Згадайте, що означають поняття: «гендерна рівність» і «гендерна нерівність». Що значить слідувати стандартам Ради Європи для викорінення гендерних стереотипів у освіті та завдяки освіті?

При розгляді питання варто проаналізувати:

- Рекомендацію Комітету міністрів щодо гендерного підходу в освіті (CM/Rec(2007)13),

---

¹ Можна використати матеріали сайту: [https://www.coe.int/en/web/genderequality/sexist-hate-speech#%2263583504%22:\[0\]](https://www.coe.int/en/web/genderequality/sexist-hate-speech#%2263583504%22:[0]). Особливу увагу варто звернути на Рекомендації: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680a67955

² Можна використати матеріали сайту: <https://www.coe.int/en/web/genderequality/women-in-media>

- Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами насильства стосовно жінок і домашнього насильства (Стамбульська конвенція, CETS № 210 (2011)), щодо положень, які стосуються гендерних стереотипів та сексизму як факторів, що лежать в основі нерівності між жінками та чоловіками в усіх сферах, включаючи освіту.

Друге питання передбачає розгляд основних форм і видів сексизму як мови ворожнечі. Варто звернути увагу на Загальнополітичну рекомендацію № 15 про боротьбу з мовою ворожнечі, прийняту Європейською комісією проти расизму та нетерпимості від 8 грудня 2015 р. Чи йдеться у ній про необхідність протидії сексизму, чи розглядає вона сексизм як мову ворожнечі?

Приклади сексистської мови у медіа, літературі чи публічному просторі. Успішні практики протидії мові ворожнечі. Інструменти, які допомагають розпізнавати сексистську мову та протидіяти її використанню.

При розгляді **третього питання** варто зупинитись на тому, як реагувати на сексизм і як протидіяти сексизму. Проаналізуйте, чому сексизм шкідливий. Юридичні та неюридичні інструменти. Зверніть увагу, що 27 березня 2019 року Комітет міністрів ухвалив Рекомендацію CM/Rec(2019)1 щодо запобігання сексизму та боротьби з ним. Проаналізуйте, який перелік заходів для запобігання і для засудження сексизму вона містить, до яких дій закликає? Що пропонується країнам для боротьби з сексизмом і мовою ворожнечі? Яких вимог Ради Європи вони мають дотримуватись?

Кампанії національних громадських організацій у рамках проєкту «Мобілізуйтеся проти сексизму!»³

Заява Європейського жіночого лобі (EWL) з рекомендаціями щодо сексизму, яка посилається на Рекомендацію CM/Rec(2019)1.

Джерела та література:

1. Аналіз національних заходів протидії мові ворожнечі в Україні
Системне дослідження та пропозиції щодо політики протидії мові

---

³ Мобілізуйтеся проти сексизму! URL: <https://www.coe.int/en/web/genderequality/education>

- ворожнечі в Україні. Проєкт, 18/01/2022. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/publications/systemnyj-analiz-nacjonalnyh-zahodiv-protydyiy-movi-vorozhnechi-v-ukrayini/>
2. Боротьба з мовою ворожнечі. URL: <https://rm.coe.int/recommendation-cm-rec-2022-16-on-combating-hate-speech-ukrainian-versi/1680a9b672>
  3. Додатковий протокол до Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008160f>
  4. Заблокуй сексизм – віднови справедливість! Сексизм як мова ворожнечі. Як протидіяти. Краків, 2023. 22 с. URL: <http://surl.li/nktvc>
  5. Загальнополітична рекомендація ЄКРН № 6. Боротьба з поширенням расистських, ксенофобних та антисемітських матеріалів через Інтернет. URL: <http://hudoc.ecri.coe.int/eng?i=REC-06-2001-001-ENG>
  6. ЗАГАЛЬНОПОЛІТИЧНА РЕКОМЕНДАЦІЯ ЄКРН № 15: ПРОТИДІЯ МОВІ ВОРОЖНЕЧІ. УХВАЛЕНА 8 ГРУДНЯ 2015 РОКУ. Страсбург, 21 березня 2016 р. URL: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-15-on-hate-speech-ukrainian-tran/1680a11674>
  7. ЗАПОБІГАННЯ ТА БОРОТЬБА З СЕКСИЗМОМ. Рекомендація CM/Rec(2019)1 прийнята Комітетом міністрів Ради Європи 27 березня 2019 року. URL: <https://rm.coe.int/cm-rec-2019-1-on-preventing-and-combating-sexism-ukr/1680968561>
  8. ЗАПОБІГАННЯ ТА БОРОТЬБА ІЗ СЕКСИЗМОМ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ. Посібник для жінок і чоловіків у місцевій політиці. URL: <https://rm.coe.int/16809ee580>
  9. ЄВРОПЕЙСЬКА КОМІСІЯ ПРОТИ РАСИЗМУ ТА НЕТЕРПИМОСТІ (ЄКРН). Боротьба з мовою ворожнечі. Загальнополітична рекомендація ЄКРН № 15: Головні тези. URL: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-15-key-points-ukrainian-translat/1680a06c74>
  10. Клінова С. Сексизм у засобах масової інформації як різновид дискримінації. URL: <https://jurfem.com.ua/sexism-u-zasobah-masovoi-informacii>
  11. Кодекс поведінки Європейської комісії щодо протидії незаконній мові ворожнечі онлайн. URL: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/hate_speech_code_of_conduct_en.pdf
  12. КОМІСІЯ З ПИТАНЬ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ. Посібник із впровадження Рекомендації CM/Rec (2013)1 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо гендерної рівності та медіа. URL: <https://rm.coe.int/final-ukr/1680972d5d>
  13. Повага. Кампанія проти сексизму. URL: <https://povaha.org.ua/>
  14. Прояви сексизму у медіапросторі та з боку публічних осіб і представників державної влади є неприпустимими. URL: https://www.ombudsman.gov.ua/en/news_details/proyavi-seksizmu-u-mediaprostori-ta-z-boku-publicnih-osib-i-predstavnikiv-derzhavnoyi-vladi-ye-nepripustimi

15. РЕКОМЕНДАЦІЯ CM/REC (2013)1 КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ РАДИ ЄВРОПИ ДЕРЖАВАМ-ЧЛЕНАМ ЩОДО ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ТА МЕДІА. Ухвалено Комітетом міністрів 10 липня 2013 року на 1176-му засіданні постійних представників міністрів. URL: <https://rm.coe.int/1680599377>
16. Рекомендація CM/Rec(2019)1 Комітету міністрів державам-членам щодо запобігання сексизму та боротьби з ним (прийнята Комітетом міністрів 27 березня 2019 року на 134-му засіданні заступників міністрів). URL: <https://rm.coe.int/cm-rec-2019-sexism-ukr-rev-ps-no-track-changes-fin-with-content-al/1680953cb8>
17. Сексизм: Помітити. Назвати. Припинити. URL: <https://human-rights-channel.coe.int/stop-sexism-uk.html>
18. Шевченко С. Сексистська мова ворожнечі: чи потрібна криміналізація? URL: <https://jurfem.com.ua/sexistska-mova-vorozhnechi/>
19. Combating gender stereotypes and sexism in and through education. URL: <https://rm.coe.int/factsheet-eng/16809cdf2a>
20. PREVENTING AND COMBATING SEXISM. Recommendation CM/Rec(2019)1 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe 27 March 2019. URL: <https://rm.coe.int/cm-rec-2019-1-on-preventing-and-combating-sexism/168094d894>
21. Recommendation CM/Rec(2022)16[1] of the Committee of Ministers to member States on combating hate speech. (Adopted by the Committee of Ministers on 20 May 2022 at the 132nd Session of the Committee of Ministers). URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680a67955

Питання для самоконтролю та дискусії:

1. Які приклади гендерно чутливої освіти ви знаєте? Як їх можна впровадити в українську систему освіти?
2. Як навчальні матеріали, шкільні програми чи підручники можуть підкріплювати стереотипи? Як цього уникнути?
3. Які конкретні дії може зробити педагог для подолання гендерної нерівності в класі?
4. Чи може освіта бути нейтральною щодо гендеру, чи вона завжди відображатиме певні суспільні норми?

5. Чи є різниця між сексизмом у мові ворожнечі в офлайн та онлайн (кібернасильство)?
6. Чи завжди сексистська мова очевидна, чи можуть її форми бути прихованими й замаскованими під гумор або «норму»?
7. Як масова культура та соціальні медіа впливають на поширення сексистської мови? Чи можуть вони бути інструментом протидії?
8. Які методи запобігання сексистській мові є найбільш ефективними у освітньому середовищі та поза ним?
9. Чи достатньо сучасних інструментів правового й соціального реагування для припинення сексистських проявів? Що потрібно змінити?
10. Як підхід до подолання стереотипів змінюється залежно від рівня освіти (початкова, середня, вища)?

Тема 4-5.
СІМ'Я БЕЗ НАСИЛЬСТВА
(4 години)

1. «Гендерно зумовлене насильство»: визначення терміну.
2. Домашнє насильство та його форми (економічне, психологічне, сексуальне, фізичне).
3. Європейські практики запобігання та протидії домашньому насильству.
4. Протидія домашньому насильству в Україні.

Визначення: аб'юз, віктимізація, гендерно зумовлене насильство, економічне насильство, інтерсекційний підхід, принцип нульової толерантності до насильства, психологічне насильство, сексуальне насильство, сталкінг, фізичне насильств, харасмент, цикл насильства.

Повідомлення:

1. Кібернасильство як нова форма домашнього насильства: реальна загроза чи перебільшення?
2. Європейські моделі реагування на домашнє насильство: уроки для України.
3. Мовчання не допомагає: як підтримати жертву домашнього насильства.

Методичні рекомендації:

Розглядаючи перше питання, варто відзначити, що терміни «гендерно зумовлене насильство», «домашнє насильство» та «насильство щодо жінок» передають схожі поняття та часто використовуються як синоніми. Однак існують важливі відмінності між ними та їхніми наслідками для політиків, надавачів допомоги та постраждалих. Розкрийте значення термінів і ці відмінності. Найбільш вразливі до такого виду насильства категорії. Приклади проявів гендерно зумовленого насильства у різних сферах життя, зокрема в сім'ї, на роботі та в суспільстві.

Друге питання передбачає розгляд того, що розуміється під домашнім насильством. Форми домашнього насильства: *фізичне, сексуальне, психологічне* та *економічне*. Розгляньте, як кожна форма насильства проявляється в реальних ситуаціях (наприклад, контроль фінансів, шантаж, побої, примус до сексуальних дій). Наслідки кожної форми насильства для жертви, включаючи фізичне та психологічне здоров'я, соціальну ізоляцію чи економічну залежність. Спільні ознаки різновидів насильницької поведінки. Статистика щодо поширеності кожної форми насильства в Україні та країнах ЄС. Роль суспільних стереотипів, які підтримують або ігнорують ці форми насильства.

При розгляді третього питання варто звернути увагу на передові практики та ініціативи країн-членів ЄС. Так, Австрія, наприклад, була першою європейською країною, яка прийняла надзвичайні заборонні приписи та захисні приписи, а також створила фінансовані державою центри запобігання насильству. Порівняйте різні ініціативи країн ЄС. Які виклики зустрічаються на шляху їх реалізації? Кампанії з підвищення обізнаності про проблему насильства та їх ефективність. Важливість міжвідомчої співпраці (поліції, соціальних служб, освітніх установ) у боротьбі з домашнім насильством.

Відповідаючи на четверте питання, подумайте, що зумовлює випадки домашнього насильства? Чому домашнє насильство є проблемою, яку складно досліджувати? Проаналізуйте основні положення Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (2017) і механізми його реалізації. Законодавством встановлено, що до кривдника (особи що вчинила домашнє насильство у будь-якій формі) суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству може бути встановлено спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству. Охарактеризуйте, які саме. Дії у випадку домашнього насильства або загрози. Куди звернутись по допомогу. Заходи освіти та профілактики, які спрямовані на зміну свідомості щодо насильства у суспільстві.

Джерела та література:

1. Бакаїм М. Досвід зарубіжних країн у подоланні насильства в сім'ї. *Європейські перспективи*. № 1, 2021. С. 67–68. URL: https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2021/03/60-_Bakaim.pdf
2. Білоусенко О. Що таке гендерно зумовлене насильство і хто від нього потерпає. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/28626/2021-12-06-shcho-take-gendernozumovlene-nasylstvo-i-khto-vid-nogo-poterpaie/>
3. Економічне насильство. URL: <https://rozirvykolo.org/vidi-nasilstva/ekonomichne-nasylstvo>
4. Желтуха М. Гендерно-обумовлене насильство vs насильство щодо жінок: у чому відмінність? URL: <https://jurfem.com.ua/gendernozumovlene-nasylstvo-vs-nasylstvo-shchodo-zhinok-u-chomu-vidminnist/>
5. Затько Й., Риженко І. Аналіз міжнародних нормативно-правових актів щодо запобігання домашньому насильству. URL: https://dspace.megu.edu.ua:8443/jspui/bitstream/123456789/3039/1/megu.rovno.ua_lawconf_%D0%B6%D0%BE%D0%B2%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%8C_%D0%BA%D1%80_%D1%81%D1%82_2022-40-43.pdf
6. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». URL: <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/zapobigannya-ta-protydiya-domashnomu-nasylstvu/>
7. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами та пояснювальна доповідь. Стамбул (Туреччина) 11.V.2011. URL: <https://rm.coe.int/1680093d9e>
8. Легенька М. М. Зарубіжний досвід протидії насильству в сім'ї та можливості використання в Україні. *ПРАВО І БЕЗПЕКА*. 2017. № 4 (67). С. 111–116.
9. «Мама, яка встигає все»: українські матері між роботою та сім'єю. *Українська правда. Життя*. URL: <https://life.prawda.com.ua/columns/2016/07/08/214842/>
10. Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству : монографія / А. О. Галай, В. О. Галай, Л. О. Головка та ін.; за заг. ред. А. О. Галай. Київ: КНТ, 2014. 160 с.
11. Оголений сором, або чому не треба боятися сказати, що яблуко – кисле. URL: <https://povaha.org.ua/oholenyj-sorom-abo-chomu-netreba-boyatysya-skazaty-scho-yabluko-kysle/>

12. Плотнікова В. Стандарти Ради Європи щодо запобігання та протидії домашньому насильству. Вісник *Національної академії прокуратури України*. 2018. 4/2(57).С. 96–109.
13. Порадник «Як наблизити свою редакцію та контент до гендерної чутливості». URL:<https://www.osce.org/files/f/documents/0/4/485153.pdf>
14. Про гендерні стереотипи і тиск суспільства бути «хорошою» мамою. URL: <http://life.pravda.com.ua/society/2017/07/21/225477/>
15. Психологічне насильство. URL: <https://rozirvykolo.org/vidi-nasilstva/psychologichne-nasylstvo>
16. Сексуальне насильство. URL: <https://rozirvykolo.org/vidi-nasilstva/seksualne-nasylstvo>
17. Словник гендерних термінів. URL: <https://a-z-gender.net/ua/category/%d0%b3>
18. Фізичне насильство. URL: <https://rozirvykolo.org/vidi-nasilstva/fizychne-nasylstvo>
19. Фішер Г. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція). Довідник для членів парламенту : навч. посіб. Страсбург, 2013. URL: <https://rm.coe.int/1680096e45>
20. Ana Ruci. Bringing the Istanbul Convention to the local level: Albania, 2017.
21. Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian Action. 2015. URL: <https://interagencystandingcommittee.org/sites/default/files/migrated/2021-03/IASC%20Guidelines%20for%20Integrating%20Gender-Based%20Violence%20Interventions%20in%20Humanitarian%20Action%20C%202015.pdf>
22. Gender-based violence (GBV) by definition. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-based-violence/what-gender-based-violence_en
23. Guidelines for Integrating Gender-based Violence Interventions in Humanitarian Action: Camp Coordination and Camp Management Food Security and Agriculture Reducing Risk, Promoting Resilience, and Aiding Recovery. URL: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/femm/dv/gbv_toolkit_book_01_20_2015_/gbv_toolkit_book_01_20_2015_en.pdf
24. Commission welcomes political agreement on new rules to combat violence against women and domestic violence. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_649
25. Proposal for a Directive on combating violence against women and domestic violence. URL: https://commission.europa.eu/document/28552314-3316-40b4-ae0f-17ff8ab9f43f_en

Питання для самоконтролю та дискусії:

1. Що таке гендерно зумовлене насильство? Його чинять тільки щодо жінок?
2. Аб'юз і харасмент – це теж гендерно зумовлене насильство?
3. Чому саме 16 днів проти гендерно зумовленого насильства і чому саме в листопаді?
4. Чи актуально це для України? Як цьому насильству запобігти?
5. Чому про гендерно зумовлене насильство мають говорити й писати в медіа? Як писати й говорити так, щоби не нашкодити потрепілим?
6. Як міжнародне право визначає «насильство щодо жінок»?
7. Чому у суспільстві досі живе чимало міфів про насильство? (*«Насильство – це тільки про побої», «Не принижує, а хоче зробити краще», «У шлюбі не буває сексуального насильства», «Б'є – значить любить. Усі так живуть»*). Чи варто з ними боротись?
8. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» у своїх нормах чітко визначає перелік суб'єктів, які наділені відповідними повноваженнями для захисту осіб, які постраждали від домашнього насильства. Назвіть їх, та зазначте, про які повноваження йдеться?
9. Які існують спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству?
10. Яка юридична відповідальність передбачена за вчинення домашнього насильства?

Тема 6. ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ (2 години)

1. Гендерний вимір доступності освіти.
2. Основні напрямки гендерної освіти.
3. Зв'язок гендерного виховання з іншими видами (трудова, фізична, естетична, моральна, правова, сімейна).
4. Гендерна компетентність педагога.

Визначення: гендерна компетентність, гендерна освіта, гендерно чутливий підхід, інтерсекційність.

Повідомлення:

1. Гендерна чутливість у школі: як уникнути «прихованого навчального плану».
2. Стереотипи у шкільних підручниках: чи можна їх подолати?
3. Дівчата у STEM: чому їх все ще менше?
4. Сімейне виховання і школа: як разом формувати гендерну культуру.
5. Міжнародний досвід гендерної освіти: які уроки може засвоїти Україна?

Методичні рекомендації:

Розглядаючи перше питання слід звернути увагу, чи рівним є доступ до освіти для дівчат і хлопців у різних країнах. Порівняйте показники за статтю у країнах-членах ЄС. Зверніть увагу на різницю між рівнем доступу до базової, середньої та вищої освіти.

Подумайте, чи впливають соціально-економічні умови на рівність у доступі до освіти, та які професії традиційно обирають чоловіки та жінки. Роль міжнародних організацій (ЮНІСЕФ, ЮНЕСКО) у підтримці освіти для вразливих груп населення.

Проаналізуйте, чи можуть культура, традиції обмежувати доступ до освіти для певної статі. Гендерні стереотипи та інші перешкоди для рівного доступу до освіти.

Розглядаючи друге питання, зверніть увагу на найбільш ефективні форми гендерної освіти, такі як інтерактивні тренінги, дискусії, рольові ігри, перегляд тематичних відео та обговорення реальних прикладів із життя. Важливість створення гендерно чутливого навчального середовища.

Розгляньте, як гендерна освіта може сприяти формуванню толерантного суспільства, що поважає права кожної людини. Оцініть її роль у боротьбі з дискримінацією, подоланні гендерних стереотипів і формуванні рівних можливостей у професійній та соціальній сферах.

Обговоріть, чому гендерна освіта повинна бути інтегрованою у навчальний процес. Акцентуйте увагу на важливості її включення до навчальних програм у ранньому віці. Продумайте, як пояснювати поняття гендерної рівності дітям відповідно до їхнього віку.

Виділіть переваги гендерної освіти та водночас зверніть увагу на можливі виклики. Запропонуйте шляхи їх подолання.

При розгляді третього питання, зверніть увагу на важливість гендерного підходу у *фізичному вихованні*, щоб забезпечити рівні можливості

для участі дівчат і хлопців у спортивних заходах. Розгляньте переваги індивідуального підходу, що враховує фізіологічні особливості, а також важливість подолання стереотипів, які можуть обмежувати вибір активностей для певної статі. Стереотипи щодо «жіночих» і «чоловічих» ролей у суспільстві. Рівний розподіл домашніх обов'язків та формування поваги до різних видів праці.

Гендерно чутливе виховання та моральні цінності. Врахування гендерних аспектів у *правовому та естетичному вихованні*. Поясніть, як інтеграція гендерного підходу з іншими видами виховання може сприяти гармонійному розвитку особистості.

Розглядаючи **четверте питання**, зробіть акцент на важливості формування гендерної компетентності педагога. Важливість саморефлексії, подолання власних стереотипів, постійне вдосконалення.

Гендерно нейтральна мова педагога та уникнення упередженості оцінок на основі статі. Традиційна педагогічна освіта та гендерні виклики. Гендерно чутливий підхід і успішність учнів. Вплив стереотипів педагога на сприйняття здобувачами освіти їх здібностей і перспектив.

Джерела та література:

1. Акбаш К., Пасічник Н., Ріжняк Р. Теоретико-прикладні основи гендерних досліджень: навчальний посібник. Кропивницький, Видавець – Лисенко В. Ф. 2019. 340 с.
2. Впроваджуючи Стратегію гендерної рівності в освіті, ми творимо майбутнє без сексизму і домашнього насилля, – Іванна Климпущ-Цинцадзе. Служба Віце-прем'єр-міністра України, опубліковано 16 січня 2018 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vprovadzhuuyuchi-strategiyu-gendernoyi-rivnosti-v-osviti-mi-tvorimo-majbutnye-bez-seksizmu-i-domashnogo-nasillya-ivanna-klimpush-cincadze>
3. Гендерна компетентність вчительства. URL: <https://spilnoteka.org/wp-content/uploads/2024/04/genderna-kompetentnist-vchytelstva.pdf>
4. Гендерна компетентність персоналу закладів дошкільної освіти. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/en/media/43791/file/genderna-kompetentnist-personalu-zdo.pdf.pdf>
5. Гендерна педагогіка: Хрестоматія / за ред. В. Гайденко; пер. з англ. В. Гайденко, А. Предборської. Суми: Університетська книга, 2006. 313 с.

6. Голованова Т. Методологічні підходи та методи дослідження гендерних питань в освіті. *Гендерна парадигма освітнього простору*. 2015. № 1. С. 14–16.
7. Дівчата STEM: як українська ініціатива долає гендерні стереотипи у технічних спеціальностях. URL: <https://rubryka.com/article/divchata-stem/>
8. Дороніна Т., Іванова В. Гендерна експертиза навчальної літератури: нормативно-правовий аспект. *Гендерна парадигма освітнього простору*. 2017. № 5. С. 21–26.
9. Жінок в Україні відправляють на всі «чоловічі» професії – список. URL: <https://week.ukrainianwall.com/uk/138029-ne-lishe-dalekobiynici-teper-zhinok-vidpravlyat-na-vsi-cholovichi-profesiji-spisok>
10. Каретна О. Освіта в досягненні гендерної справедливості: теорія та практичні особливості. *Актуальні проблеми політики*. 2012. Вип. 47. С. 233–239.
11. Лебідь І. Ю. Гендерна педагогіка. Навчально-методичний посібник / автор-упорядник І. Ю. Лебідь. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2015. 130 с.
12. Малахова О. А., Марущенко О. А., Дрожжина Т. В., Коробкіна Т. В. Теоретико-методологічні засади гендерної експертизи підручників. *Експертиза шкільних підручників: посіб.* / за заг. ред.: О. М. Топузова, Н. Б. Вяткіної. Київ: Педагогічна думка, 2016. С. 48–56. URL: <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/13256>
13. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. Київ, Основи. 2017. 256 с.
14. Олег Марущенко, Ольга Плахотнік Гендерні шкільні історії. Харків: Монограф, 2012. 88 с.
15. Освіта – жіноча, транспорт – чоловічий. Інфографіка керівних посад в Україні. *Українська правда. Життя*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/10/10/226894/>
16. Пасічник, Н. О., Лупан, І. В. Гендерні аспекти «прихованого навчального плану». *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 2022. № 204. С. 51–57.
17. Стереотип – це брехня про реальність, або 7 відповідей на запитання про антидискримінаційну експертизу шкільних підручників. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/society/2019/04/06/423834_stereotip_tse_brehnya_pro.html
18. Сучасні стратегії гендерної освіти в умовах євроінтеграції : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 10–11 вересня 2020 р. / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка; за заг. ред. В. П. Кравця, О. М. Кікінежді. Тернопіль: ТНПУ, 2020. 288 с.

19. «Ти дівчина, ніхто тебе нікуди не візьме», або історія української морячки, яка долає стереотипи. URL: <https://rubryka.com/article/mizhnarodnyj-den-zhinok-morskoyi-profesiyi/>
20. Устенко О. Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року: перспективи втілення. URL: <https://jurfem.com.ua/stratehiya-hendernoyi-rivnosti-v-osviti-2030/>
21. ЦГК розробив посібники з гендерної компетентності. URL: <https://www.genderculturecentre.org/cgk-rozrobiv-posibniki-z-gendernoi-ko/>
22. Через освіту до рівності. Тези наукової конференції. В рамках всеукраїнського гендерного освітнього форуму. 17-18 лютого 2010. URL: https://gender.org.ua/images/lib/tezy_conferencii_2010.pdf
23. Юда Л. Чому вчителю необхідна гендерна компетентність. URL: <http://surl.li/dwjbvz>
24. Education. URL: <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/policy-areas/education>
25. Gender equality in and through education: INEE pocket guide to gender. 2010. URL: <https://education4resilience.iiep.unesco.org/en/resources/2010/gender-equality-and-through-education-inee-pocket-guide-gender>
26. Gender gaps in education and employment. URL: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/scientific-activities-z/gender-gaps-education-and-employment_en
27. GENDER MAINSTREAMING HIGHER EDUCATION: CHECKLIST FOR LAW SCHOOLS. URL: <https://rm.coe.int/checklist-gender-mainstreaming-eng-pdf-enhanced/1680a099b8>
28. Mariscal-De-Gante, Á., Palencia Esteban, A., Grubanov-Boskovic, S. and Fernandez Macias, E. Feminization, ageing and occupational change in Europe in the last 25 years. JRC Working Papers Series on Labour, education and Technology. 2023/04. European Commission, JRC132328.
29. Pintu Kumar Maji. Effect of Gender and Age on Teaching Competencies of the Undergraduate College Teachers. International Journal of Research Publication and Reviews. April 2022. Vol 3. No 4. Pp 1277–1281.
30. Progress on girls' access to education: What the new UNESCO data reveals. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/progress-girls-access-education-what-new-unesco-data-reveals>
31. What you need to know about how UNESCO advances education and gender equality. URL: <https://www.unesco.org/en/gender-equality/education/need-know>

Питання для самоконтролю та дискусії:

1. Чи зустрічали ви приклади стереотипів у виборі професій у вашому оточенні? Як це можна змінити?
2. Яка роль держави та освітніх установ у подоланні гендерної нерівності в доступі до освіти?
3. Чи потрібно змінювати навчальні програми, щоб зробити їх більш гендерно чутливими?
4. Які переваги і виклики існують при впровадженні гендерної освіти у школах та вишах?
5. Чи можуть трудове та сімейне виховання існувати без урахування гендерних аспектів?
6. Чи потрібно враховувати гендерні аспекти у правовому та естетичному вихованні? Яким чином?
7. Що, на вашу думку, є найважливішим у формуванні гендерної компетентності педагога?
8. Як педагогу уникнути гендерних стереотипів у спілкуванні з учнями?
9. Як гендерно чутливий педагогічний підхід впливає на успішність учнів?
10. Чи стикалися ви з випадками гендерної дискримінації в освітньому середовищі? Як можна було б вирішити проблему?

Тема 7-8.

УЧАСТЬ ЖІНОК У ПОЛІТИЦІ: КРАЇНИ ЄС ТА УКРАЇНА

(4 години)

1. «Дія зверху», або забезпечення рівних прав та можливостей для політичної участі жінок.
2. Гендерні квоти як механізм просування жінок у політику: міжнародний досвід та країни ЄС.
3. Жінки в українській політиці на рівні прийняття рішень та ініціативи для покращення ситуації.
4. Ставлення суспільств країн ЄС до гендерної рівності.
5. Проєкт ЄС – Україна «Жінки в політиці».

Визначення: гендерна дискримінація, гендерні квоти, гендерний паритет, гендерний розрив у політиці, Європейський інститут гендерної рівності (EIGE), «скляна стеля», фемократія.

Повідомлення:

1. Політичний шлях жінок у країнах ЄС: кращі практики для України.
2. Роль освіти в підготовці майбутніх політикинь: європейський досвід.
3. Вплив медіа на образ жінки-політика: стереотипи та реальність.
4. Жінка і влада в українській літературі.
5. Гендерні квоти в українській політиці: виклики та успіхи.
6. Унікальні риси жіночого лідерства та їхня роль у політичному житті.
7. Досягнення та перспективи міжнародного співробітництва для підтримки гендерної рівності.

Методичні рекомендації:

Залученість жінок на рівні з чоловіками у сферу політики – одна з важливих ознак забезпечення гендерної рівності. На міжнародному рівні в різноманітних звітах питання доступу жінок до ресурсів та влади є важливим критерієм рівних можливостей та економічного добробуту суспільства. Привертає увагу той факт, що найбільш успішним стосовно залучення жінок до політики є регіон **Європейського Союзу**.

При розгляді першого питання, варто пояснити, що під «дією зверху» мається на увазі державна гендерна політика. Розгляньте, які міжнародні документи закріплюють рівні права жінок у політиці (наприклад, Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Пекінська платформа). Проаналізуйте, як національні уряди країн ЄС інтегрують ці принципи в законодавство та практику. Зверніть увагу на роль таких структур, як Європейський інститут гендерної рівності (EIGE), у впровадженні рівноправних підходів. Обговоріть, які законодавчі та адміністративні інструменти можуть забезпечити доступ жінок до політичної діяльності (наприклад, рівний доступ до виборчих кампаній, гендерно орієнтовані програми навчання). Вивчіть приклади успішних кампаній із залучення жінок у політику, наприклад, у скандинавських країнах.

Приклади участі жінок у політиці на рівні прийняття рішень у окремих країнах ЄС.

При розгляді другого питання, варто пояснити, що таке «гендерні квоти». Окресліть основні види гендерних квот (обов'язкові на

законодавчому рівні, добровільні партійні квоти). Проаналізуйте, як країни ЄС використовують квоти: приклади Франції, Німеччини, Швеції. Вивчіть результати впровадження квот у різних країнах (зростання частки жінок у парламенті, зменшення гендерного розриву). Зверніть увагу на критичні аспекти квот: чи є їхнє впровадження достатнім для забезпечення рівності? Обговоріть, чи потрібні подібні механізми в Україні та які зміни в законодавстві для цього необхідні.

Розглядаючи **третє питання**, варто виділити причини дискримінації жінок у політичній сфері. Дослідіть поточний стан гендерного представництва у владі України (кількість жінок у Верховній Раді, місцевих радах). Розгляньте програми, які впроваджуються в Україні для підтримки участі жінок у політиці (наприклад, проекти за підтримки ЄС чи ООН). Аналіз дослідження «Участь жінок у політиці та процесі прийняття рішень в Україні» (2011 р.). Які стратегічні напрямки були успішно реалізовані, а які так і не вдалося втілити в життя. Визначте основні перепони для жінок у політиці України (гендерні стереотипи, обмежений доступ до ресурсів, сексизм). Сексизм в медіа. Дрес-код влади. Зробіть порівняння з країнами ЄС, де політична участь жінок є вищою, і обговоріть, які ініціативи можна адаптувати в Україні. Проекти щодо покращення вступу жінок у політику.

Розглядаючи **четверте питання**, зверніть увагу на соціологічні дослідження щодо ставлення до гендерної рівності в різних країнах ЄС. Порівняйте рівень підтримки участі жінок у політиці в країнах-членах ЄС. Проаналізуйте, як гендерна рівність у політиці впливає на загальне ставлення до прав жінок у суспільстві. Обговоріть, чи можуть соціальні ініціативи, такі як медіакампанії, сприяти змінам у сприйнятті гендерної рівності.

Зверніть увагу на роль Європейської Комісії у вивченні громадської думки в ЄС.

При розгляді **п'ятого питання** зверніть увагу на мету проекту «Жінки в політиці Україна – ЄС». З яких ініціатив він складається? Його ключові завдання. Результати впровадження проекту (зростання частки жінок у місцевих органах влади, навчання активісток). Оцініть вплив таких ініціатив на підвищення обізнаності суспільства щодо важливості участі жінок у політиці. Внесок проекту в розвиток демократичного, цілковито інклюзивного та квітучого суспільства в Україні.

Джерела та література:

1. Андронік Л. Зарубіжний досвід участі жінок у політиці. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/35/Andronik.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
2. Висвітлення виборів в Україні: Порадник для журналістів та редакцій. / Упоряд. О. Погорелов. К, 2019. 32 с.
3. Воронова Т. В. Участь жінок у політичних процесах сучасності (на прикладі країн ЄС): перспективи досягнення гендерного паритету в політичному житті. *Політикус*. 2021 № 2. С. 26–31. URL: http://politicus.od.ua/2_2021/4.pdf
4. В українському парламенті жінки працьовитіші за чоловіків. Громадянська мережа ОПОРА на основі офіційних даних сайту Верховної Ради України (січень 2015). URL: <http://www.civicua.org/news/view.html?q=2390965>
5. Гендерна арифметика влади. Український жіночий фонд. Київ. 2010. 8 с.
6. Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи та найкращі практики. К., 2015. URL: https://www.icps.com.ua/assets/uploads/files/genderna_pol_tika_s.pdf
7. Жінки в європейській політиці на національному рівні: хто вони? URL: <https://womensleague.org.ua/uk-UA/Novyny/ZHinky-v-evropejskij-politycihto-vony.aspx?ID=74>
8. Жінки в політиці: міжнародний досвід для України / За заг. ред.: Яни Сverdлюк та Світлани Оксамитної. За матеріалами міжнародного наукового семінару «Жінки в політиці: міжнародний досвід для України», Київ – НаУКМА. 7 жовтня 2005 року. К.: Атіка, 2006. 272 с.
9. Жінки в політиці: чому вони недопредставлені? Аналітична записка № 3. Уроки з України. URL: <https://freepolicybriefs.org/wp-content/uploads/2021/03/frogee-policy-brief-3-ukraine-ukr.pdf>
10. Жінки в українській політиці: виклики і перспективи змін. К., 2015. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d7c5c70f-bd30-4f5a-b401-3779d3637316/content>
11. Жінок у європейській політиці чимало, але ще замало. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/24768688.html>
12. Жінок – у політику! URL: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/polityka/>
13. Марценюк Т. Гендерні квоти: міжнародний досвід запровадження та українські реалії. URL: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/polityka/mizhnarodniy-dosvid-zaprovadzhennya-gendernih-kvot-ta-ukrainski-realii-134924.html>
14. Марценюк Т. О. Жінки в українській політиці: виклики і перспективи змін. Київ: Міжнародний центр перспективних досліджень, 2015. 35 с.

15. Марценюк Т. Залученість жінок у політику: країни ЄС та Україна. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7fb5483a-ac35-4ec4-b0a2-6e384d49d4f9/content>
16. Марценюк Т. Чи спрацювала гендерна квота на місцевих виборах 2015 року? *Міжнародний центр перспективних досліджень*, 2015, 14 с.
17. Марценюк Т. Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи та найкращі практики. *Міжнародний центр перспективних досліджень*, 2015. 44 с.
18. Михайльова А. В. Розбити «скляну стелю» або як забезпечити конструктивну взаємодію у суспільств. URL: https://eprints.kname.edu.ua/44336/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_28-137-144.pdf
19. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
20. Проєкт «Жінки – це 50% успіху України». URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/>
21. У Києві презентували проєкт «Жінки в політиці Україна – ЄС». URL: <https://shev.kyivcity.gov.ua/news/6675.html>
22. Українським жінкам допомагатимуть іти в політику – у Києві презентували новий проєкт. URL: https://zmina.info/news/ukrajinskim_zhinkam_dopomagatimut_jti_v_politiku__u_kijevi_prezentovali_novij_projekt/
23. УП 100. Лідерство в умовах війни. https://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/2023/up_vidznachila_100_lideriv_ukraini/
24. У Франції офіційно визнали фемінітиви для позначення професій. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-47418703>
25. Участь жінок у політиці та процесі прийняття рішень в Україні. Стратегії впливу. К., 2011. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/d/7/85975.pdf>
26. Хто насправді стоїть на шляху успіху жінок? Або що таке «скляна стеля». URL: <https://drukarnia.com.ua/articles/khto-naspravdi-stoyit-nashlyakhu-uspikhu-zhinok-abo-sho-take-sklyana-stelya-НК8fС>
27. Чому важливо мати жінок у політиці: історія проєкту «Жінки в політиці Україна – ЄС». URL: <https://www.promoteukraine.org/uk/chomu-vazhливо-mati-zhinok-u-politiczi-istoriya-proektu-zhinki-v-politiczi-ukrayina-yes/>
28. Gender balance in decision-making positions, Autumn 2015. European Commission. URL: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-decision-making/index_en.htm
29. Human Development Report, Gender Equality Index. – UNDP. URL: <http://hdr.undp.org/en/statistics>
30. Women in National Parliaments, Inter-Parliamentary Union. URL: <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>

Питання для самоконтролю та дискусії:

1. Чому жінки рідше стають лідерками у політиці: соціальні бар'єри чи особистий вибір?
2. Приклади яких політичних кампаній жінок у ЄС та Україні можна вважати успішними? Якими є складові цього успіху?
3. Гендерні квоти: вирішення проблеми нерівності чи загроза для демократії?
4. Чи можуть гендерні квоти дійсно змінити суспільне ставлення до жінок у політиці?
5. Жінки у політиці України: чи є прогрес у подоланні «скляної стелі»?
6. Еліс Х. Іглі та Лінда Карлі, вважаючи, що «скляна стеля» застаріла, запропонували іншу фразу: «лабіринт лідерства», стверджуючи, що вона краще описує складні виклики, з якими стикаються жінки протягом своєї кар'єри. Чи згодні Ви тим, що жінкам часто доводиться долати додаткові перипетії, щоб просуватися корпоративними сходами?
7. Чи потрібен жіночий стиль лідерства в сучасній політиці?
8. Якими є психологічні та соціокультурні причини недовіри до жінок у політичній сфері?
9. Дрес-код влади: чи обов'язково політикиням «вдягати штани»?
10. Які практики проєкту ЄС – Україна «Жінки в політиці» можна поширити на інші сфери громадської діяльності?

Тема 9

ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК І ДІВЧАТ СЕРЕД МІГРАНТІВ, БІЖЕНЦІВ ТА ОСІБ, ЯКІ ШУКАЮТЬ ПРИТУЛКУ

(2 години)

1. Жінки в міграції: потреба в гендерно-чутливій міграційній політиці та політиці притулку.
2. Загрози та прогалини у захисті жінок, які подорожують до та всередині Європи.
3. Виклики та можливості для інтеграції жінок і дівчат з числа мігрантів, біженців та шукачів притулку.
4. Гендерні стереотипи, культура та расизм.

Визначення: гендерний розрив, гуманітарна допомога, інтеграція мігрантів, міжнародний захист біженців, гендерно чутлива політика, міжкультурна компетентність, расизм, торгівля людьми.

Повідомлення:

1. Роль урядів і громадських організацій у створенні безпечних умов для жінок-біженок.
2. Жінки-біженки як рушій соціальних змін у країнах ЄС: приклади успішних ініціатив.
3. Гендерно-чутлива освітня політика для дітей-мігрантів.

Методичні рекомендації:

Розглядаючи **перше питання**, слід звернути увагу на рекомендацію 2022 р. щодо захисту прав жінок і дівчат-мігрантів, біженок і шукачок притулку, яка передбачає заходи для кращого реагування на потреби та виклики, з якими вони стикаються. Зверніть увагу, на які документи спирається Рекомендація. Контрольний перелік заходів для забезпечення кращого захисту прав жінок-мігрантів. План дій Ради Європи щодо захисту вразливих осіб у контексті міграції та надання притулку в Європі (2021–2025 рр.). Рекомендації державам-членам щодо потреб жінок у сфері соціальних послуг, працевлаштування, освіти та залученості. Конкретні приклади країн, які впровадили гендерно чутливу міграційну політику.

При розгляді **другого питання** слід звернути увагу на високу ймовірність сексуального насильства, торгівлі людьми, фізичного та психологічного насильства, з якими стикаються жінки під час міграції. Роль Міжнародної організації з міграцій (IOM) та UNHCR у виявленні загроз і прогалин у захисті прав жінок. Правові бар'єри, які можуть виникати при наданні притулку жінкам, та різниця у захисті залежно від національних і міжнародних стандартів. Історії жінок, що стали жертвами насильства під час міграції. Міжнародні угоди та механізми, що мають на меті дотримання безпеки жінок. Роль поліції та соціальних служб у виявленні та захисті жертв насильства серед мігрантів.

IOM Ukraine

UNHCR Ukraine

Третє питання. передбачає розгляд таких викликів, як: мовний бар'єр, культурні відмінності, дискримінація, обмежений доступ до ринку праці та освіти. Вивчіть кейси успішної адаптації жінок-мігранток у країнах ЄС, наприклад, у Німеччині чи Швеції. Проаналізуйте програми, які сприяють навчальним і кар'єрним можливостям для жінок. Важливості реабілітаційних програм для жінок, які пережили насильство чи дискримінацію. Залучення місцевих громад. Культурні відмінності та їх подолання через просвітницькі програми.

Четверте питання передбачає обговорення того, як гендерні стереотипи впливають на сприйняття жінок-мігранток у суспільстві та ускладнюють їхню інтеграцію. Важливість міжкультурного діалогу для подолання стереотипів і упереджень. Вплив расизму та ксенофобії на жінок-біженок. Приклади програм боротьби з дискримінацією. Роль медіа у підтримці стереотипів та боротьбі з ними.

Джерела та література:

1. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст. / Уклад. і наук. ред. О. Л. Жуковська. К.: ВПОЛ, 2004. 960 с.
2. Захист прав жінок і дівчат-мігрантів, біженок та шукачок притулку: прийнята нова рекомендація Ради Європи. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/protecting-rights-of-migrant-refugee-and-asylum-seeking-women-and-girls-council-of-europe-recommendation-adopted>
3. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами та пояснювальна доповідь. Стамбул (Туреччина) 11.V.2011. URL:

- <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680093d9e>
4. Конвенція Ради Європи про протидію торгівлі людьми. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/convention-on-action-against-trafficking-in-human-beings>
  5. КОМПАС. Посібник з освіти з прав людини за участю молоді. / За редакцією: Патриції Брандер, Еллі Кін, Віри Юхаж Аннетт Шнайдер. 2023. 446 с. URL: <https://rm.coe.int/compass-2024-ukr/1680afc555>
  6. План дій Ради Європи для України на 2023–2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова». Комітет міністрів ради Європи. 2022. URL: <https://rm.coe.int/action-plan-ukraine-2023-2026-ukr/1680aa8282>
  7. Подолання гендерних стереотипів при здійсненні правосуддя. Науково-методичний посібник для тренерів і тренерок. К., 2021. 150 с. URL: https://nsj.gov.ua/files/1632139702FINAL%20Overcoming%20Gender%20Stereotypes%20_0109.pdf
  8. Права людини та медіадіяльність: Збірник навчальних програм викладачів і викладачок журналістики / За ред. Шендеровського К.: Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2018. URL: https://genderindetail.org.ua/netcat_files/70/78/Training.pdf
  9. Проєкт Ради Європи «Боротьба з насильством стосовно жінок в Україні – Етап II» (COVAW-II). URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/combatting-violence-against-women-in-ukraine-phase-ii-covaw-ii->
  10. Рекомендації Rec(2022)17 Комітету міністрів державам-членам щодо захисту прав жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку. (Ухвалено Комітетом міністрів на 132-му засіданні Комітету міністрів 20 травня 2022 року). URL: <https://rm.coe.int/recommendation-cm-rec-2022-17-ukr/1680a76356>
  11. Свящук А. Л. Проблеми прав біженців та виклики сучасності: навч. посіб. Харків: Вид-во, 2018. 324 с. URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/phd_2_copy.pdf
  12. Чернявський А. Л. Інститут права притулку в сучасному міжнародному праві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2013. № 6-1. Т. 2. С. 249–252.
  13. Protecting the rights of migrant, refugee and asylum-seeking women and girls. Council of Europe Gender Equality Strategy. URL: <https://rm.coe.int/prems-089319-gbr-2573-protecting-the-rights-of-migrant-refugee-and-asy/168096608a>
  14. PROTECTING THE RIGHTS OF MIGRANT, REFUGEE AND ASYLUM-SEEKING WOMEN AND GIRLS. Recommendation CM/Rec(2022)17 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 20 May 2022 at the 132nd Session of the Committee of Ministers. URL: <https://rm.coe.int/prems-092222-gbr-2573-recommandation-cm-rec-2022-17-a5-bat-web-1-/1680a6ef9a>

15. Resolution 2244 (2018) of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on Migration from a gender perspective: empowering women as key actors for integration recommends a series of measures to facilitate the integration of migrant women. URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=25183>
16. Seminar: Preventing, Combating and Responding to Sexual and Gender Based Violence and Trafficking in Human Beings in the Context of Asylum and Migration

Питання для самоконтролю та дискусії:

1. Чому гендерний підхід важливий у міграційній політиці?
2. Як окремі країни ЄС інтегрують гендерні аспекти в політику прийому біженців? Якою є роль спеціальних програм адаптації для жінок?
3. Чому деякі правові механізми не гарантують повного захисту жінок, особливо в країнах з високим потоком біженців?
4. Чи є достатніми зусилля міжнародної спільноти для захисту прав жінок у міграційному контексті? Що можна покращити?
5. Які міжнародні організації займаються захистом прав жінок-біженок та шукачів притулку? Які їхні основні ініціативи?
6. Як підтримка організацій громадянського суспільства, місцевих ініціатив може допомогти в інтеграції жінок-мігранток?
7. Чи повинна гендерна рівність бути обов'язковим елементом державних програм підтримки мігрантів? Чому?
8. Чи можуть локальні ініціативи бути ефективнішими за державні програми в підтримці жінок-біженок?
9. Як гендерно-чутливий підхід до міграційної політики може вплинути на соціальну інтеграцію жінок і дівчат?
10. Які основні ризики та загрози існують для жінок-мігранток під час їхньої подорожі та адаптації в новій країні?
11. Як стереотипи щодо жінок у країнах походження можуть впливати на їх досвід міграції та інтеграції, а також на їхню можливість отримати підтримку в новому суспільстві?
12. У яких сферах життя найбільше проявляються гендерні стереотипи та расизм стосовно жінок-біженок?

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

Переклад основних документів Ради Європи на українську мову

2024

1. Захист прав жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку. URL: <https://rm.coe.int/fact-sheet-cm-recommendation-mra-women-ukr-2781-5975-6810-1/1680b0e03f>
2. Рекомендація CM/Rec(2024)1 Комітету міністрів державам-членам щодо рівності жінок і дівчат з-поміж ромів і кочівників. URL: <https://rm.coe.int/cm-rec-2024-1e-ua-roma-and-traveller/1680b00081>
3. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2024–2029 роки. URL: <https://rm.coe.int/cm-2024-17-finale-ukr/1680af3517>

2023

1. Методичні рекомендації щодо місця чоловіків і хлопців у політиках гендерної рівності та політиках протидії насильству щодо жінок. URL: <https://rm.coe.int/guidelines-cm-2023-51-add2-final/1680aeca75>
2. Сексуальне насильство в умовах збройного конфлікту. <https://rm.coe.int/final-pase-resolution-2476-conflict-related-sexual-violence-en-uk/1680abd952>

2022

1. Декларація Міністрів Ради Європи щодо запобігання домашнього, сексуального та гендерно-зумовленого насильства. URL: <https://rm.coe.int/ukr-dublin-declaration-on-the-prevention-of-domestic-sexual-and-gender/1680a86b34>
2. Прес-реліз. Європейські міністри ухвалили «Дублінську декларацію» про запобігання насильству шляхом рівноправства. URL: <https://rm.coe.int/media-release-european-ministers-adopt-dublin-declaration-ukr/1680a86b60>
3. Рекомендації Rec(2022)17 Комітету міністрів державам-членам щодо захисту прав жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку. URL: <https://rm.coe.int/recommendation-cm-rec-2022-17-ukr/1680a76356>

2021

1. Загальна рекомендація ГРЕВІО № 1 щодо цифрового виміру насильства стосовно жінок. URL: <https://rm.coe.int/grevio-2021-20-first-general-recommendation-ukr/1680a4ad92>
2. Назустріч амбітній програмі дій Ради Європи щодо гендерної рівності (2021). URL: <https://rm.coe.int/towardambitiousagenda-ua/1680a4c2fe>

2020

1. Практика Європейського суду з прав людини: гендерна рівність. URL: <https://rm.coe.int/6120252-v1-legal-summaries-gender-equality-help-ukr/1680907ab4>
2. Сексизм: Помітити. Назвати. Припинити. URL: <https://human-rights-channel.coe.int/stop-sexism-uk.html>

2019

1. Рекомендація. CM/Rec(2019)1 Запобігання та боротьба з сексизмом (2019). URL: <https://rm.coe.int/cm-rec-2019-1-on-preventing-and-combating-sexism-ukr/1680968561>

**Публікації щодо гендерної рівності,
про насильство стосовно жінок та домашнє насильство в Україні
від проєктів Ради Європи**

1. Актуальність Стамбульської конвенції в Україні сьогодні. URL: <https://rm.coe.int/ukr-2022-brochure-ic-relevance-ukr-web-final/1680a9709d>
2. Гендерно зумовлене насильство (ГЗН) та насильство стосовно жінок: в чому різниця? URL: <https://rm.coe.int/the-significance-of-terminology-ukr/1680ae344a>
3. Гендерна рівність та ЗМІ. Стандарти Ради Європи та їх впровадження. URL: <https://rm.coe.int/ukr-gender-equality-and-media-council-of-europe-standards-and-implemen/16809efcc9>
4. Збільшення помітності жінок і дівчат з обмеженими можливостями у суспільстві. URL: <https://rm.coe.int/addressing-the-invisibility-of-women-and-girls-with-disabilities-/1680aaeb64>
5. Інфографіка. 9 фактів про Стамбульську конвенцію. <https://rm.coe.int/ukr-2020-infographic-ic-myths-and-facts-ukr-25112020/1680a07eed>
6. Інформаційний бюлетень. Стамбульська конвенція – інструмент сприяння рівноправ'я між жінками та чоловіками. URL: <https://rm.coe.int/ukr-ic-instrument-to-promote-gender-equality/16809ece11>
7. Контрольний перелік для запобігання насильству стосовно жінок через формальну та неформальну освіту: стаття 14 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська Конвенція). URL: <https://rm.coe.int/checklist-on-preventing-vaw-through-formal-and-informal-education-ukr-/1680afc58a>
8. Міфи та факти про Стамбульську конвенцію. URL: <https://rm.coe.int/ukr-2020-brochure-ic-myths-and-facts-ukr-25112020/1680a07ee9>

9. Судовий розгляд справ про видачу обмежувального припису у справах домашнього насильства: міжнародні стандарти та огляд національної практики. URL: <https://rm.coe.int/ukr-restraining-protection-orders-dv-report-ukraine/1680a03399>
10. Презентація. Рекомендації Ради Європи щодо гендеру та ЗМІ. URL: <https://rm.coe.int/ukr-council-of-europe-guidance-on-gender-and-media-presentation-by-j-b/16809efc9d>
11. Протидія насильству стосовно жінок та домашньому насильству. Практичний посібник для поліцейських. URL: <https://rm.coe.int/ukr-2024-police-manual-final-ukr-web/1680aee3d8>
12. Робота з потерпілими від сексуального насильства в умовах збройного конфлікту: Посібник для українських прокурорів. URL: <https://rm.coe.int/ukr-2024-covaw-ii-manual-for-prosecutors-ukr-web/1680b1dbe3>
13. Рекомендації для ЗМІ щодо розробки стандартів саморегулювання при висвітленні випадків насильства стосовно жінок та домашнього насильства на основі стандартів Ради Європи. URL: <https://rm.coe.int/vaw-media-guidelines-ukrainian/1680a077ec>
14. Рекомендації щодо організації роботи притулків для жертв насильства щодо жінок і жертв домашнього насильства (2018). URL: <https://rm.coe.int/guidelines-shelters/16808e52e7>
15. Робота з постраждалими від сексуального насильства в умовах збройного конфлікту: Посібник для фахівців із психологічної допомоги та екстреного реагування в Україні. URL: <https://rm.coe.int/ukr-2022-sexual-violence-manual-web-ua/1680a97133>
16. Стандарти й методика оцінки ризиків для різних зацікавлених сторін в Україні: подальші кроки реалізації міжнародних стандартів щодо гарантування безпеки постраждалих від насильства стосовно жінок та домашнього насильства. URL: <https://rm.coe.int/ukr-risk-assessment-final/16809eefb4>
17. Судовий розгляд справ про видачу обмежувального припису у справах домашнього насильства: міжнародні стандарти та огляд національної практики. URL: <https://rm.coe.int/ukr-restraining-protection-orders-dv-report-ukraine/1680a03399>
18. Як потрібно удосконалити систему допомоги постраждалим від домашнього насильства та насильства стосовно жінок після ратифікації Україною Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. URL: <https://rm.coe.int/ukr-2020-brochure-ic-system-of-assistance-ukr-25112020/1680a07eeb>
19. Як працюватиме система допомоги постраждалим від насильства стосовно жінок та домашнього насильства після ратифікації Стамбульської Конвенції. URL: <https://rm.coe.int/ukr-2020-infographic-ic-system-of-assistance-ukr-25112020/1680a07f28>

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ ДЛЯ ПОГЛИБЛЕННЯ ЗНАТЬ З ДИСЦИПЛІНИ:⁴

Колекція статей

1. Жінки в політиці: міжнародний досвід для України URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/collections/09ca474e-30c8-47b2-a370-b9693a0d1c2d>

Онлайн-курси для гендерної самоосвіти:

1. **Гендерна рівність та протидія сексуальним домаганням у військовій сфері**
https://prometheus.org.ua/prometheus-free/gender-equality-anti-harassment-military/?utm_source=courses_catalog_service_user&utm_medium=affiliate_partner
2. **Гендерно орієнтоване бюджетування для розвитку громад**
https://prometheus.org.ua/prometheus-free/gender-budgeting-communities/?utm_source=courses_catalog_service_user&utm_medium=affiliate_partner
3. **Гендерно орієнтований підхід у бюджетному процесі**
<https://study.ed-era.com/uk/courses/course/384>
4. **Гендерно орієнтоване врядування**
<https://study.ed-era.com/uk/courses/course/5165>
5. **Жінки та чоловіки: гендер для всіх**
URL: https://prometheus.org.ua/prometheus-free/gender-for-all-course/?utm_source=courses_catalog_service_user&utm_medium=affiliate_partner
6. **Недискримінаційний підхід у навчанні**
<https://study.ed-era.com/uk/courses/course/5149>
7. **Протидія торгівлі людьми в Україні**
<https://study.ed-era.com/uk/courses/course/5154>
8. **Реалізація принципів гендерної рівності при наданні адміністративних та соціальних послуг.**
URL: https://radnyk.org/treningi/onlajn-kurs-realizacziya-prynczypiv-gendernoyi-rivnosti-pry-nadanni-administratyvnyh-i-soczialnyh-poslug?fbclid=IwAR3e2RBQP6aivgq6vFbtLTvTEe4XbLutgxxFPNdfzk2GZaqa_smHN-QkVho
9. **Я знаю гендер**

---

⁴ Використано: Порадник «Як наблизити свою редакцію та контент до гендерної чутливості». URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/4/485153.pdf>; 12 онлайн-курсів для гендерної самоосвіти. URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/12-onlajn-kursiv-dlya-gendernoyi-samoosvity/>

- https://prometheus.org.ua/prometheus-free/gender-awareness/?utm_source=courses_catalog_service_user&utm_medium=affiliate_partner
10. **Як писати про ЛГБТ: курс для журналістів і журналісток**
https://prometheus.org.ua/prometheus-free/lgbt-reporting-course/?utm_source=courses_catalog_service_user&utm_medium=affiliate_partner
  11. **HELP курс «Доступ жінок до правосуддя»**
<https://www.coe.int/uk/web/kyiv/help-access-to-justice-for-women?fbclid=IwAR0jNAtAV4aLeOI8hm3Ro1StW8xsL2L-mCNHZNbDDsfhwarkZTDGzSbPzi4>
  12. **HELP курс «Гендерна рівність та гендерний мейнстрімінг»**
<https://help.elearning.ext.coe.int/course/view.php?id=7172>
  13. **HELP-курс «Насильство щодо жінок та домашнє насильство»**
<https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/new-free-council-of-europe-help-online-course-on-violence-against-women-for-law-enforcement-professionals>

Посилання від Ради Європи

1. **Відділ гендерної рівності Ради Європи**
<https://www.coe.int/en/web/genderequality>
2. **Гендерна рівність в Раді Європи.**
<https://www.coe.int/en/web/genderequality>
3. **Комісар Ради Європи з прав людини**
<https://www.coe.int/en/web/commissioner>
4. **Лансаротський комітет**
<https://www.coe.int/en/web/children/lanzarote-committee>
5. **Лансаротська конвенція** <https://www.coe.int/en/web/children/convention>
6. **Парламентська мережа «Жінки, вільні від насильства»**
<https://website-pace.net/web/apce/women-free-from-violence>
7. **Протидія торгівлі людьми (GRETA)**
<https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking?>
8. **Права дітей в Раді Європи**
<https://www.coe.int/en/web/children/lanzarote-committee>
9. **Стамбульська конвенція**
<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/home>
10. **Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2024–2029 роки**
<https://rm.coe.int/cm-2024-17-finale-ukr/1680af3517>

Проекти

2023–2025

«СПРИЯННЯ ГЕНДЕРНІЙ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ» (PRO-GE).

[https://www.coe.int/uk/web/kyiv/promoting-gender-equality-in-ukraine-pro-ge-#{%22261660950%22:\[0\],%22261661284%22:\[0\]}](https://www.coe.int/uk/web/kyiv/promoting-gender-equality-in-ukraine-pro-ge-#{%22261660950%22:[0],%22261661284%22:[0]})

2021–2022

«БОРОТЬБА З НАСИЛЬСТВОМ СТОСОВНО ЖІНОК В УКРАЇНІ (COVAW)».

<https://www.coe.int/uk/web/kyiv/combating-violence-against-women-in-ukraine-covaw->

2018–2020

«СТАМБУЛЬСЬКА КОНВЕНЦІЯ: ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ БОРОТЬБИ З НАСИЛЬСТВОМ СТОСОВНО ЖІНОК ТА ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ В УКРАЇНІ (COE.INT)».

[https://www.coe.int/uk/web/kyiv/the-istanbul-convention-a-tool-to-advance-in-fighting-violence-against-women-and-domestic-violence-in-ukraine.](https://www.coe.int/uk/web/kyiv/the-istanbul-convention-a-tool-to-advance-in-fighting-violence-against-women-and-domestic-violence-in-ukraine)

2017

«БОРОТЬБА З НАСИЛЬСТВОМ ЩОДО ЖІНОК ТА ДІТЕЙ В УКРАЇНІ (COE.INT)».

<https://www.coe.int/uk/web/kyiv/combating-violence-against-women-and-children-in-ukraine>

2015

Інформаційна кампанія «РОЗІРВИ КОЛО» – це частина масштабної програми UNFPA, Фонду ООН у галузі народонаселення із протидії та запобігання домашнього та/і гендерно зумовленого насильства в Україні. Кампанія реалізується за підтримки уряду Великої Британії та сприяння Офісу Віце прем'єр-міністерки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

З 2015 року кампанія кидає виклик переконанням, які виправдовують гендерно зумовлене насильство, та працює над тим, щоб до 2030 року в українському суспільстві була нульова толерантність до усіх його проявів.

<http://surl.li/htoefh>

ФІЛЬМИ⁵

«Життя в рожевому кольорі» («Ma vie en rose», Бельгія, 1997).

Це історія про семирічного хлопчика Людовіка, який відчував себе дівчинкою і щодня мріяв колись нею стати, не підозрюючи, як недружно поставиться до цього бажання його найближче оточення.

«Зроблено в Дагенхемі» («Made In Dagenham», США, 2010). У фільмі йдеться про драматичні події, що відбулися під час страйку 1968 року на автозаводі Ford Dagenham, робітниця якого протестували проти дискримінації за статевою ознакою, вимагаючи рівної платні за працю жінок і чоловіків. Страйк завершився успіхом і уможливив уведення в дію Акту про рівну платню 1970 року.

«Клас» («Entre les murs», Франція, 2008).

Ця стрічка розповідає про те, яким чином конструюються нерівності в сучасній мультикультурній школі, і чи можна цьому протистояти.

«Молитви за Боббі» («Prayers for Bobby», США, 2009). Чудовий, дуже проникливий фільм, що базується на реальній історії життя молодого гомосексуала Боббі Гріфіта, який стикається з неприйняттям його сексуальності з боку сім'ї, зокрема релігійно налаштованої матері.

«Північна країна» («North country», США, 2005). Фільм оповідає реальну історію жінки-шахтарки, яка виступила проти сексуальних домагань на роботі. «Плезантвіль» («Pleasantville», США, 1998). Брат і сестра випадково потрапляють до чорно-білого телесеріалу про містечко Плезантвіль, згодом провокуючи вибухові зміни в його усталеному житті. Цей фільм про те, як іноді можна змінити суспільні уявлення щодо «нормальності».

«Посмішка Мони Лізи» («Mona Lisa Smile», США, 2003). Історія про те, як феміністично налаштована викладачка починає працювати в консервативному жіночому приватному коледжі.

«Прислуга» («The help», США, 2011). Цікавий емоційний фільм про життя афроамериканок у 1960-х на Півдні США, де панувала жорстка расова сегрегація. Євгенію «Скутер» Фелан, білу молоду жінку, турбує несправедливе ставлення до афроамериканської прислуги. Героїня вирішує написати книгу, що здобуває широку популярність.

---

⁵ Використано: Адвокаційний проєкт «Невидимий батальйон». URL: <https://invisiblebattalion.org/>, Наймодніші фільми про жінок в політиці. URL: <https://vogue.ua/article/culture/kino/samy-modnye-filmy-o-zhenshchinah-v-politike-30107.html>, (Не)жіноча справа. Дев'ять фільмів про жінок на війні. URL: <https://life.nv.ua/ukr/art/filmi-pro-zhinok-na-viyni-treyleri-divitis-onlayn-50197098.html>, Олег Марущенко, Ольга Плахотнік Гендерні шкільні історії. Харків: Монограф, 2012. 88 с.

«Товариство мертвих поетів» («Dead Poets Society», США, 1989). Фільм розповідає про те, що в школі можна вчити не лише основам наук, але й критичному мисленню... **«Чужа»** («Die Fremde», Німеччина, 2010). Фільм про становище жінок із мусульманських родин. Молоду жінку б'є чоловік, і вона з маленьким сином тікає до батьків. Ті, бажаючи уникнути «ганьби», воліють повернути її «в сім'ю». Ситуація ускладнюється тим, що її сестра-підліток вагітна від свого хлопця, і пара намагається приховати безчестя шлюбом, але батьки хлопця проти шлюбу сина із сестрою «повії»...

«Шибеник» («Tomboy», Франція, 2011).

Історія про десятирічну дівчинку Лору, яка при переїзді з сім'єю до нового містечка починає видавати себе за хлопчика, будуючи стосунки зі своєю новою компанією від імені Міхаеля.

«Янголи із залізними зубами» («Iron Jawed Angels», США, 2004).

У 1910 році на американській арені боротьби за рівні права жінок і чоловіків з'явилися дві молоді жінки Еліс Пол і Люсі Бернс, які відкидали і позицію консервативного уряду і лояльні методи «старих» феміністок. Захопливий, драматичний фільм відтворює події з історії жіночого руху в Америці початку ХХ століття.

Фільми про жінок у політиці

«Голда» («Golda», Ізраїль, Велика Британія, 2023)

Біографічна драма 2023 р. режисера Гая Наттвіа за сценарієм Ніколаса Мартіна. Фільм розповідає про життя Голди Меїр, 4-го прем'єр-міністра Ізраїлю, зокрема під час Війни Судного дня. У головних ролях Гелен Міррен, Камілл Коттен та Лієв Шрайбер.

«Джекі» («Jackie», США, Чилі, Франція, 2016)

Картина розповідає про чотири найважчі дні з життя першої леді Жаклін Кеннеді – дні загибелі президента США, Джона Кеннеді, і кілька наступних. Головну роль у фільмі виконала Наталі Портман. За дві години стрічки її героїня з'являється в 10 образах, в тому числі у знаменитому рожевому костюмі Chanel, в якому Жаклін була в день загибелі чоловіка, і шерстяному червоному вбранні Dior, у якому проводила знамениту екскурсію по Білому дому для каналу CBS.

«Залізна леді» («The Iron Lady», Велика Британія, Франція, 2011)

Біографічний фільм про життя прем'єр-міністра Великобританії Маргарет Тетчер – першої жінки, яка обійняла цю посаду. Вона затрималася на ній майже на 12 років і прославилася на весь світ своїм

справді сталевим характером. «Залізну леді» у фільмі зіграла Меріл Стріп і отримала за цю роль свого третього «Оскара».

«Евіта» («Evita», США, 1996)

Сюжет фільму «Евіта» оснований на біографії Еви Дуарте Перон – першої леді і народної героїні Аргентини. Сильна, вольова і нещадна Ева Перон була однією з найзнаменитіших жінок першої половини ХХ століття, яку обожнювала вся країна. Цією роллю Мадонна встановила світовий рекорд за кількістю образів у фільмі. У стрічці Ева Дуарте з'являється у 85 різних вбраннях і за фільм змінює 39 головних уборів, 45 пар взуття і 56 пар сережок.

«Королева» («The Queen», Велика Британія, США, Італія, Франція 2006)

Фільм Стівена Фрірза «Королева» розповідає про те, як Єлизавета II переживає смерть принцеси Діани та кризу у Британській монархії, що сталася слідом за трагедією. 2007 р. фільм був номінований на премію Американської кіноакадемії в категорії «Найкращі костюми», а роль Єлизавети II принесла Гелен Міррен її першого «Оскара».

«Небезпечна гра Слоун», («Miss Sloane», США, Франція, Канада, Велика Британія, 2016)

У драматичному трилері «Небезпечна гра Слоун» Джессіка Честейн грає політичну лобістку Елізабет Слоун. Її робота – це інтриги, маніпуляції та політичні засідки. Вона шокує опонентів своєю непередбачуваністю, не дає їм шансу перемогти і виглядає при цьому бездоганно.

Фільми про жінок на війні

«Моя війна» («My war», Україна, Франція, 2021)

Український документальний фільм, який виводить на перший план жінок на війні. Режисерка М. Кондакова, для якої це був перший повнометражний фільм, поїхала в зону бойових дій, щоб стежити за повсякденним життям трьох таких жінок та максимально правдиво відтворити його.

У фільмі три головні героїні. Лера, яка до війни була журналісткою. Саме на фронті дівчина зустріла свого коханого, і там же його і втратила. Після його смерті війна затягнула жінку ще глибше. Відьма до війни очолювала мережу магазинів, а зараз командує мінометним стрілецьким загоном. І Лютик, яка втратила обидві ноги під час рятувальної місії, наступивши на міну.

«Невидимий батальйон» («Invisible Battalion», Україна, 2017) – український документальний кіноальманах українських військовичок в умовах бойових дій на Сході України. Перший український документальний фільм про війну і жінок на війні, знятий жінками

Над фільмами працювали три режисерки – Світлана Ліщинська, Аліна Горлова та Ірина Цілик. Всього у стрічці висвітлено історії шести героїнь, які несуть або несли службу у зоні проведення антитерористичної операції: Олени Білозерської, Оксани Якубової, Андріани Сусак, Дар'ї Зубенко, Юлії Паєвської та Юлії Матвієнко.

«Схрон» («Hideout», Україна, 2020)

Бути замкнутим у невеликому просторі складно. Складно, коли ти під землею, поряд з тобою твої товариші з УПА і вагітна дружина, всі стомлені та зморені нелюдськими умовами. А за межами сховища-криївки на тебе полює загін НКВС. І до того ж, хтось тут у криївці має велику таємницю, яка може вбити або врятувати усіх

Стрічка перемогла у Національному конкурсі кінофестивалю Молодість у 2020 р. Режисерка О. Войтенко під час роботи над сценарієм надихалася спогадами та мемуарами жінок УПА, аби якнайправдивіше відтворити події.

«Явних проявів немає» («No Obvious Signs», Україна, 2017) – повнометражний документальний фільм української режисерки Аліни Горлової, присвячений Дню захисника України. Це фраза, яку військові часто чують в наших районних та обласних лікарнях, куди приходять з психічними травмами, потребуючи допомоги. Але поки на тілі немає фізичних поранень, не лише лікарі, але й суспільство загалом не помічає таких проблем.

Фільм – документальна історія жінки, яка повертається з війни на Сході України. Розмовляючи з психологами, борючись із ПТСР (посттравматичний стресовий розлад) і панічними атаками, вона намагається повернутися до нормального життя. Стрічка показує шлях від початку реабілітації до повернення на роботу, таким чином піднімаючи тему посттравматичного синдрому в цілому. Це продовження історії Оксани Якубової – ветеранки АТО, заступниці командира батальйону по роботі з особовим складом 54-ї окремої механізованої бригади, героїні документального фільму «Невидимий батальйон» (котрий є частиною правозахисного проекту українських жінок-військових проти російської агресії).

ЕСЕ

- Виберіть одну з тем есе,
- сформулюйте **власну тезу** (позицію щодо проблемного питання), підкріпіть її **аргументами** та **прикладями**,
- а також зробіть **висновок**.

Напишіть есе, дотримуючись наведених рекомендацій.

Теми для есе

1. Гендерні стереотипи: чи можливо подолати?
2. Як медіа формують гендерні стереотипи у сучасному світі.
3. Чи можна досягти цілей сталого розвитку без гендерної рівності?
4. Чи є Стамбульська конвенція потужним інструментом подолання насильства за гендерною ознакою?
5. Чому сексизм шкідливий?
6. Чи є сексизм мовою ворожнечі?
7. Трансформація гендерних ролей у сім'ї в ХХІ столітті.
8. Гендерно зумовлене насильство в цифрову епоху: кіберсталкінг та онлайн-харасмент.
9. Чи може гендерна освіта зменшити дискримінацію?
10. Чи важлива гендерна компетентність педагога?
11. Забезпечення рівних прав та можливостей для політичної участі жінок: міф чи реальність?
12. Гендерна рівність у спортивній сфері: реалії та перспективи.
13. Гендерна інклюзивність у технологіях та ІТ-індустрії: виклики та можливості.
14. Чоловічі ролі у суспільстві: як гендерні стереотипи впливають на чоловіків?
15. Жінка як лідер: виклики та успіхи у політичній та бізнес-сферах.
16. Як гендерна рівність впливає на зменшення бідності у світі?
17. Жінки в українській політиці: виключення чи правило?
18. Роль жінок у демократичних рухах та революціях ХХ-ХХІ століть.
19. Гендерна різноманітність у бізнесі: чи сприяє це економічному зростанню?
20. Екологічний активізм і жіноче лідерство: чи є зв'язок?
21. Жінки у миротворчих місіях: чому їхня участь важлива?
22. Роль жінок у розвитку креативних індустрій: від кіно до моди.
23. Чи може культура слугувати інструментом боротьби з гендерною дискримінацією?
24. Гендерні питання у сфері науки: чому жінок у STEM все ще недостатньо?
25. Загрози та прогалини у захисті жінок, які подорожують до та всередині Європи.

26. Жінки в міграції: чи існує потреба в гендерно чутливій міграційній політиці та політиці притулку?
27. Ставлення суспільства країн ЄС до гендерної рівності.
28. Чи є індекс гендерної рівності важливим індикатором стану гендерних відносин в ЄС?
29. Жінки в ЗМІ: чи можна збалансувати дисбаланс?
30. Чи завжди гендерна рівність корелює зі справедливістю?
31. Історичні постаті жінок, які змінили світ: роль і вплив.
32. Країна – європейський лідер у сфері гендерної рівності.
33. Чи можливе досягнення повної гендерної рівності у світі?
34. Фемінізм у XXI столітті: нові виклики та підходи.
35. Глобалізація і її вплив на гендерну політику.

Методичні рекомендації до написання есе

Есе – це прозовий текст невеликого обсягу, у якому автор/авторка висловлює свої особисті думки, погляди, враження та міркування щодо проблемного питання.

Основні вимоги до есе:

- **Індивідуальність:** текст має відображати особисту позицію автора/авторки, їхні погляди, ідеї та досвід.
- **Оригінальність:** вітаються нестандартні підходи, парадоксальні думки та глибокий аналіз.
- **Структурованість:** чітка композиція (вступ, основна частина, висновок).
- **Обсяг:** 2–3 сторінки тексту.
- **Лаконічність:** кожен абзац має розкривати лише одну думку, текст не повинен містити зайвого.
- **Аргументованість:** переконливі докази, чітко сформульовані аргументи та приклади.
- **Грамотність:** у тексті мають бути коректні посилання на джерела у разі їх використання.
- **Правильні та коректні посилання** (у разі потреби).

Структура есе:

1. **Тема:**
Проблемне питання, на яке автор/авторка дає відповідь у тексті.
2. **Теза:**
Основна ідея тексту, позиція автора/авторки щодо обраної теми.
Приклади формулювання тези:
  - Я думаю, що...
  - На мою думку, ...
  - Мій погляд на це питання такий: ...

3. **Аргументи:**

Докази, які підтверджують тезу. Аргументи повинні бути переконливими та підкріпленими прикладами.

Приклади формулювання аргументів:

- Я так вважаю, тому що...
- По-перше, ...
- По-друге, ...

4. **Приклади:**

Конкретні факти, історії або ситуації, які підтверджують аргументи.

Формулювання прикладів:

- Наприклад, ...
- Яскравим прикладом є...
- Для прикладу згадаймо постать (подію, випадок)...

• **Висновок:**

Підсумок тексту, у якому теза та аргументи об'єднуються у загальний висновок.

Приклади оформлення висновку:

- Таким чином, ...
- Отже, можна зробити висновок, що...
- Підсумовуючи, зазначу, що...

Особливості аргументативного есе:

Аргументативне есе – це есе, у якому автор погоджується або не погоджується в проблемному питанні та пропонує підтвердження своєї думки.

Цей тип есе передбачає:

- Чітко сформульовану тезу.
- Не менше двох аргументів, кожен з яких розкритий у окремому абзаці.
- Конкретні приклади для ілюстрації кожного аргументу.
- Логічний і чіткий висновок.

Поради для успішного написання есе:

- Пишіть у простій та зрозумілій манері, не перевантажуючи текст складними термінами.
- Використовуйте особистий досвід або приклади, щоб підкреслити свою думку.
- Будьте критичними та уникайте кліше.
- Вичитайте текст після написання, звертаючи увагу на логіку викладу, грамотність і структуру.

ГЛОСАРІЙ⁶

Аб'юз (від англ. *abuse*) — це форма насильницької або жорстокої поведінки, яка може проявлятися в різних сферах життя. Аб'юз включає будь-які дії, що завдають фізичної, психологічної, сексуальної, економічної чи іншої шкоди людині.

Віктімблеймінг (*victim blaming*) – це соціальне явище, коли відповідальність за скоєний злочин, агресію або негативну ситуацію частково або повністю покладають на саму жертву. Це може проявлятися у формі звинувачень жертви у провокуванні агресії, зокрема у випадках сексуального насильства, фізичного чи психологічного насильства, булінгу або дискримінації. Віктімблеймінг базується на упередженнях, стереотипах і культурних нормах, які зміщують акцент з дій кривдника на поведінку жертви.

Віктимізація – процес, у якому особа стає жертвою насильства, через обставини чи соціальну взаємодію, включаючи звинувачення жертви в провокуванні насильства.

Гендер – поняття, що увійшло у вжиток із соціології на відміну від дефініції «біологічна стать». Означає соціальну стать людини, її соціально-рольовий статус, який передбачає соціальні можливості людини чоловіка й жінки в усіх сферах життєдіяльності (освіті, професійній діяльності, у т.ч. доступ до влади, сімейному житті та репродуктивній поведінці). Це поняття є одним із базових вимірів соціальної структури суспільства.

Гендерна дискримінація – це будь-яка відмінність, виключення, обмеження або перевага, заснована на гендері, що призводить або може призвести до запобігання або обмеження на основі гендеру рівності в усіх сферах суспільного життя.

Гендерна ідентичність – особливий вид соціальної ідентичності, що співіснує у самосвідомості людини нарівні із сімейною, професійною, етнічною та іншими видами самоідентифікації.

Гендерна інтеграція – процес, в рамках якого гендерна перспектива інтегрується в усі стратегії, політики, програми та заходи, зокрема на рівні законодавства та освітніх програм, для забезпечення рівних прав і можливостей для різних статей.

Гендерні квоти – спосіб забезпечення представництва жінок у владних структурах, відповідно до якого правовим чином відводиться певна частина, наприклад, депутатських місць у парламенті для обрання жінок депутатками. Гендерні квоти взагалі можуть встановлюватися для обох статей. Але оскільки частка чоловіків у різних органах управління перевищує 90%, то позитивна дискримінація використовується переважно для встановлення ущемлених жіночих прав.

---

⁶ Складено на основі вітчизняних і зарубіжних літературних (наукових, навчально-методичних) джерел, а також Internet-ресурсів.

Гендерна компетентність – це здатність чоловіків і жінок помічати ситуації гендерної нерівності у навколишньому їхньому житті; протистояти сексистським, дискримінаційним діям і впливам; самим не створювати ситуації гендерної нерівності.

Гендерна нерівність – це соціальна, економічна, політична або культурна нерівність між людьми на основі їхньої статі або гендеру. Вона проявляється у нерівному доступі до ресурсів, прав, можливостей чи влади, а також у дискримінації, обмеженнях чи стереотипах, що закріплюють нерівноправність.

Гендерна освіта – це підхід до освіти, який спрямований на розуміння та усунення нерівності статей та розбіжностей у сприйнятті ролі статі у суспільстві.

Гендерна політика – утвердження партнерства статей у визначенні й втіленні політичних цілей, завдань і методів їх досягнення у діяльності політичних структур держави – політичних партій, громадсько-політичних об'єднань.

Гендерна рівність – рівність жінки і чоловіка перед законом у повному прояві власних соціальних сил. Передбачає можливість вільного вибору чоловіком і жінкою форм соціальної активності, свободу самовираження, самоутвердження відповідно до власних гендерно орієнтованих інтересів потреб. Є результатом справедливого ставлення до жінок і чоловіків.

Гендерна чуйність – один із критеріїв морально-етичної вихованості особистості й один із критеріїв оцінки планування змін, проектів, методів досліджень й аналізу. Зміни, що плануються, методи й форми взаємодії, чутливі у гендерному відношенні, сприяють встановленню гендерного балансу.

Гендерні стереотипи – один із видів соціальних стереотипів. Являють собою сукупність загальноприйнятих норм і суджень, які стосуються наявного становища чоловіків і жінок, норм їхньої поведінки, мотивів і потреб.

Гендерний розрив – різниця у можливостях, правах чи доступі до ресурсів між чоловіками та жінками, що особливо помітно в умовах міграції через культурні, соціальні чи економічні обмеження.

Гендерний розрив у політиці – нерівність між чоловіками та жінками в представленні у політичних структурах, доступі до ресурсів чи впливу на прийняття рішень.

Гендерний паритет – концепція, що передбачає рівну участь чоловіків і жінок у всіх сферах суспільного життя, зокрема у прийнятті політичних рішень.

Гендерно зумовлене насильство (насильство за ознакою статі) – діяння, спрямовані проти осіб через їхню стать, або поширені в суспільстві звичаї чи традиції (стереотипні уявлення про соціальні функції (становище, обов'язки тощо) жінок і чоловіків), або діяння, що стосуються переважно

осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно, які завдають фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждань, включаючи погрози таких дій у публічному або приватному житті.

Гендерно чутливий освітній простір – простір, влаштований з урахуванням та за принципами комплексного гендерного підходу, в якому відбувається освітній процес, вільний від гендерної дискримінації та стереотипів.

Гендерно чутлива освіта – підхід до навчання, що враховує гендерні відмінності та сприяє руйнуванню стереотипів, створюючи рівні можливості для розвитку і навчання учнів незалежно від їхньої статі.

Гендерно чутлива політика – політика, яка враховує специфічні потреби, виклики та бар'єри для жінок і чоловіків у різних соціальних, економічних і культурних контекстах. У контексті міграції це підхід, який забезпечує рівні можливості для інтеграції, захисту та доступу до ресурсів незалежно від статі.

Гендерно чутливий урок – форма освітньої комунікації, що має на меті формування особистості, здатної бачити, відчувати прояви гендерної нерівності та дискримінації, визнавати їх наявність на всіх рівнях та у всіх сферах життєдіяльності суспільства, враховувати ці аспекти у практичному житті.

Гуманітарна допомога – дії, спрямовані на задоволення базових потреб людей, які перебувають у кризових ситуаціях, як-от доступ до житла, медицини та освіти, особливо важливі для жінок і дітей, які опинилися в умовах міграції.

Державна гендерна політика (політика забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків) – система дій державного рівня, що має на меті встановлення дійсної рівності жінок та чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Дискримінація – дії або практика систематичного приниження групи осіб або однієї людини.

Домашнє насильство – протиправні дія або бездіяльність (а також погрози їх вчинення) у формі фізичного, сексуального, психологічного, економічного насильства, що вчиняються у визначеному колі осіб незалежно від місця їх проживання.

Економічне насильство – контроль доступу до фінансових ресурсів, заборона працювати, позбавлення права розпоряджатися власним майном.

Європейська конвенція з прав людини – міжнародний договір, прийнятий Радою Європи у 1950 р., що гарантує основні права та свободи кожної людини, зокрема рівність перед законом без будь-якої дискримінації.

Європейський інститут гендерної рівності (EIGE) – організація Європейського Союзу, створена для моніторингу та просування гендерної рівності у всіх сферах політичного й суспільного життя.

Інверсія ролей – заміна жіночих ролей на чоловічі й навпаки.

Інтеграція мігрантів – процес включення мігрантів у соціальну, економічну та культурну сфери країни, що приймає, забезпечуючи повагу до їхніх прав, культурної ідентичності та гендерних потреб.

Інтерсекційність / інтерсекціональність – концепція про перетин різних дискримінацій, згідно з якою різні форми нерівності або пригнічення не існують окремо одна від одної та доповнюють і конструюють одна одну.

Інтерсекційний підхід – розгляд насильства з урахуванням перетину різних дискримінаційних факторів, таких як стать, раса, клас чи сексуальна орієнтація.

Камінг-аут – це публічне розголошення інформації про свою сексуальну орієнтацію чи гендерну ідентичність.

Кібернасильство – використання комп'ютерних систем для спричинення, сприяння або загрози насильства проти осіб, що призводить або може призвести до фізичної, сексуальної, психологічної чи економічної шкоди чи страждань і може включати в себе використання обставин, характеристик або вразливості особи.

Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) – це міжнародний договір, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 18 грудня 1979 р., який став основним документом для захисту прав жінок у світі. Конвенція має на меті забезпечити рівність між жінками та чоловіками, усунути дискримінацію за статевою ознакою у всіх сферах життя, таких як освіта, зайнятість, здоров'я, політичне та громадське життя.

Менсплейнінг (*mansplaining*, контамінація *man* – чоловік та *explaining* – пояснення) – термін на позначення сексистської манери чоловіків розмовляти з жінками, пояснюючи їм речі у поблажливій, самовпевненій, помилковій або спрощеній формі, через «знижку на її стать». Використовуючи подібну манеру спілкування, чоловік ставить під сумнів обізнаність жінки в темі. Термін набув першочергового поширення у феміністському середовищі.

Міжкультурна компетентність – здатність ефективно взаємодіяти з представниками різних культур, зокрема враховуючи гендерні та етнічні особливості. У контексті підтримки біженців це допомагає адаптувати політику до специфіки їхніх потреб.

Міжнародний захист біженців – захист, який надається особам, що залишили свою країну через переслідування, конфлікти чи насильство, включно з гарантуванням їхніх базових прав, безпеки та гідності.

Мова ворожнечі (*hate speech* – букв. «мова ненависті», *хейтспіч*) – агресивні висловлювання, які принижують чи дискредитують людину або групу за ознакою раси (расизм), національності, політичних поглядів, релігії, статі (сексизм), сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності.

Об'єктивація – знеособлення людини, її дегуманізація, перетворення на об'єкт, поводження як із об'єктом, сприйняття людини винятково як сексуального об'єкта.

Пекінська платформа (Пекінська декларація та Платформа дій) – це документ, ухвалений на Четвертій світовій конференції ООН по питанням жінок, що відбулася в Пекіні (Китай) у 1995 р. Ця декларація стала важливим етапом у розвитку глобальної стратегії щодо гендерної рівності, прав жінок та розширення їхніх можливостей.

Принцип нульової толерантності до насильства – концепція, яка підкреслює абсолютне неприйняття будь-яких форм насильства в будь-яких обставинах.

Психологічне насильство – форма насильства, що включає маніпуляцію, залякування, контроль і словесні приниження для підкорення жертви.

Рада Європи – міжнародна організація, заснована у 1949 р., яка має на меті сприяння розвитку прав людини, демократії та верховенства права в європейських країнах.

Расизм – дискримінація чи упередження стосовно людей через їхню расу, етнічне походження чи колір шкіри. У міграційному контексті це може проявлятися як обмеження доступу до притулку, роботи чи соціальних послуг.

Сексизм – це будь-який прояв поведінки (у вигляді дії, слова, зображення чи жесту), який ґрунтується на думці про те, що деякі люди, здебільшого жінки, є неповноцінними через свою стать.

Сексистська мова ворожнечі є одним із проявів сексизму, який визначають як будь-яке припущення, переконання, твердження, зображення, жест, дію, які спрямовані на вираження презирства щодо особи, виходячи з її статі чи гендеру, або думка, що така особа є менш вартісною.

Сексистська реклама (дискримінаційна) – це реклама, що за ознакою статі принижує гідність людей, яких зображує, чи споживачів реклами; транслює стереотипні уявлення про інтелектуальні, фізичні, соціальні чи іншого роду переваги однієї статі над іншою; тиражує стереотипні ролі, що обмежують свободу життєвого вибору людини; використовує людину як сексуальний об'єкт з метою привернення уваги споживачів чи демонструє фізичне насильство представників однієї статі над іншою.

Сексуальне насильство – протиправне посягання однієї особи або групи осіб на статеву недоторканість іншої людини, а також дії сексуального характеру щодо неповнолітнього (-ої).

«Скляна стеля» – феномен у сучасній трудовій, професійній, громадській чи будь-якій іншій сфері діяльності людини, який відображає обмежені можливості її соціальної мобільності через неформалізовані механізми, які «закривають» топові позиції (статуси) від представників тих чи інших груп (наприклад, жінок, представників тієї чи іншої етнічної групи, релігії, людей з особливими потребами тощо).

Термін «скляна стеля» означає метафоричний невидимий бар'єр, який перешкоджає просуванню жінок на вищі керівні посади в управлінні.

Стамбульська конвенція – Конвенція Ради Європи щодо запобігання насильству стосовно жінок та домашньому насильству, яка була прийнята у 2011 році. Вона визначає зобов'язання держав-учасниць щодо запобігання насильству, захисту жертв та покарання винних.

Сталкінг – переслідування, небажане спостереження або нав'язливий контакт з іншою особою, що викликає в неї почуття страху чи занепокоєння.

Стратегія гендерної рівності Ради Європи – набір заходів і ініціатив, що прийняті Радою Європи для забезпечення гендерної рівності, боротьби з дискримінацією та насильством щодо жінок, а також для просування рівних прав і можливостей для всіх.

Стереотип соціальний – стандартизований, стійкий, емоційно насичений, ціннісно визначений образ.

Торгівля людьми – незаконна діяльність, пов'язана з примусовим перевезенням, експлуатацією чи примусовою працею, включно з сексуальним рабством, від якого найбільше потерпають жінки та дівчата вразливих категорій, як-от біженки.

Харасмент (від англ. *harassment*) – це форма небажаної поведінки, спрямованої на приниження, залякування чи створення неприязної атмосфери для іншої людини. Харасмент може мати різні форми (словесну, фізичну, невербальну) та часто ґрунтується на зловживанні владою або гендерних, расових чи інших упередженнях.

Цикл насильства – термін, що стосується повторюваних і небезпечних актів насильства як циклічної моделі, пов'язаної з сильними емоціями та доктринами відплати чи помсти. Шаблон, або цикл, повторюється і може відбуватися багато разів протягом стосунків. Кожна фаза може тривати різний час, і з часом рівень насильства може зростати.

Цілі сталого розвитку (ЦСР) ООН – глобальні цілі, які були прийняті ООН у 2015 р., спрямовані на боротьбу з бідністю, нерівністю та змінами клімату, а також на досягнення миру та процвітання для всіх людей. Ціль №5 зосереджена на досягненні гендерної рівності та розширенні прав і можливостей жінок та дівчат.

Фемократія – побудована на фемінізмі світоглядна орієнтація, що базовими характеристиками приватних, суспільно-політичних стосунків вбачає рівні права та можливості жінок і чоловіків. Ідейними витоками Ф. є радикальний фемінізм і паритетна демократія.

Фізичне насильство – це форма насильства, яка полягає у завданні фізичної шкоди іншій людині з використанням сили або засобів, що призводять до болю, травм чи інших фізичних ушкоджень. Це може включати як одноразові дії, так і систематичне використання насильства, спрямованого на контроль, залякування або примус.

ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Лекція – це форма навчання, що дає змогу здобувачам освіти отримати додаткову інформацію з досліджуваної тематики. Робота на лекціях передбачає зв'язок, що можна висвітлити схемою «лектор – здобувач освіти – лектор». На лекцію виносяться широкі питання з програми курсу, які дають основу для вивчення та розкривають зміст теми. Завданням лекції є структуризація знань здобувачів освіти, вироблення розуміння положень теми. Ініціатором роботи на лекції є саме лектор, який структурує та контролює процес подачі інформації слухачам. Здобувачі освіти є активними учасниками лекційного заняття.

Оцінювання роботи на **практичному занятті** виходить, насамперед, з повноти розкриття суті питання, здатності аргументовано та логічно представити його у відведений для цього час. Враховується ступінь самостійності підготовки, обов'язкове опрацювання рекомендованих джерел та літератури, здатність аналізувати, критично мислити, робити висновки.

Робота на семінарському занятті оцінюється до 5 балів за одне заняття.

Підсумкова оцінка за заняття враховує такі активності здобувачів освіти:

- відповідь на семінарському занятті;
- запитання на семінарському занятті;
- рецензування відповіді;
- доповнення на семінарському занятті;
- участь у дискусії;
- якість виконання завдання до заняття.

Відповідь на занятті – це повідомлення з питання, винесеного на обговорення. Цей виступ повинен бути чітко структурований і містити основні результати наукового вивчення проблеми. При підготовці до окремих занять пропонуються повідомлення, представлення яких може відбутися у вигляді презентацій.

Здобувачі освіти можуть ставити питання в ході обговорення проблем, винесених на заняття. Питання також дозволяють виявити ступінь готовності студента.

Рецензування відповіді на практичному занятті передбачає визначення рівня виступу з питання, винесеного на обговорення.

Доповнення на занятті передбачає стисле повідомлення, що не повинно повторювати аргументацію та фактичний матеріал доповідача. Цінність доповнення полягає у приверненні уваги до тих аспектів питання, які не знайшли висвітлення у виступі доповідача.

Передбачено також написання студентами есе. Посилання на джерела та літературу – обов'язкові.

Підсумковий контроль знань здобувачів освіти здійснюється наприкінці вивчення обох частин курсу у формі заліку за загальними результатами оцінювання роботи на лекційних та семінарських заняттях.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

ВИДИ РОБІТ														Всього
Лекції					Практичні									
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	6	7	8	9	До 50 балів
До 5 балів					До 45 балів									

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗА ШКАЛОЮ ECTS

А (Відмінно)	90 – 100	Видатна робота з мінімальними помилками
В (Дуже добре)	83 – 89	Вище середнього стандарту, але з деякими незначними помилками
С (Добре)	75 – 82	В цілому гарна робота, але з помітними помилками
D (Задовільно)	68 – 74	Пристойно, але зі значними помилками
Е (Достатньо)	60 – 67	Задовольняє мінімальні вимоги
FX (Незадовільно)	35 – 59	Необхідно виконати певну додаткову роботу для успішного складання (доопрацювати)
F (Незадовільно)	0 – 34	Необхідна значна подальша робота (повторний курс навчання з дисципліни)

ЛАРИСА ЮДА

**СУЧАСНІ ДОСЯГНЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ
В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.
ЧАСТИНА 2**

ЗМІСТ
(Частина 2)

АНОТАЦІЯ.....	65
МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	66
ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ.....	67
ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ	75
ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	76
КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ	
ДЛЯ ПОГЛИБЛЕННЯ ЗНАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ.....	103
Колекція статей та інформаційних матеріалів.....	103
Інтегруючись в ЄС: розмови про гендерну рівність (документальний відеоконтент)	104
ФІЛЬМИ	106
ФОРМИ КОНТРОЛЮ	113
РОЗПОДІЛ БАЛІВ. ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ	114
ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПРОЄКТ.....	115

АНОТАЦІЯ

Спеціальний курс «Сучасні досягнення гендерної рівності в Європейському Союзі. Частина 2» викладається в рамках міждисциплінарного проєкту: «Гендерна рівність в Європейському Союзі: від історичних викликів до сучасних досягнень» / «Gender equality in the European Union: from historical origins to modern achievements» № 101127464 ERASMUS-JMO-2023-MODULE. Курс розраховано на здобувачів освітнього ступеня бакалавр, які навчаються у закладах вищої освіти за освітньо-кваліфікаційними програмами гуманітарних спеціальностей. Структура залікового кредиту цього спецкурсу побудована згідно вимогами Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS).

Гендерна рівність та розширення прав і можливостей жінок визнані в Європейському Союзі і у всьому світі як найважливіші чинники досягнення сталого розвитку для всіх. Протягом останніх років інституціями Європейського Союзу були розроблені інструменти, процеси та документи, що затверджують і чітко обґрунтовують принципи та зобов'язання країн ЄС у процесі утвердження гендерної рівності особливо на рівні країн. Сьогодні європейська інтеграція є головним пріоритетом внутрішньої та зовнішньої політики України, а європейські принципи – основним орієнтиром у розвитку держави. У більшості своїй питання євроінтеграції зводяться в Україні до політичних, правових, галузевих та економічних складових, які прописані в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС. Водночас, Європейський Союз напрацював низку практик в інших сферах, зокрема у гендерній, які можуть бути корисними для розвитку України.

Ця частина курсу зосереджена на основному прогресі у політиці гендерної рівності в Європейському Союзі. Використовуючи порівняльний метод, студенти дізнаються, як гендерна рівність впроваджується в окремих країнах ЄС та проаналізують успіхи цієї політики в різних сферах. Також розглядаються проблеми, які залишаються на шляху досягнення гендерної рівності.

Підписавши Угоду про асоціацію з ЄС, Україна отримала новий поштовх для розвитку гендерної політики. Важливо говорити про її досягнення та труднощі на цьому шляху, а також про нові виклики, пов'язані з війною.

Курс сприятиме залученню здобувачів до гендерної освіти і формуванню гендерного світогляду, участі у європейських студіях, розширенню уявлення про гендерний аспект європейської історії та сучасної політики ЄС, опануванню сучасними освітніми технологіями, розвитку комунікативних і організаційних навичок, формуванню лідерських якостей, вихованню рис гендерно свідомої особистості. Вивчення європейського досвіду, у свою чергу, сприятиме використанню в Україні найкращих прикладів залучення жінок до формування та реалізації політики в країнах

ЄС та імплементації досвіду ЄС у гендерній сфері.

Курс вивчається впродовж одного семестру та включає 10 годин лекційних і 18 годин семінарських занять. У підсумку здобувачі освіти складають залік.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Мета:

- Презентувати сучасну політику ЄС щодо гендерної рівності, зокрема ознайомитися з інституційним забезпеченням гендерної рівності та індексом ЄС гендерної рівності як індикатора стану гендерних відносин, особливостями залучення жінок до політики на рівні ЄС, ставленням мешканців і мешканок ЄС до питань гендерної рівності, а також із гендерними викликами, що стоять перед країнами ЄС та поза його межами.
- Розкрити особливості впровадження політики гендерної рівності в Україні.
- Окреслити перспективи стратегічного партнерства України після підписання Угоди про асоціацію з ЄС для розвитку гендерної політики.

Завдання:

- проаналізувати процес забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у праві Європейського Союзу;
- розкрити сутність подвійного підходу у гендерній політиці ЄС;
- проаналізувати індекс гендерної рівності як індикатор стану гендерних відносин в ЄС;
- розкрити сутність гендерного мейнстрімінгу, та визначити можливості імплементації європейського досвіду в Україні;
- окреслити виклики політики гендерних пріоритетів в ЄС, визначити їх актуальність для політичного, соціального, економічного розвитку в Україні;
- дослідити провідні стратегії, цінності та найкращі практики ЄС щодо запровадження гендерної політики в країнах-членах ЄС, виявити основні особливості, переваги та недоліки (за наявності останніх) для українського суспільства;
- розглянути досвід впровадження політики гендерної рівності на прикладі країн Північної Європи;
- визначити прогрес у досягненні гендерної рівності країнами Західної, Центральної, Східної та Південної Європи;
- проаналізувати правове забезпечення гендерної рівності в Україні;
- визначити вплив міжнародної ініціативи «ЄС-ООН: жінки, мир, безпека» на ситуацію в Україні у період збройного конфлікту;
- проаналізувати Національний план дій на виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року та визначити особливості його локалізації на галузевому, регіональному та місцевому рівнях;

- дослідити як менторство впливає на європейську інтеграцію та відновлення України;
- проаналізувати як європейські адвокаційні практики можуть вплинути на реалізацію політики гендерної рівності в Україні.

ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Тема1–2.

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА НА РІВНІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Рівні права та можливості жінок і чоловіків у праві Європейського Союзу. **Цінності ЄС:** повага до людської гідності, свобод і прав людини, демократії, рівності та верховенства права. Зобов'язання ЄС стосовно впровадження гендерної рівності. Рівне ставлення до чоловіків і жінок – один із основних принципів ЄС. Рівні права і можливості для чоловіків і жінок у договорах ЄС. Римські договори (1957). Маастрихтський договір (1992), Амстердамський договір (1997), Хартія основних прав ЄС (2000), Лісабонська угода (2007). Нормативно-правові акти (регламенти, директиви, рішення, рекомендації, висновки) та особливості їх виконання у країнах ЄС.

Загальні засади гендерної політики Європейського Союзу у «Дорожньому атласі рівності чоловіків та жінок»:

1. Досягнення рівної економічної незалежності чоловіків та жінок: скорочення відмінності в оплаті праці, розвиток жіночого підприємництва, соціальний захист та запобігання бідності.

2. Сприяння гармонійному поєднанню робочої, особистої та сімейної сфер життя: мобільність робочих контрактів; збільшення кількості послуг по догляду за дітьми та особами літнього віку; чутлива державна політика у сфері сімейних відносин до представників обох статей.

3. Залучення чоловіків та жінок до рівної участі в процесі прийняття рішень у політиці, в економічній сфері та бізнесі, науці та сучасних технологіях.

4. Ліквідація гендерних стереотипів в усіх сферах суспільної взаємодії, перш за все, на ринку праці тощо.

Питання гендерної рівності у порядку денному ЄС. «Союз рівності: Стратегія гендерної рівності 2020-2025» – розширення прав і можливостей жінок у всьому світі у спосіб боротьби з дискримінаційним законодавством, гендерним насильством і маргіналізацією.

Подвійний підхід у гендерній політиці ЄС (гендерні пріоритети та спеціальні заходи). Утілення політики «гендерної пріоритетизації» (gender mainstreaming) та ініціювання спеціальних заходів (specific measures).

Четверта Всесвітня конференція із становища жінок у Пекіні в 1995 р. та Пекінська платформа дій – обґрунтування поняття «гендерна пріоритетизація» (або гендерний мейнстрімінг).

Гендерна пріоритетизація передбачає (ре)організацію, вдосконалення, формування та оцінку політичних процесів у такий спосіб, щоб учасники та учасниці прийняття політичних рішень використовували гендерний підхід в усіх галузях політики і на всіх етапах.

Гендерна пріоритетизація застосовується: у бюджетних процесах, так званому гендерному формуванню бюджету: тобто це – гендерна оцінка бюджетів, використання гендерного підходу на всіх рівнях бюджетного процесу та реструктуризація доходів і видатків із метою сприяння гендерній рівності.

Інституційна підтримка гендерної рівності. Структури на рівні ЄС відповідальні за забезпечення гендерної рівності: Голови Ради ЄС у форматі Трійки (Trio Presidency), Комітет із прав жінок і гендерної рівності в Європейському парламенті, Група високого рівня із гендерної пріоритетизації (High-Level Group on Gender Mainstreaming), Консультативний комітет із рівних можливостей для жінок і чоловіків (Advisory Committee on Equal Opportunities for Women and Men), Комісії з питань правосуддя, прав споживачів та гендерної рівності (Justice, Consumers and Gender Equality), Європейський інститут із питань гендерної рівності (European Institute for Gender Equality).

Індекс гендерної рівності – індикатор стану гендерних відносин у ЄС. Україна – ЄС. Рамкові документи у царині захисту прав жінок, які визначають вектори діяльності ЄС. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція).

Тема 3.

ГЕНДЕРНИЙ МЕЙНСТРИМІНГ В ЄС: СТАН СПРАВ

Пекінська Платформа дій про гендерну пріоритетизація» (або гендерний мейнстрімінг).

Гендерна пріоритетизація – це визнана на глобальному рівні стратегія втілення політики гендерної рівності.

Гендерна пріоритетизація – (ре)організація, вдосконалення, формування та оцінку політичних процесів у такий спосіб, щоб учасники та учасниці прийняття політичних рішень використовували гендерний підхід в усіх галузях політики і на всіх етапах. Застосування гендерної пріоритетизації.

Спеціальні заходи у гендерній політиці на рівні ЄС – законодавство, інформаційно-просвітницькі кампанії, фінансові програми.

«Рамкова стратегія Європейської спільноти із гендерної рівності» та актуалізація питання поліпшення гендерного балансу в процесі прийняття політичних рішень; зазначається про заходи, орієнтовані на оцінки впливу виборчих систем, законодавства, квот та інших заходів щодо забезпечення гендерного балансу у виборних політичних органах.

«Гендерний мейнстрімінг» як ре/організація, вдосконалення, розвиток та оцінювання політичних процесів із метою включення гендерної рівності в усі політики на всіх рівнях та на всіх етапах суб'єктами, які зазвичай беруть участь у розробці політики.

Запровадження Гендерної перспективи як процес оцінювання наслідків для жінок та чоловіків будь-яких запланованих заходів, включаючи законодавство, політику чи програми у всіх сферах та на всіх рівнях. Переваги гендерного мейнстрімінгу.

Переваги комплексного гендерного підходу. Десять кроків впровадження комплексного гендерного підходу у процес прийняття стратегічних рішень та розробки програм. Причини, які вказують на важливість гендерного мейнстрімінгу.

Гендерний аналіз як один із інструментів гендерного мейнстрімінгу та збір якісної інформації і розуміння гендерних тенденцій у економіці і суспільстві, використання цих знань для виявлення потенційних проблем і пошуку рішень у щоденній роботі. Суть та етапи гендерного аналізу. Особливості гарвардського методу аналізу. Аналіз практичних та стратегічних потреб Керолайн Мозер: картування (Mapping), методика 3P (репрезентація, ресурси, реалії).

Тема 4.

ВИКЛИКИ ПОЛІТИКИ ГЕНДЕРНИХ ПРІОРИТЕТІВ В ЄС

Стратегічне планування гендерної політики як важливий аспект у досягненні цінностей рівності між жінками та чоловіками. Комісія щодо гендерної рівності та моніторингу її прогресу та її досвід зі стратегічного планування для досягнення цілей гендерної рівності.

«Strategic Engagement for Gender Equality 2016–2019 (SEGE)» та цілі, які були у фокусі (SEGE):

- питання працевлаштування та рівної оплати праці, зокрема подолання гендерного розриву;
- участь жінок у прийнятті рішень, зокрема шляхом збільшення кількості жінок на вищому та середньому керівництві в Комісії;
- питання подолання гендерного насильства, що включало необхідність підписання та ратифікації всіма державами-членами Стамбульської конвенції;
- адвокація рівних можливостей шляхом сприяння рівності в усьому світі.

Стратегія гендерної рівності Європейського Союзу 2020 – 2025 як дороговказ для підвищення значущості питань, пов'язаних із утвердженням гендерної рівності.

Стратегія гендерної рівності Європейського Союзу 2020 – 2025 та основні виклики, які існують в ЄС, в тому числі у питаннях екології, цифрової трансформації та демографічних змін, які мають гендерний аспект:

- тенденція, що все більше робочих місць стає цифровими, і існує нагальна потреба забезпечити рівний доступ чоловіків та жінок до економічних можливостей та якісної роботи в цифровій економіці;
- демографічні зміни у контексті зростання очікуваної тривалості життя (жінки, як правило, живуть довше за чоловіків у середньому, і тому складають більшість літніх людей) створюють виклик у вигляді можливої дискримінації за статтю та віком на робочому місці;
- проблеми рівного пенсійного забезпечення і в цілому вплив гендерних розривів в оплаті праці на досягнення стійкого розвитку;
- питання включення гендерної експертизи в формування політик та процесів ЄС є важливим для досягнення гендерної рівності;
- збір та аналіз даних з урахуванням гендерно-вікових показників має вирішальне значення для дослідження гендерної проблематики, а також для розробки, реалізації політики, пристосованої до конкретних потреб різних груп.

Метою Стратегії ЄС є подолання нерівності, стимулювання до перерозподілу влади, впливу та ресурсів справедливим та рівноправним чином, сприяння справедливості та створенню рівних можливостей.

Напрями та план дій Європейської комісії з метою реалізації Стратегії ЄС:

1. Свобода від насильства та стереотипів.
2. Процвітання в гендерно-рівній економіці.
3. Паритетне лідерство.

Виклик традиційним гендерним ролям та подолання розриву в оплаті як основні напрямки політики гендерних пріоритетів в ЄС.

Подолання розриву у зайнятості. Гендерний розрив у зайнятості – виклики та вирішення. Детермінанти та інституційні структури, що впливають на рішення жінок працювати. Економічні втрати через гендерний розрив у зайнятості в Європі. Вплив зменшення гендерного розриву в участі на ринку праці на економічне зростання вибраних держав-членів ЄС. Сучасні підходи, які сприяють участі жінок на ринку праці в окремих державах-членах ЄС. Політика ринку праці. Виклики – проблеми – наслідки: причинно-наслідковий аналіз. Гендерна рівність. Зайнятість і ринки праці.

Європейська директива про гендерну рівність щодо рад директорів (2012) (схвалена в європейському законодавстві у 2022 р.). Вплив директиви на корпоративну культуру.

Розбиття «скляної стелі»: з якими труднощами стикаються європейські жінки під час кар'єрного зростання?

Гендерні практики – це конкретні дії, звичаї, стереотипи та норми, які формуються в суспільстві та впливають на ролі, статус та можливості людей на основі їхньої статі.

Сучасні гендерні практики як відображення складної динаміки в суспільстві, включаючи рівний розподіл обов'язків у сім'ї між чоловіками та жінками, широкий спектр можливостей для вираження гендерної ідентичності, рівний доступ до освіти та працевлаштування для жінок і чоловіків, а також більшу участь жінок у політичному та громадському житті.

Стереотипи в ряді країн ЄС і світу, які впливають на гендерну рівність та можливості жінок та чоловіків. Стереотипи про «жіночі» та «чоловічі» професії, стереотипи про ролі у сім'ї та суспільстві, про меншовартість компетентності жінок у певних сферах. Вплив стереотипів на можливості жінок. Подолання стереотипів на рівні освіти, суспільства та законодавства для сприяння рівноправ'я та розбудови справедливого та рівного суспільства для всіх громадян.

Позитивні приклади. Жінки в армії: як проходить служба в різних країнах. ТОП-25 прибуткових жіночих професій: де дівчата можуть заробляти більше за чоловіків? Незвичайні професії, в яких працюють чоловіки.

Подолання розриву в оплаті праці. Гендерний розрив в оплаті праці в ЄС. День рівної оплати праці (Equal Pay Day). Нові правила ЄС щодо прозорості оплати праці. Зобов'язання компаній, які працюють на території ЄС.

Майбутні виклики. Що таке інтерсекційний фемінізм? Як стать впливає на наш доступ до прав, можливостей і якості життя? Як інші чинники ідентичності людини взаємодіють із статтю та ще більше обмежують наш доступ до прав, можливостей і якості життя. Перша резолюція про міжсекторальну дискримінацію в Європейському Союзі, яка зосереджена серед іншого на соціально-економічному становищі расових жінок. Включення расової справедливості в політику ЄС і заохочення участі расових груп у процесах прийняття рішень є важливими кроками в боротьбі з расизмом і просуванні рівності для всіх людей. Захист прав людей із інвалідністю, припинення примусової стерилізації жінок і дівчат із обмеженими можливостями.

Тема 5.

ПРОСУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ТА ПРАВ ЖІНОК ЗА МЕЖАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Цілі сталого розвитку. Концепція сталого розвитку. Сталий розвиток – це розвиток суспільства, який задовольняє потреби сучасності, не ставлячи

під загрозу здатність наступних поколінь задовольняти власні потреби (sustainable development – «розвиток, який підтримується»).

Сталий розвиток має три складові: екологічну, економічну та соціальну.

Цілі сталого розвитку (ЦСР), які ще називають «Глобальними цілями», – це загальний заклик до дій, спрямованих на те, щоб покінчити з бідністю, захистити планету і забезпечити мир і процвітання для всіх людей у світі.

«Цілі сталого розвитку» (ЦСР, відомі також як Глобальні цілі) - ключові напрямки розвитку країн, що були ухвалені на Саміті ООН зі сталого розвитку. Вони замінили Цілі розвитку тисячоліття, термін яких закінчився наприкінці 2015 року. ЦСР ухвалені на період від 2015 до 2030 року і нараховують 17 Глобальних цілей, яким відповідають 169 завдань.

Офіційний документ (резолуція) Генеральної Асамблеї ООН: «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року» (Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development), від 25 вересня 2015 року, оголошує новий план дій, метою якого є виведення світу на траєкторію сталого та життєстійкого розвитку.

Ціль 5. Гендерна рівність. Повноцінне дотримання прав жінок має вирішальне значення для розвитку процвітаючого суспільства. Інвестиції у гендерну рівність сприяють зменшенню розриву у заробітній платі чоловіків і жінок та надають можливість уникнути факторів стримування економічного розвитку вашого бізнесу.

Гендерна рівність не повинна сприйматися як суто жіноче питання оскільки це питання, яке вимагає від чоловіків і жінок спільної роботи у пошуку практичних та принципових рішень.

Завдання Цілі 5:

- створити умови для ліквідації усіх форм дискримінації щодо жінок і дівчат;
- знизити рівень гендерно зумовленого та домашнього насильства, забезпечити ефективне запобігання його проявам та своєчасну допомогу постраждалим;
- заохочувати спільну відповідальність за ведення господарства та виховання дитини;
- забезпечити рівні можливості представництва на вищих рівнях прийняття рішень у політичному та суспільному житті;
- розширити доступ населення до послуг із планування сім'ї та знизити рівень підліткової народжуваності;
- розширити економічні можливості жінок.

«Партнерство Біарріц» – міжнародна ініціатива рівних прав і можливостей для всіх. Офіційний статус України як учасниці «Партнерства Біарріц».

Зобов'язання України як учасниці «Партнерства Біарріц»:

- реформування законодавства у сфері соціальних відпусток, пов'язаних із народженням дитини та доглядом за нею – батько і мати матимуть однакові можливості по декрету;
- наскрізна інтеграція гендерного компоненту в освітній процес – впровадження гендерної рівності в освітні процеси, анти дискримінаційний освітній контент, однаковий доступ до освіти хлопцям та дівчатам, незалежно від вибору професії;
- розвиток інклюзивного та гендерно чутливого публічного простору, дружнього до сімей з дітьми та маломобільних груп населення – люди з особливими потребами матимуть рівний доступ до інфраструктури;
- забезпечення ефективної реалізації законодавства у сфері протидії домашньому та гендерно зумовленому насильству – держава готова стати на захист постраждалих через створення нових притулків, кімнат кризового реагування та надання різного виду допомоги;
- зменшення розриву в оплаті праці жінок і чоловіків – за один вид діяльності має бути рівна оплата праці незалежно від статі.

Зовнішні відносини ЄС. *Європейська політика сусідства* або, скорочено, «ЄПС» (European Neighbourhood Policy: ENP) (2003). Мета: створити нове підґрунтя для розвитку або започаткування відносин із державами-сусідами країн ЄС з різних напрямів, в тому числі гендерної політики. План дій «Україна – Європейський Союз» (12.02.2005). «Гендерний діалог» у таких сферах як: політика, економіка, соціальні послуги та забезпечення, юстиція, транспорт, енергетика, інформаційне суспільство, навколишнє середовище, тощо. Частка представництва жінок у кожній із зазначених галузей, рівній із чоловіками оплаті їхньої праці. «Європейський інструмент сусідства та партнерства для української державної стратегії 2007–2013 років». Індекс гендерної рівності для України.

Нормативно-правова база України, яка забезпечує підтримку і реалізацію відносин між Україною і Європейським Союзом: «Державна програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року», «Стратегія розвитку державного управління на період 2016-2020 років», «Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року» (2022).

ЄС та ООН: проект на підтримку гендерної рівності у країнах Східного партнерства. Програма «EU4Gender Equality». Менторство для лідерів. Європейська інтеграція та відновлення України. Програми менторства для інклюзивного відновлення та розвитку людського капіталу.

ЄС-ООН: жінки, мир, безпека. Структура ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women, далі – ООН-Жінки) – це організація в системі ООН, яка займається питаннями гендерної рівності та сприяє покращенню становища жінок у світі. Лідерки. Керівництво діяльністю ООН-Жінки.

ООН-Жінки в Україні. Тематичні напрямки:

- жінки, мир та безпека;
- ліквідація насильства щодо жінок та дівчат;
- врядування, лідерство та участь.

ООН-Жінки співпрацює з урядом, Верховною Радою, правозахисними та жіночими організаціями щодо впровадження норм та гендерної політики. Після російського вторгнення в лютому 2022 року організація сконцентрувала зусилля на задоволенні гуманітарних потреб жінок та дівчат, які постраждали від війни, та на підтримці ініціатив жіночих організацій.

Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека», ухвалена Радою Безпеки ООН 31 жовтня 2000 р., та резолюції Ради Безпеки ООН 1820, 1888, 1889, 1960, 2106, 2122, 2242, 2467, 2493, які разом формують порядок денний «Жінки, мир, безпека».

Резолюція 1325 є однією з найбільш важливих резолюцій РБ ООН у сфері політики безпеки. Цей документ наголошує на важливій ролі жінок у запобіганні і врегулюванні конфліктів та в розбудові миру, а також закликає держави-члени забезпечити більш активну участь жінок на всіх рівнях прийняття рішень у національних, регіональних і міжнародних інститутах, у механізмах запобігання, управління та вирішення конфліктів. Резолюція – інституційна рамка для інтеграції жінок до безпекового сектору.

Основні положення резолюції визначають особливу важливість урахування потреб жінок та дівчат у конфліктних ситуаціях та особливу вразливість жінок перед негативними наслідками конфліктів.

Рада Безпеки закликає держави-члени ООН активно залучати жінок до прийняття рішень на всіх рівнях у рамках національних, регіональних та міжнародних інститутів та механізмів запобігання, регулювання та вирішення конфліктів

Держави-члени ООН закликають включати гендерний компонент у польові операції, зокрема активніше залучати жінок у складі військових та поліцейських сил.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1–2.

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА НА РІВНІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (4 години)

1. Рівні права та можливості жінок і чоловіків у праві Європейського Союзу.
2. Подвійний підхід у гендерній політиці ЄС (гендерні пріоритети та спеціальні заходи).
3. Інституційна підтримка гендерної рівності.
4. Індекс гендерної рівності як важливий індикатор стану гендерних відносин в ЄС.

Тема 3.

ГЕНДЕРНИЙ МЕЙНСТРИМІНГ В ЄС: СТАН СПРАВ (2 години)

1. Що таке гендерний мейнстрімінг?
2. Як це працює і чому це важливо?
3. Особливості підходу ЄС та його ефективність.

Тема 4.

ВИКЛИКИ ПОЛІТИКИ ГЕНДЕРНИХ ПРІОРИТЕТІВ В ЄС (2 години)

1. Подолання розриву в зайнятості.
2. Виклик традиційним гендерним ролям.
3. Подолання розриву в оплаті праці.
4. Майбутні виклики.

Тема 5.

ПРОСУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ТА ПРАВ ЖІНОК ЗА МЕЖАМИ ЄС (2 години)

1. Цілі сталого розвитку.
2. Партнери.
3. Зовнішні відносини ЄС.
4. ЄС-ООН: жінки, мир та безпека.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1.

ШВЕЦІЯ – ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЛІДЕР У СФЕРІ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ (2 години)

1. Влада та вплив.
2. Економічна рівність.
3. Робота і сім'я.
4. Насильство чоловіків над жінками.

Визначення: дискримінаційний акт, гендерний баланс, фемінізм «пошведські», гендерні квоти, «низовий» жіночий активізм.

Повідомлення:

1. Роль жіночого руху у забезпеченні гендерної рівності у Швеції.
2. Феномен Шведської жіночої народної школи.
3. Проблеми гендерної нерівності чоловіків у Швеції.

Методичні рекомендації:

При розгляді **першого питання** розглянути головну мету шведської політики гендерної рівності, схарактеризувати національний механізм забезпечення гендерної рівності у Швеції, звернути увагу, які державні органи створені у Швеції для реалізації ідеї гендерної рівності. Що таке «Дискримінаційний акт»? Висвітлити обов'язки і завдання міністра з питань гендерної рівності та омбудсмена з питань рівності. Проаналізувати основні положення «Закону про рівність» Королівства Швеції. Дослідити питання: «Жінки на керівних посадах у політиці Швеції».

Друге питання передбачає розгляд питання у декількох напрямках: нордична модель: взаємодія держави і громадянського суспільства, держава загального добробуту в Швеції: балансування між жінками як трудовим і репродуктивним ресурсами, шведська політика гендерного балансування (ре) продуктивної праці, залученість чоловіків до приватної сфери, економічна рівність жінок і чоловіків, умови праці жінок і чоловіків, сфери зайнятості жінок і чоловіків, рівень заробітної плати, тривалість робочого дня.

При розгляді **третього питання** варто зупинитись на тому, у Швеції відбувається зміна сімейної моделі «чоловіка-годувальника» на

альтернативну модель. Звернути увагу на особливостях державної політики Швеції щодо відпустки по догляду за дитиною. Виокремити індикатори гендерної (не) рівності на ринку праці. Доцільно зосередити увагу на показниках гендерних відносин, а саме: різниця в оплаті праці чоловіків і жінок, питання «домашньої праці», вертикальна та горизонтальна гендерна сегрегація, сексуальні домагання на робочому місці.

Четверте питання актуалізує проблеми насильства чоловіків над жінками. Потрібно розглянути закони Швеції, що забороняють всі види насильства, як щодо дівчат і жінок, так і щодо хлопців і чоловіків. Особливості сприйняття у Швеції «насильства у близьких відносинах» та «насильство або утиски, мотивовані захистом честі». Національний центр боротьби з насильством та утисками, мотивованими захистом честі: напрями діяльності. Служби захисту жінок та кризові центри для чоловіків – особливості діяльності у Швеції.

Джерела та література:

1. Будник О. Злочин і кара: чому в Європі сімейне насильство під табу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2360665-zlocin-i-kara-comu-v-evropi-simejne-nasilstvo-pid-tabu.html>
2. Васюра Ірина, П'ять фактів із життя Швеції: яка користь із гендерної рівності. URL: <https://novadoba.com.ua/233322-pyat-faktiv-iz-zhyttya-shveciyi-yaka-koryst-iz-gendernoyi-rivnosti.html>
3. Допомога жертвам насильства. URL: <https://www.informationsverige.se/4.25c4d4aa18529c4ee138ba0.html>
4. Кобиляцька Вікторія, Права, ресурси, влада: гендерна рівність у Швеції, Канаді, Франції, Німеччині, Британії та США. URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/prava-resursi-vlada-genderna-rivnist-u-shvetsiyi-kanadi-frantsiyi-nimechchini-britaniyi-ta-ssha/>
5. Королівство Швеція Закон про рівність. (1991: 433). 1 липня 1998 р. Мельник Т. М. *Творення суспільства гендерної рівності: міжнародний досвід. Закони зарубіжних країн з гендерної рівності*. Київ: Стилос, 2010. С. 254–261.
6. Країна, де панують рівність і справедливість. URL: <https://arbetsformedlingen.se/other-languages/ukrainska-ukrainska/arbets-sverige/jamstallldhet-och-diskriminering>
7. Марценюк Т. Шведська жіноча народна школа як приклад низового активізму в освіті та жіночому русі. Освітній протест. Спільне. 2011. №

3. С.118–121. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/zhinoche-oblichchja-shvedskogo-parlamentu-1303989.html>
8. Марценюк Т. Бурейчак Т. Скандинавська утопія? Гендерна рівність і трудові VS репродуктивні ресурси у Швеції. Соціальна політика і гендерна рівність. Спільне. 2013. № 6. С. 190–193. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/149242183.pdf>
9. Марценюк Т. О., Чечеринда Д. О. Гендерні відносини на ринку праці у Швеції. Наукові записки. Соціологічні науки. Т. 109. С. 51–59. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Martseniuk_Tamara/Henderni_vidnosyny_na_rynku_pratsi_u_Shvetsii.pdf?PHPSESSID=t8os7b3bugkkq0u3p79coj134
10. Найбільш феміністична країна або Як Швеція стала першою у сфері гендерної рівності серед держав-членів Європейського Союзу. URL: <https://womensleague.org.ua/uk-UA/Novyny/Najbilsh-feministychna-kraina-abo-YAk-SHveciya-stala-pershoyu-u-sferi-gendernoi-rivnosti-ser.aspx?ID=96>
11. Офіційна веб сторінка партії Феміністські ініціативи. – Доступ з: <http://www.feministisktinitiativ.se/index.php>
12. Офіційна веб сторінка: Kvinnofolkhögskolan. URL: <http://www.kvinno.fhsk.se>
13. Пивоваров Сергій, «Клуби анонімних феміністів» з'явилися у Швеції ще до MeToo. Чоловіки борються з гендерною нерівністю у Швеції <https://babel.ua/texts/43035-klubi-anonimnih-feministiv-z-yavilisya-u-shveciji-shche-do-metoo-uchasniki-za-vechereyu-obgovoryuyut-yak-borotisya-z-gendernoyu-nerivnistyu-i-zhinki-kazhut-shcho-ce-pracyuye-perekazyemo-material-vvs>
14. Права, ресурси, влада: гендерна рівність у Швеції, Канаді, Франції, Німеччині, Британії та США. Права жінок та гендерна рівність. URL: <https://www.informationsverige.se/uk/om-sverige/individens-rattigheter-och-skyldigheter/kvinnors-rattigheter-och-jamstalldhet.html>
15. Права жінок та гендерна рівність. *Про Швецію – матеріал для соціальної орієнтації.* URL: <https://www.informationsverige.se/uk/om-sverige/individens-rattigheter-och-skyldigheter/kvinnors-rattigheter-och-jamstalldhet.html>
16. Петrenchенко С. А. Гендерні квоти у Скандинавських країнах наприкінці ХХ століття. URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2022-4-01-07>
17. Скандинавська модель гендерної політики: загальна характеристика. URL: <https://studies.in.ua/paritetna-demokratia-shporu/2779-skandinavska-model-gendernoyi-poltiki-zagalna-harakteristika.html>
18. Соколова Ксенія, У Швеції від гендерної рівності виграли чоловіки. В усіх рейтингах в галузі гендерної рівності Швеція завжди була на передньому краї. Однак і тут не все ідеально. URL: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/u_shvetsiyi_vid_gendernoyi_rivnosti_vigrali_choloviki.html

19. Сулова Ірина, Жіноче обличчя шведського парламенту. <https://nv.ua/ukr/opinion/zhinoche-oblichchja-shvedskogo-parlamentu-1303989.html>
20. Фарегберг Вікстром Життя європейців: гендерна рівність в Швеції URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2014/07/8/174551/>
21. Шведська сім'я. Гендерна рівність. Відео. URL: <http://surl.li/tnaveu>
22. Equal Opportunities Act (No. 433 of 1991). URL: https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/r/natlex/fe/details?p3_isn=22404
23. Florin C., Bengt N. Something in the Nature of Bloodless Revolution. How New Gender Relations Became Gender Equality Policy in Sweden in the Nineteen-Sixties and Seventies. *State Policy and Gender System in the Two German States and Sweden 1945- 1989 / [ed. by R. Torstendahl].* Uppsala: University of Uppsala, Department of History, 1999. P. 11-77. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:634493/FULLTEXT02.pdf>
24. Matland R. E. Enhancing Women's Political Participation: Legislative Recruitment and Electoral Systems // *Women in Parliament: beyond Numbers / Ed. by A. Karam.* Stockholm: International IDEA, 1998. P. 66. URL: <https://www.idea.int/publications/catalogue/women-parliament-beyond-numbers-revised-edition>
25. Sainsbury D. Party Feminism, State Feminism and Women's Representation in Sweden. *State Feminism and Political Representation /Ed. by J. Lovenduski.* Cambridge: Cambridge University Press, 2005. P. 207. ГКД: https://www.researchgate.net/publication/31288917_State_Feminism_and_Political_Representation

Питання для самоконтролю та дискусії:

1. У чому полягає мета шведської політики гендерної рівності?
2. Схарактеризуйте структуру національного механізму забезпечення гендерної рівності у Швеції.
3. Які державні органи були створені у Швеції для реалізації ідеї гендерної рівності?
4. Що таке «Дискримінаційний акт»?
5. Проаналізуйте основні положення «Закону про рівність» Королівства Швеції.

6. У чому полягає сутність шведської політики гендерного балансування (ре) продуктивної праці?
7. Проблемна бесіда: «Зміна у Швеції сімейної моделі «чоловіка-годувальника» на альтернативну – хто виграв?».
8. Назвіть індикатори гендерної (не) рівності на ринку праці у Швеції.
9. Схарактеризуйте антидискримінаційне законодавство Швеції.
10. Наведіть особливості діяльності у Швеції служб захисту жінок та кризових центрів для чоловіків.

Тема 2–3.

УПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ: ПРИКЛАД КРАЇН ПІВНІЧНОЇ ЄВРОПИ (ДАНІЯ, ФІНЛЯНДІЯ, ІРЛАНДІЯ) (ЧАСТИНА I – ДАНІЯ) (6 годин)

1. Державна політика.
2. Доступ жінок до працевлаштування та професійного розвитку.
3. Представництво жінок в органах влади в Північній Європі.
4. Створення антидискримінаційної правової бази, яка стосується жінок і чоловіків.
5. Національні механізми забезпечення гендерної рівності.
6. Жіночий рух в регіоні.

Визначення: гендерні дослідження, відділ гендерної рівності, індекс гендерної рівності, програми позитивних дій.

Повідомлення:

1. Впровадження гендерних підходів в університетську освіту Данії.
2. Данський жіночий рух ГО «Команда майбутнього».

Методичні рекомендації:

При розгляді першого питання необхідно звернути увагу гендерне законодавство Данії. Варто проаналізувати Закон про гендерну рівність (2000 р.). Особливістю впровадження політики гендерної рівності є збалансоване представництво обох статей у радах і комітетах.

Відповідь на друге питання передбачає аналіз становища жінок на ринку праці. Слід врахувати, що Данія займає одне з перших місць серед країн Євросоюзу за кількістю працюючих жінок. Сегрегований ринок праці та нерівна оплата, розрив в оплаті праці. Особливості надання відпустки жінкам і чоловікам по догляду за дитиною. Принцип рівноправної участі чоловіків і жінок в політичному, соціальному, культурному та економічному розвитку країни є одним з основоположних принципів життєдіяльності країни. І тут не можна не згадати такий цікавий факт – королева Данії Маргрете II 12 років служила у Військово-повітряних силах країни і має військове звання майора. Ну і зрозуміло, що за своїм статусом вона зараз є Верховним Головнокомандувачем збройних сил Данії. Данія одна з небагатьох країн, де умови чоловіків і жінок на військову службу є однаковими. Саме у Данії ви зустрінете жінок-священнослужительок.

При розгляді **третього питання** варто зупинитись на аналізі «жіночого обличчя» данської влади і навести приклади жінок на керівних посадах. Країна має досить збалансоване представництво жінок в органах місцевого самоврядування. Індекс гендерної рівності у Данії.

Четверте питання актуалізує проблеми формування гендерного антидискримінаційного законодавства у Данії. А саме: Закону про консолідацію закону про гендерну рівність, заборону за ознаками гендерної ідентичності, гендерного вираження, та гендерних характеристик (2022), нових рекомендацій щодо гендерного складу керівництва. Створення безпечних заохочувальних місць для жінок і дівчат. Культура сексизму та сексуальних домагань.

Розгляд **п'ятого питання** передбачає аналіз національного механізму забезпечення гендерної рівності. Впровадження гендерних підходів у діяльність органів державної влади. Завдання відділу гендерної рівності у міністерстві зайнятості. Гендерні дослідження у Данії як механізм забезпечення гендерної рівності. Програми позитивних дій: «Молоді жінки», конкурси «Для жінок у науці».

У **шостому питанні** слід розглянути особливості історії і сьогодення жіночого руху у Данії. Витоки жіночого руху у Данії. Закон про початкову освіту (1814). Закон про право жінок голосувати та балотуватися на посади у парламенті разом з чоловіками (1915). Законодавство про рівну оплату праці. «Жіночий рух ГО «Команда майбутнього». Пізній #MeToo та проблеми з фемінізмом.

Джерела та література:

Данія

1. Гербут Надія, Участь жінок у політиці: досвід Данії. URL: <https://blog.liga.net/user/ngerbut/article/19765>
2. Годард Тетяна, Чому данійки — найщасливіші жінки в світі. Блог українки, яка живе в Данії. URL: <https://life.nv.ua/ukr/blogs/chomu-datchanki-najshchaslivishi-zhinki-v-sviti-blog-ukrajinki-jaka-zhive-v-daniji-1310300.html>
3. Данія та гендерна рівність. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/henderna-polityka/daniia-ta-henderna-rivnist/>
4. Данію визнали найкращою країною для жінок. URL: <https://www.wonderzine.me/wonderzine/life/news/17713-daniyu-viznali-naykraschoyu-krayinoyu-dlya-zhinok>
5. Данія планує розпочати призов жінок до армії: навіщо це рішення.
6. URL: <https://rubryka.com/2024/03/17/daniya-zhinky-pryzov/>
7. Denmark Act on Gender Equality. URL: <https://www.wcwonline.org/pdf/lawcompilation/Denmark-genderequality.pdf>
8. Шевцова Марина, Данія: пізній #MeToo та проблеми з фемінізмом. URL: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/feminism-in-detail/daniya-pizniy-metoo-ta-problemi-z-feminizmom.html>
9. Denmark PROMOTING GENDER EQUALITY IN RESEARCH Legal framework. URL: https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/toolkits/gear/legislative-policy-backgrounds/denmark?language_content_entity=en
10. New protection for gender identity and expression in Denmark Ius Laboris <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=270e11c2-c257-45ae-bb0d-b79b9713cb52>

Питання для самоконтролю та дискусії:

1. Проаналізуйте Данський Закон про гендерну рівність і визначте особливість впровадження політики гендерної рівності у країні.
2. Чому, на вашу думку, Данія займає одне з перших місць серед країн Євросоюзу за кількістю працюючих жінок?

3. Як у Данії реалізується принцип рівноправної участі чоловіків і жінок в політичному, соціальному, культурному та економічному розвитку країни?
4. Схарактеризуйте «жіноче обличчя» данської влади.
5. У чому полягає індекс гендерної рівності у Данії?
6. Схарактеризуйте гендерне антидискримінаційне законодавство Данії.
7. У чому полягає особливість сьогодення жіночого руху у Данії?
8. Як впливає законодавство про рівну оплату праці на соціально-економічне становище жінок і чоловіків у Данії?

Тема 2-3.

ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ: ПРИКЛАД КРАЇН ПІВНІЧНОЇ ЄВРОПИ (ДАНІЯ, ФІНЛЯНДІЯ ТА ІРЛАНДІЯ) (ЧАСТИНА 2 – ФІНЛЯНДІЯ) (6 годин)

1. Державна політика.
2. Доступ жінок до працевлаштування та професійного розвитку.
3. Представництво жінок в органах влади в Північній Європі.
4. Створення антидискримінаційної правової бази, яка стосується жінок і чоловіків.
5. Національні механізми забезпечення гендерної рівності.
6. Жіночий рух в регіоні.

Визначення: жіноча парламентська коаліція, уповноважений у питаннях дискримінації, політичні права жінок, рівність і рівноправність у трудовому житті.

Повідомлення:

1. Гендерна рівність та високі стандарти освіти Фінляндії.
2. Гендерний мейнстримінг в дії: досвід Фінляндії.

Методичні рекомендації:

Фінляндія

Під час розгляду питання використати попередню схему та акцентувати увагу на наступних особливостях гендерної політики Фінляндії, а саме:

- Закон Фінляндії про гендерну рівність;
- жіноча парламентська коаліція;
- жіночі підрозділи у політичних партіях;
- соціальна дискусія навколо квот на керівні посади «жіноча нерівність» у Фінляндії, 40 % квота;
- вибори – 2019 р. – перемога фінських соціал-демократів.

У своїх доповідях врахувати, що саме Фінляндія має Міжнародну премію за гендерну рівність. Фінляндія, країна, яка посіла друге місце у світі за рівнем гендерної рівності. Звернути увагу на «жіноче обличчя» уряду Фінляндії. Показовим прикладом є те, що Санна Марін (Sanna Mirrella Marin) – наймолодша голова уряду в сучасній історії. Які це преференції дало для формування і реалізації політики гендерної рівності.

Під час підготовки зверніть увагу на кроки до посилення гендерної рівності:

- повернення права на безкоштовні дитячі садки;
- декретна відпустка для батьків (така як і для жінок) (7 місяців);
- використання соціальних мереж для того, щоб змінити образ жінки у політиці;
- ініціатива «It`s daddy time» («Зараз час татка»), кампанія «Бебі-бокси».

Окремої уваги потребує історична довідка про політичні права жінок. Фінляндія – це країна, яка однією із перших надала своїм жінкам право голосу (1906), членство жінок у парламенті (1907). Це вплинуло на подальшу долю участі жінок у політичному житті (співвідношення жінок і чоловіків у ХХ ст.). сучасні «жіночі» відділи у політичних партіях.

Показником гендерної рівності є рівність і рівноправність у трудовому житті:

- рівність у підборі персоналу;
- рівноправність на робочому місці;
- гендерна рівність у підборі персоналу та на робочому місці;
- рівність і дискримінація на робочому місці.

Зверніть увагу на такі питання як: «релігія та гендерна рівність» і «військова справа та гендерна рівність».

Показником гендерної рівності завжди є соціальні ролі жінок і чоловіків. Фінляндія – це країна, у якій рівноправні стосунки між чоловіком і жінкою, гендерний розподіл ролей у родині, догляд за дитиною – не лише жіноча справа. Традиційно жіночі соціальні ролі змінюються.

Одним із показників високого і безпечного рівня життя у країні є антидискримінаційне політика. Проаналізуйте як Фінляндії працює

антидискримінаційне законодавство? У чому полягають функції уповноваженого у питаннях дискримінації? Хто такий доповідач у питаннях торгівлі людьми? Що таке сервісна служба? Жінка у Фінляндії не є сексуальним об'єктом. Ставлення у країні до домашнього насильства. Права представників ЛГБТ спільноти у Фінляндії.

Джерела та література:

Фінляндія

1. Гриценко-Веселовська О. В. Гендерна політика Фінляндії: історико-правовий аспект. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. С. 109–116. URL: <http://www.apdp.in.ua/v68/16.pdf>
2. Законодавче регулювання проведення гендерних експертиз законопроектів в країнах Європейського Союзу. *Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-слідницьким центром на запит народного депутата України*. Фінляндська Республіка. С. 4–6. URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28922.pdf>
3. Рівність і рівноправність у трудовому житті. URL: <https://www.infofinland.fi/uk/work-and-enterprise/finnish-working-life/equality-and-equal-opportunities-in-working-life>
4. Уповноважений у питаннях протидії дискримінації. URL: <https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/en/uk>
5. Юакім Хестхаммер Життя європейців: гендерна рівність в Фінляндії. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2014/10/21/182443/>
6. Шевцова М. Фінляндія: жіноча парламентська коаліція і Міжнародна премія за гендерну рівність. URL: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/feminism-in-detail/finlyandiya-zhinocha-parlamentska-koalitsiya.html>
7. Controversies and Challenges in the History of Gender Discourses in Education in Finland. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-19-8241-5_16
8. Exchange of good practices on gender equality/ Gender impact assessment in law drafting. 2014. URL: http://ec.europa.eu/justice/genderequality/files/exchange_of_good_practices_at_fi_discussion_paper_at_2014_en.pdf
9. Gender equality in Finnish education. URL: https://stm.fi/documents/1271139/5825735/STM_kasvatusjakoulutus_UK_verkko.pdf/ebe86072-6314-4dea-be5a-6feeb8088303/STM_kasvatusjakoulutus_UK_verkko.pdf.pdf

10. Number of people with educational qualification in Finland in 2022, by gender and level of education. URL: <https://www.statista.com/statistics/528176/finland-population-with-educational-qualification-by-gender-and-education-level/>
11. Women's Studies International Forum Volume 80, May–June 2020, 102360 Teachers-to-be studying gender and sexual diversity. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0277539518306290>

Питання для самоконтролю та дискусії:

1. Схарактеризуйте Закон Фінляндії про гендерну рівність.
2. Як працює у Фінляндії жіноча парламентська коаліція?
3. Квоти на керівні посади: порівняйте досвід Фінляндії і України.
4. Що означає вислів: «Жіноче обличчя» уряду Фінляндії?
5. У чому полягає сутність кроків підсилення гендерної рівності у Фінляндії?
6. Як працює у Фінляндії ініціатив: «It`s daddy time» («Зараз час татка»)?
7. Як у Фінляндії реалізується рівноправність у трудовому житті?
8. Розкрийте проблему: «Релігія та гендерна рівність» на прикладі Фінляндії.
9. Розкрийте проблему: «Військова справа та гендерна рівність» на прикладі Фінляндії.
10. Як захищені у Фінляндії права ЛГБТ спільноти?
11. У чому полягають особливості антидискримінаційної політики у Фінляндії?

Тема 2-3.

ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ: ПРИКЛАД КРАЇН ПІВНІЧНОЇ ЄВРОПИ (ДАНІЯ, ФІНЛЯНДІЯ ТА ІРЛАНДІЯ) (ЧАСТИНА 3 – ІРЛАНДІЯ) (6 годин)

1. Державна політика.
2. Доступ жінок до працевлаштування та професійного розвитку.
3. Представництво жінок в органах влади в Північній Європі.

4. Створення антидискримінаційної правової бази, яка стосується жінок і чоловіків.
5. Національні механізми забезпечення гендерної рівності.
6. Жіночий рух в регіоні.

Визначення: індекс гендерної рівності, агентство з рівності у галузі зайнятості, політичні права жінок, реалії сімейного життя, трансгендери.

Повідомлення:

1. Гендерна освіта в Ірландії.
2. Гендерні дослідження і гендерний аналіз в Ірландії.

Методичні рекомендації:

Ірландія

Шановні здобувачі освіти, прошу звернути увагу на нетиповий досвід Ірландії на шляху до гендерної рівності. Ірландія у 2014 році увійшла у Топ - 10 країн з індексом гендерної рівності. При цьому Ірландія вважається країною з показниками ступеня розвиненості політики рівності нижче середнього.

Чому так? Ірландія консервативна, переважно римо-католицька країна. Шлях до дедалі більш ліберального суспільства залежить від релігійних уподобань громадян.

Не зважаючи на особливості розвитку, країна у останні 20 років прийняла ряд показових гендерних законів:

- легалізація розлучень (1995);
- підтримка одностатевих шлюбів (2015);
- скасування заборони на аборти (2018).

Ці закони впливають на реалії сучасного сімейного життя.

Ірландія – одна з небагатьох країн, судові органи яких були наділені спеціальними повноваженнями з ліквідації проявів гендерної дискримінації.

Країна потрапляє до групи країн із найбільш розвинутою системою судочинства у справах забезпечення гендерної рівності. Країна впроваджує гендерно-правові реформи, метою яких є захист прав жінок.

Потужна система стимулювання роботодавців, які прагнуть впроваджувати принципи гендерної рівності. Цілеспрямованою є діяльність

профспілок з удосконалення законодавства щодо гендерної рівності. У країні працює «Агентство з рівності у галузі зайнятості».

Медіа Ірландії (BAI) – план дій щодо гендерних питань просування різноманітності й рівних можливостей в аудіовізуальній сфері Ірландії. Трирічна стратегія (2017). Перспективи гендерної рівності до аудіовізуальної сфери Ірландії. План передбачає просування гендерної рівності через чотири ключові сфери:

- збір і публікація даних;
- підтримка досліджень;
- заохочення розробки гендерних ініціатив усередині країни та серед зацікавлених сторін;
- підвищення рівня системи контролю, включаючи моніторинг і звітність.

Особливу увагу зверніть на антидискримінаційні практики у країні та гендерне законодавство.

Джерела та література:

1. Аніщук Н. В. Гендерно-правові реформи і Ірландії. Актуальні питання юриспруденції. Правова позиція. 2023. № 1. С. 115–117. URL: <https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2023/1/22.pdf>
2. В Ірландії виборці відхилили конституційні зміни про визначення сім'ї та місце жінки у родині. URL: https://lb.ua/world/2024/03/10/602627_irlanii_vibortsi_vidhilili.html
3. Ичкало-Кондрацька І. Б., Дерев'яно А. К., Кондрацька Д. С. Гендерна нерівність у зарубіжних країнах: Причини виникнення, особливості розвитку та державна політика з її подолання. Проблеми системного підходу в економіці. Випуск 5 (73). 2019. С 41-46. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/5_73_1_2019_ukr/6.pdf
4. Корчака Є. О., Савчук К. Ю. Міжнародно-правовий статус жінки. Європейський погляд. Порівняльно-аналітичне право. 2018,. № 4. С. 468–470. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/717732.pdf>
5. Комісія з питань гендерної рівності. Посібник із впровадження Рекомендації СМ (2013)1 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо гендерної рівності та медіа. Рада Європи. 2017. 50 с. URL: <https://rm.coe.int/final-ukr/1680972d5d>

6. Ireland. Legislative and policy framework. URL: <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/countries/ireland>
7. Irish self-ID gender laws went 'under the radar' URL: https://www.thetimes.co.uk/article/irish-self-id-gender-laws-went-under-the-radar-56gm2z93d?gad_source=1&gclid=CjwKCAjwz42xBhB9EiwA48pT7-UIKLqDKw6tgl6Ons2IDAdVQKzs3e8UbpI3USuRGSKQi17709Pf_xoCol4QAvD_BwE
8. Transgender rights in Ireland. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Transgender_rights_in_Ireland

Питання для самоконтролю та дискусії:

1. Що означає нетиповий досвід Ірландії на шляху до гендерної рівності?
2. Схарактеризуйте закони Ірландії, які впливають на реалії сучасного сімейного життя.
3. Якими спеціальними повноваженнями з ліквідації проявів гендерної дискримінації наділені судові органи Ірландії?
4. Наведіть приклади гендерно-правових реформ Ірландії, метою яких є захист прав жінок?
5. Як працює система стимулювання роботодавців, які прагнуть впроваджувати принципи гендерної рівності?
6. Гендерні питання в медіа Ірландії
7. Наведіть приклади антидискримінаційних практик в Ірландії.

Тема 4-5.

ПРОГРЕС У ДОСЯГНЕННІ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ЄС (КРАЇНИ ЗАХІДНОЇ, ЦЕНТРАЛЬНОЇ, СХІДНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ ЄВРОПИ) (6 годин)

1. Освіта та професійна підготовка жінок.
2. Жінки та здоров'я.
3. Боротьба з насильством щодо жінок.
4. Жінки та збройні конфлікти.
5. Жінки та економіка.

6. Жінки у владі та прийнятті рішень.
7. Інституційні механізми для покращення становища жінок.
8. Права людини для жінок.
9. Жінки та засоби масової інформації.
10. Жінки та навколишнє середовище.
11. Дівчатка-діти.

Визначення: гендер, гендерна рівність, індекс гендерної рівності, програми позитивних дій, гендерне законодавство, антидискримінаційні практики, жінка і військові конфлікти, гендерні дослідження, гендерна освіта, гендерний аналіз.

Методичні рекомендації

Існує декілька варіантів адміністративного поділу Європи:

- традиційний на пострадянському просторі;
- поділ Європи, що прийнятий у ООН.

Для підготовки заняття використовуємо варіант, прийнятий ООН:

Західна Європа (Франція, Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Німеччина, Австрія, Ліхтенштейн, Швейцарія);

Південна Європа (Італія, Сан-Марино, Ватикан, Монако, Мальта, Греція, Іспанія, Португалія, Андорра, Сербія, Чорногорія, Хорватія, Албанія, Боснія і Герцеговина, Північна Македонія, Словенія, Косово, а також Гібралтар);

Східна Європа (Росія – у тому числі азійська її частина, Україна, Білорусь, Молдова, Румунія, Болгарія, Угорщина, Чехія, Словаччина, Польща).

За відомих обставин, відомості про Росію під час підготовки до заняття не використовуємо.

Заняття буде проходити у формі панельної дискусії.

Загальна тема:

«ПРОГРЕС У ДОСЯГНЕННІ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ».

Три групи учасників (це можуть бути міністри закордонних справ, уповноважені з гендерних питань, лідери і лідерки гендерних рухів, лідерки

жіночих організацій, представники і представниці законодавчих органів влади тощо) представляють обрану групу країн.

Формат роботи дискусійної панелі

У кожній панелі свій модератор (ведучий), який анонсує проблеми, які будуть обговорюватись під час панелі, надає слово учасникам, спонукає до обговорення заявлених проблем, узагальнює, робить висновки.

Виступи учасників можуть супроводжуватись короткими презентаціями, відео, наочними прикладами. Вітається участь слухачів у дискусії і в обговоренні.

Так як кожний учасник панелі буде представляти окрему країну, матеріали свого виступу розміщує у Google Classroom. Це повинні бути доповіді по 10 пунктах. Варто відмітити найбільш актуальні приклади і проблеми для обраної країни. Звертаю вашу увагу, що кожна група країн і кожна окрема країна мають свій власний, тільки їм притаманний досвід впровадження гендерної рівності. Він не завжди має тільки позитивні приклади. Бажано врахувати це під час виступів.

Алгоритм дії: одна група країн – одне заняття.

Наголошуємо, що це самостійна робота і вона передбачає пошук джерел і літератури, перелік яких з посиланнями обов'язково вказати після тексту доповіді. Якщо це будуть відеоматеріали, теж обов'язково вказувати посилання.

Англомовні джерела і літературу вказувати мовою оригіналу (не перекладати).

Джерела та література

1. Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи та найкращі практики»: міждисциплінарне видання. Київ: Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД), 2015. 44 с.
2. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті Європейської стратегії України. Київ: видавництво «Заповіт», 2016. 244 с. URL: https://www.idss.org.ua/monografii/2016_Gender.pdf
3. Ковальчук Л. О. Гендерне виховання учнівської молоді в Німеччині. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Тернопіль. 2008. 26 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/3811>

4. Марцеляк О. В. Гендерна політика у сучасному виборчому праві. Право та державне управління. 2023. № 2. С. 377-386. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2023/55.pdf
5. Марценюк Т. Залученість жінок у політику: країни ЄС і Україна. С. 235–244. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7fb5483a-ac35-4ec4-b0a2-6e384d49d4f9/content>
6. Марценюк Т. Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи та найкращі практики. URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/files/martsenyuk_gender_politics_eu_apr_20_2015.pdf
7. Мельниченко А. «Антигендер» і його основні тези. Як демонізують політику рівних можливостей. URL: <https://povaha.org.ua/antyhender-i-joho-osnovni-tezy-yak-demonizuyut-polityku-rivnyh-mozhlyvostej/>
8. Паула Руїс Торрес, Paula Ruíz Torres. Challenges and Achievements: Women and the Gender Gap in Access to Managerial Positions in Europe. URL: <https://www.eurocadres.eu/challenges-and-achievements-women-and-the-gender-gap-in-access-to-managerial-positions-in-europe/>
9. Сімейна політика в країнах Європи (досвід Швеції, Фінляндії, Франції, Німеччини та Хорватії). URL: <https://salo.li/5a6c377>
10. Шлях до рівності: Стратегія гендерної рівності Європейського Союзу 2020 – 2025 (ч.1) URL: <https://jurfem.com.ua/shlyah-do-rivnosti-strategia-gendernoi-rivnosti-2025-ch-1/>
11. Austria – Country Fact Sheet | UN Women Data Hub. URL: <https://data.unwomen.org/country/austria>
12. Anti-Gender Movements on the Rise? URL: <https://ua.boell.org/uk/2015/07/03/pidyom-antigendernih-ruhiv-anti-gender-movements-rise>
13. Belgium (FR): Support for (future) parents. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/news/belgium-fr-support-future-parents>
14. Germany | 2022 | Gender Equality Index: URL: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/country/DE>
15. Gender Equality Policy in Germany. URL: <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/meta/en/equality/gender-equality-policy>
16. Gender Employment Gap in EU Before and After the Crisis. URL: https://www.researchgate.net/publication/273590635_Gender_Employment_Gap_in_EU_Before_and_After_the_Crisis
17. Gender balance in decision-making positions, Autumn 2015 – European Commission, http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-decision-making/index_en.htm
18. Women in National Parliaments, Inter-Parliamentary Union – <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>.

Приклади матеріалів по окремих країнах

Польща

19. Незвичайні професії, в яких працюють чоловіки у Польщі. URL: <https://up-study.ua/uk/posts/nezvichayni-profesii-v-yakikh-pratsyuyut-choloviki-u-polshchi>
20. Poland. The information on this page was last updated in December 2022. The information was collected in the process of EIGE's 2021 data collection on institutional mechanisms for the promotion of gender equality and gender mainstreaming. Legislative and policy framework. URL: <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/countries/poland>
21. Poland: UN experts say Government must not roll back women's rights
22. Poland: A critical juncture on women's rights URL: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2018/12/poland-un-experts-say-government-must-not-roll-back-womens-rights>
23. The gender employment gap - challenges and solutions. URL: <https://www.eurofound.europa.eu/en/gender-employment-gap-challenges-and-solutions>

Франція

24. Пастушок Анастасія, Фемінізм у Франції: хвилі боротьби та емансипації жінок. URL: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/feminism-in-detail/feminism-in-france.html>
25. Франсуаза Тебо. Жіноча та гендерна історія у Франції: характеристики та сучасні тенденції URL: <https://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/1487-fransuaza-tebo-zhinocha-ta-genderna-istoriia-u-frantsii-kharakterystyky-ta-suchasni-tendentsii>
26. Сюзанне Краузе/ Наталя Неділько Сексизм на роботі – поширене явище: приклад Франції URL: <https://salo.li/1401443>
27. Gender Equality Index (France). URL: <https://www.sia-partners.com/en/gender-equality-index-france>
28. France's international strategy for gender equality (2018–2022) URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/feminist-diplomacy/france-s-international-strategy-for-gender-equality-2018-2022/D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4-%D1%84%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97/a-4790468>
29. Gender equality: a priority for France. URL: <https://onu.delegfrance.org/Gender-equality-a-priority-for-France>
30. Human Development Report, Gender Equality Index – UNDP, <http://hdr.undp.org/en/statistics>. 3 Global Gender Gap Index 2015, Global

- Gender Gap – World Economic Forum,
<http://reports.weforum.org/globalgender-gap-report-2015>.
31. Mahaut de Fougères, The French Brief - The Road to Gender Equality in France's Labor Market / Шлях до гендерної рівності на ринку праці Франції. URL: <https://www.institutmontaigne.org/en/expressions/french-brief-road-gender-equality-frances-labor-market>

Словакія

32. Inštitút celoživotného vzdelávania Košice, n.o. organizuje od 1.7.2023 vzdelávacie aktivity prezenčne ako aj dištančne formou videoseminárov podľa aktuálnej ponuky. URL: <https://www.icv.sk/>
33. Iniciatívy v oblasti vzdelávania dospelých. URL: <https://education.ec.europa.eu/sk/education-levels/adult-learning/adult-learning-initiatives>
34. Institute of Lifelong Learning. URL: https://www.stuba.sk/english/university-workplaces/institut-of-life-long-learning.html?page_id=744
35. Jolita Dudaitė, Rūta Dačiulytė, Lifelong Learning in Six Central European Countries. New Educational Review, 134–147. URL: https://www.researchgate.net/publication/359104388_Lifelong_Learning_in_Six_Central_European_Countries
36. Slovakia: Strategy for Lifelong Learning and Counselling for the years 2021-2030. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/news/slovakia-strategy-lifelong-learning-and-counselling-years-2021-2030>

Питання для обговорення під час панельної дискусії:

1. Гендерна рівність у виборчому праві країн Західної, Центральної, Східної та Південної Європи. Виборче законодавство. Квоти.
2. Гендерний підхід в освіті. Освіта та професійна підготовка жінок.
3. Жінки і чоловіки на ринку праці. Заходи, що заохочують роботодавців.
4. Жінки та економіка. Інституційні механізми для покращення становища жінок.
5. Дискримінація за гендерною ознакою – те, що не вдалося подолати країнам, які ми вважаємо демократичними.

6. Боротьба з насильством щодо жінок.
7. Приклади і досвід протистоянні антигендеру.

Тема 6.
ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА В ЄС ТА УКРАЇНА –
ДЕ МИ ЗНАХОДИМОСЯ?
(4 години)

1. Правове забезпечення гендерної рівності в Україні.
2. Угода про асоціацію з ЄС – новий поштовх для розвитку гендерної політики.
3. Нові виклики для України та європейський досвід захисту прав жінок і дівчат серед мігрантів, біженців та шукачів притулку.
4. Стратегія утвердження гендерної рівності в освіті в Україні на період до 2030 року.
5. Прогнози щодо подальших шляхів вирішення проблеми.

Визначення: нормативно-правова база, гендерне законодавство, рівність прав жінок і чоловіків, асоціація Україна–ЄС, вимушена міграція, стратегія гендерної рівності у сфері освіти, міжфракційне депутатське об'єднання, Український жіночий конгрес, «Партнерство Біарріц».

Методичні рекомендації:

Підготовка **першого питання** вимагає аналізу української нормативно-правової бази, яка забезпечує юридичні гарантії імплементації в Україні гендерної політики ЄС. Під час розгляду питання доречним буде обґрунтування правових засад забезпечення рівності прав чоловіків і жінок в Україні і відповідність українських законів законам ЄС. Звернути увагу на рівність прав чоловіків і жінок у сфері праці, рівність прав чоловіків та жінок на відпустку по догляду за дитиною, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері підприємництва, соціального захисту, державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, відповідальність за порушення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків. Навести приклади законодавчого закріплення гендерної політики у судовій практиці.

Під час розгляду другого питання основну увагу приділяємо розгляду Угоди про асоціацію з ЄС з позиції впровадження гендерної рівності. Виокремити *напрями Програми ЄС* «Громадяни, рівність, права та цінності» була заснована у 2021 році та триватиме до 2027 року. Проаналізувати спектр дій програми у частині боротьби з гендерно зумовленим насильством. Чому така програма є потрібною? Чому це важливо для України?

Робота над третьім питанням передбачає дослідження гендерної специфіки вимушеної міграції з України до ЄС в умовах військового конфлікту. Необхідно проаналізувати основні аспекти Рекомендацій Res (2022) Комітету міністрів державам-членам ЄС щодо захисту прав жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку. Особливу увагу приділити гендерним диспропорціям в Україні під час війни та прогнозованим наслідкам.

Відповідь на четверте питання передбачає аналіз української Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року. Та аналіз реалізації зобов'язань Уряду України, взятих в рамках міжнародної ініціативи «Партнерство Біарріц» з утвердження гендерної рівності, забезпечення наскрізності принципів забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти. Наявна в суспільстві гендерна диспропорція, нерівність, сегрегація та стереотипізація відображають внутрішні організаційні практики закладів освіти. Проілюструйте свою доповідь даними статистики. Як Ви розумієте вислови: «фемінізація сфери освіти», «стереотипи за ознакою статі в кадровому та освітньому менеджменті», наявні «приховані» та «відкриті» елементи дискримінації за ознакою статі.

Наведіть приклади впровадження принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти в Україні. Проаналізуйте стратегічні цілі та завдання впровадження гендерної рівності в освіті України.

Під час розгляду п'ятого питання необхідно приділити увагу діяльності сучасних українських державних і громадських організацій, платформ, структур, які сприяють впровадженню гендерної політики ЄС в Україні, здійснюють гендерні дослідження, проводять аналіз, надають допомогу у впровадженні гендерних підходів у всі сфери життя і діяльності українського суспільства. Як приклад, це можуть бути: Міжфракційне депутатське об'єднання «Рівні можливості» у Верховній Раді України, Ла Страда –Україна, Постійно діюча платформа – Український жіночий конгрес тощо. Ініціатива здобувачів освіти вітається. Ви можете самі проаналізувати сучасні процеси і представити досвід інших структур і організацій.

Для ґрунтовної підготовки до даного семінарського заняття варто створити мікрогрупи по окремих питаннях, підготувати колективні доповіді, презентації, підібрати відповідні відеоматеріали.

Джерела та література:

Джерела:

Нормативно-правова база

1. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.96. р. № 254/96-ВР. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
3. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.71 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
4. Лист Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 07 травня 2014 року № 10-644/0/4-14 «Про належне забезпечення рівності трудових прав громадян при розгляді спорів, що виникають у сфері трудових відносин».
5. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.11.05 р. № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
6. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.97 р. № 776/97-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998. № 20. Ст. 99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
7. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15.11.01 р. № 2789-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002. № 10. Ст. 70. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14#Text>.
8. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.17 р. № 2229-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018. № 5. Ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.
9. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.05 р. № 2866-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005. № 52. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>.
10. Про внесення змін до Закону України «Про рекламу» щодо протидії дискримінації за ознакою статі: Закон України від 10.09.21 р. № 1750-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2021. № 50. Ст. 400. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1750-20#Text>.

11. Про схвалення Концепції комунікації у сфері гендерної рівності: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.20 р. № 1128-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1128-2020-p#Text>.
12. Питання українського правопису: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.05.19 р. № 437. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2019-p#Text>.
13. Про затвердження Переліку важких робіт із шкідливими та небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 29.12.93 р. № 256. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0051-94#Text>.
14. Національна стратегія у сфері прав людини, затверджена Указом Президент України від 24 березня 2021 року № 119/2021.
15. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2022 року № 752-р «Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022-2024 роки».
16. Стратегія утвердження гендерної рівності в освіті в Україні на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-%D1%80#Text>
17. UN Women Ukraine/ Annual Report 2020. URL: <http://unwomenukraine.annualreport.tilda.ws/page18091867.html>

Література:

18. Бушак Ярина, Угода між Україною та ЄС про участь України у програмі ЄС «Громадяни, рівність, права та цінності»: що це означає для нас? URL: <https://jurfem.com.ua/uhoda-ukr-eu/>
19. Відстоюємо свої права: Феміністичні висновки реагування на ситуацію в Україні. Аналітичний звіт. 32 с. URL: https://actionaid.org/sites/default/files/publications/AA%20Feminist%20Insights%20Policy%20Brief_Ukrainian%20online.pdf
20. Гендерні стандарти сучасної освіти збірка рекомендацій Частина II. Київ. 2011. 259 с. URL: <https://www.google.com/search?q=%D2%90%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1>
21. Гендерні диспропорції в Україні під час війни. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/henderni-dysproportsiyi-v-ukrayini-pid-chas-viynu>
22. Горещкий Олег, Асоціація з ЄС. Результати реформування: чи виправдали себе очікування? URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/asociaciya-z-es-rezultati-reformuvannya-chi-vipravdali-sebe-ochikuvannya.html>

23. Дослідження гендерної специфіки вимушеної міграції з України до ЄС в умовах військового конфлікту. Вимушені мігранти – соціологічний погляд в гендерному вимірі. Київ, 2024. 205 с. <https://razumkov.org.ua/images/2024/01/29/2024-Pyshchulina-EDNANNYA-SITE.pdf>
24. Захист прав жінок і дівчат-мігрантів, біженок та шукачок притулку: прийнята нова рекомендація Ради Європи. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/protecting-rights-of-migrant-refugee-and-asylum-seeking-women-and-girls-council-of-europe-recommendation-adopted>
25. Кампанії з адвокації для відстоювання прав жінок на місцевому рівні. Методичний посібник з підготовки тренерок / Анна Амбарцумова, Елла Ламах, Марія Дмитрієва / Проект «Жінки України: залучені, спроможні, незламні», Пакт. Київ, 2021. URL: <https://pactukraine.org.ua/uk/kampaniyi-z-advokatsiyi-dlya-vidstoyuvannya-prav-zhinok-na-mistsevomu-rivni-metodychnyy-posibnyk-z>
26. Каталог кращих практик молодіжної роботи 2020. URL: <https://youth-worker.org.ua/library/katalog-2020/>
27. Кобиляцька Вікторія, Гендерна рівність і Угода про асоціацію з ЄС: чи зможе Україна виконати те, під чим підписується? URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/genderna-rivnist-i-ugoda-pro-asociaciyu-z-yes-chi-zmozhe-ukrayina-vikonati-te-pid-chim-pidpisuyetsya/>
28. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами та Пояснювальна доповідь Стамбул (Туреччина) 11.V.2011 <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680093d9e>
29. Ламах Е. Жінки-політики – про жінок в українській політиці. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3cf35e86-4fef-4dd5-be43-d20796f70dc9/content>
30. Ла Страда – Україна. URL: <https://la-strada.org.ua/pro-organizacziyu>
31. Маньгора Т.В., Піковська Т.В. Правове регулювання гендерної рівності в Україні. URL: <http://il.ippi.org.ua/article/view/270257>
32. Марценюк Т. Залученість жінок у політику: країни ЄС і Україна. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7fb5483a-ac35-4ec4-b0a2-6e384d49d4f9/content>
33. МФО «Рівні можливості» у ВРУ. URL: <https://www.facebook.com/EqualOpportunitiesCaucus/>
34. МФО «Рівні можливості» у Верховний Раді URL: <https://ndo.lg.ua/news/665-mfo-rivni-mozhlyvosti-u-verkhovnyu-radi.html>
35. Нофенко А. С., Ворчакова І. Є. Жінки в українській політиці: виклики та перспективи. URL: https://eprints.kname.edu.ua/44347/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_28-169-178.pdf

36. Оніщенко І. Г. Гендерна політика Європейського Союзу: порядок денний для України. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: філософія, культурологія, соціологія*. Вип. 201. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/genderna-politika-evropeyskogo-soyuzu-poryadok-denniy-dlya-ukrayini/viewer>
37. Останні новини та інформація про співпрацю Європейського Союзу (ЄС) з країнами Східного партнерства: Азербайджаном, Білоруссю, Вірменією, Грузією, Республікою Молдова та Україною. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/projects>
38. Патрикеева Наталія, Парламентські партії: хто і як розвиває жіноче лідерство? URL: <https://www.chesno.org/post/4915/>
39. План дій Ради Європи щодо захисту вразливих осіб у контексті міграції та притулку в Європі (2021-2025).
40. Політично грамотна адвокація: Посібник з ефективної адвокації прав громадянського суспільства в інтересах сталого розвитку / Проект «Жінки України: залучені, спроможні, незламні». Київ, 2021. 61 с. URL: <https://pactukraine.org.ua/sites/default/files/2021-12/PoliticallySmartAdvocacyUkr.pdf>
41. Посібник з адвокації для жіночого руху в Україні: Посібник / В. Кучереносов, Л. Чернявська, Т. Гончарук. Київ: «український жіночий фонд», 2017. 101 с. URL: <https://www.vplyv.org.ua/archives/545>
42. Просування гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок в Україні через ефективну співпрацю в цілях розвитку та фінансування. 94 с. URL: <https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/2021/4/Advancing%20gender%20equality%20and%20womens%20empowerment%20in%20Ukraine%20UKR.pdf>
43. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека». URL: <https://nssu.gov.ua/genderna-rivnist/rezolyuciya-radi-bezpeki-oon-1325>
44. Рекомендації Rec(2022)17 Комітету міністрів державам-членам щодо захисту прав жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку. URL: <https://rm.coe.int/recommendation-cm-rec-2022-17-ukr/1680a76356>
45. Рівність прав чоловіків та жінок. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%A0%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2_%D1%87%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%BA%D1%96%D0%B2_%D1%82%D0%B0_%D0%B6%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%BA
46. Свящук А. Л. Проблеми прав біженців та виклики сучасності: Навчальний посібник. Харків, 2018. 321 с. URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/phd_2_copy.pdf
47. Станкевич-Волосянчук Оксана. Адвокація як метод впливу (практичний посібник). Ужгород, 2013. URL: <https://www.slideshare.net/ekosphaeraorg/advocacy-manual>
48. <https://www.slideshare.net/ekosphaeraorg/advocacy-manual>

49. Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-%D1%80#Text>
50. Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/03/16/Strateh.vprovadz.h.endern.rivn.u.sferi.osvity.do.2030.roku>.
51. Український жіночий конгрес. URL: <https://womenua.today/>
52. Участь жінок у політиці та процесі прийняття рішень в Україні. Стратегії впливу. Український жіночий фонд. Київ, 2011. 39 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/d/7/85975.pdf>
53. Участь жінок у політиці та прийняття рішень на місцевому рівні: досвід, виклики і потреби. Київ, 2021. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/UNDP-UA-Deputatka.pdf>
49. Хавлін Г. В. Гендерна політика в рамках Європейського Союзу та український вимір. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2008/04/113-122__no-2__vol-25__2008__UKR.pdf
54. Council of Europe Action Plan on Protecting Vulnerable Persons in the Context of Migration and Asylum in Europe (2021–2025) URL: https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=0900001680a25afd

Питання для самоконтролю та дискусії:

1. Порівняйте, як українське гендерне законодавство відповідає законодавчій базі Європейського Союзу.
2. Наведіть приклади як в Україні забезпечується рівність прав жінок і чоловіків у сфері праці.
3. Чи передбачена законом України відпустка для чоловіків по догляду за дитиною?
4. Які закони в Україні регламентують права і можливості жінок-ВПО в умовах військового конфлікту?
5. Схарактеризуйте основні положення Резолюції ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека». Коли документ був ратифікований в Україні? Які особливості реалізації резолюції 1325 в Україні?
6. Яку роль в Україні відіграє ініціатива «Партнерство Біарріц»?

7. Наведіть приклади впровадження принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти в Україні.
8. Наведіть приклади сучасних українських державних і громадських організацій, платформ, структур, які сприяють впровадженню гендерної політики ЄС в Україні.
9. Як Ви розумієте поняття «менторство»?
10. Що таке «адвокаційна кампанія»?

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ ДЛЯ ПОГЛИБЛЕННЯ ЗНАТЬ З ДИСЦИПЛІНИ:

Колекція статей та інформаційних матеріалів

1. Брензей Я. Рівний доступ навчання та професійного розвитку: як це зміниться з євроінтеграційними процесами в Україні. URL: <https://hromadske.radio/podcasts/my-ie-buly-y-budem-informatsiynuyu-maraton/1252584>
2. Гендерний аспект євроінтеграції: від директив про рівне ставлення до врегулювання порнопомсти та кібербулінгу. URL: <https://wim.org.ua/materials/gender-aspect-of-european-integration/>
3. Гендерна політика в нормативно-правових документах. Частина 1. За заг. ред Левченко К. Б. / Г. Г. Жуковська, К. Б. Левченко, О. О. Остапенко, О. І. Сулова. Київ, 2020. 186 с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/18%20-%20Department/18%20-%20PDF/02.2021/genderna-polityka.pdf>
4. Гендерно чутливі дані. Огляд ситуації в Україні. URL: <http://surl.li/qgbuiw>
5. Запрошення на навчання з гендерного мейнстрімінгу. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/invitation-to-gender-mainstreaming-training>
6. Запуск проєкту Ради Європи зі сприяння гендерній рівності в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/launch-of-council-of-europe-project-to-promote-gender-equality-in-ukraine>
7. Інтеграція гендерного підходу: довідкова інформація. URL: https://euneighbourseast.eu/wp-content/uploads/2024/01/gmbrief_eu4genderhelpdesk_v2_ukraine.pdf
8. Рівність – це можливості. 91% українців/ок вважають рівні можливості невід’ємною частиною стандартів прав людини ЄС / Український жіночий фонд. URL: <https://uwf.org.ua/rivnist-cze-mozhlyvosti-91-ukrayincziv-ok-vvazhayut-rivni-mozhlyvosti-nevidyemnoyu-chastynoyu-standartiv-prav-lyudyny-yes/>
9. План дій із гендерної рівності: права жінок та дівчат є основою глобальної стратегії для гендерної рівності. URL: <http://surl.li/gzehli>
10. Рівність – це можливості. 91% українців/ок вважають рівні можливості невід’ємною частиною стандартів прав людини ЄС / Український жіночий фонд. URL: <https://uwf.org.ua/rivnist-cze-mozhlyvosti-91-ukrayincziv-ok-vvazhayut-rivni-mozhlyvosti-nevidyemnoyu-chastynoyu-standartiv-prav-lyudyny-yes/>
11. Сприяння гендерній рівності в Україні (Pro-GE) URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/promoting-gender-equality-in-ukraine-pro-ge->

12. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2024-2029 роки доступна українською мовою. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/council-of-europe-gender-equality-strategy-for-2024-2029-available-in-ukrainian>
13. Digital Labs: менторство, воркшопи та стипендії (Відео). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=sFROwM0ibcc>

Інтегруючись в ЄС: розмови про гендерну рівність (документальний відеоконтент)

Серія інтерв'ю з ключовими особами державного рівня, які працюють над впровадженням стандартів Європейського Союзу у сфері гендерної рівності, присвячена різним аспектам того, як євроінтеграційні процеси у сфері гендерної рівності можуть впливати на повсякденне життя українців/ок

Випуск № 1.

Гендерні квоти, рівність vs, однаковість.

Розмова з Катериною Левченко

У першому випуску Урядова уповноважена з питань гендерної політики Катерина Левченко відповіла на питання:

- чи руйнує гендерна політика «традиційні» сімейні цінності?
- навіщо українцям/кам гендерна політика?
- чи існує в Україні гендерна нерівність?
- чому гендерний компонент є важливим при вступі України до ЄС, а також у відновленні держави?

<https://jurfem.com.ua/intehruyuchys-v-es/>

Випуск №2.

«Чоловічі декрети», умови праці для жінок.

Розмова з Інною Совсун

Під час інтерв'ю народна депутатка Інна Совсун та ведуча Яна Брензей обговорили:

- які заборонені питання про сімейне життя ставлять роботодавці при працевлаштуванні жінки?
- чому «чоловічі декрети» корисні для дитини, сім'ї та суспільства?
- що зміниться у сфері материнства/батьківства та догляду за дітьми зі вступом України до ЄС?

<https://jurfem.com.ua/intehruyuchys-v-es/>

Випуск №3.

Розрив в оплаті праці, сексуальні домагання на робочому місці.

Розмова з Неллі Яковлевою

Під час інтерв'ю народна депутатка Неллі Яковлева та ведуча Яна Брензей обговорили, зокрема, такі питання:

- чому в Україні існує різниця в оплаті праці, та які сфери є найбільш чутливими до цього?
- як можна запобігти сексуальним домаганням на робочому місці?
- якою Україна буде через 30 років в питаннях гендерної рівності та недискримінації?

<https://jurfem.com.ua/intehruyuchys-v-es/>

Випуск №4.

Чоловічі та жіночі професії, гендерно-правова експертиза.

Розмова з Людмилою Сугак

Заступниця Міністра юстиції з питань європейської інтеграції Людмила Сугак та ведуча Яна Брензей обговорили, зокрема, такі питання:

- чому досі існують хибні уявлення про ролі у суспільстві, та як це впливає на формування стереотипів про «чоловічі» та «жіночі» професії?
- що таке гендерно-правова експертиза, та як вона впливає на якість законів в контексті дотримання гендерної рівності?
- яку роль відіграють спеціальні комісії щодо розслідування сексуальних домагань?

<https://jurfem.com.ua/intehruyuchys-v-es/>

Випуск №5.

Баланс професійного та особистого життя.

Розмова з Мариною Бардіною

Народна депутатка України Марина Бардіна та ведуча Яна Брензей обговорили, зокрема, такі теми:

- допомога vs. обов'язок у догляді за дитиною;
- дитячі кімнати в парламенті, або як поєднати професійну діяльність батька/матері з обов'язком по догляді за дитиною;
- яка роль Стамбульської конвенції в отриманні Україною статусу кандидата на членство в ЄС;
- перспективи реформування та досвід ЄС щодо відпустки для жінки у зв'язку з вагітністю та пологами.

<https://jurfem.com.ua/intehruyuchys-v-es/>

ФІЛЬМИ

Право на місце в історії

«Коханці кав'ярні де Фльор» («Les Amants Du Flore», Франція, 2006)

Режисер: Ілан Дюран Коен

Фільм про відносини Сімони де Бовуар і Жана Поля Сартра, а також інтелектуальне середовище 1940–1950-х років у Франції.

Фільм далеко не тільки про кохання, хоча воно теж посідає там своє «почесне» місце.

Ми знаємо не так багато жінок-мислительок, адже часто вони перебувають у "тіні" колег-філософів.

Про Сімону де Бовуар варто знати всім, хто цікавиться розвитком суспільних ідей. Кав'ярня де Фльор була місцем зустрічей інтелектуалів Парижа, і Бовуар мала в цьому середовищі визначне місце.

Через що довелося пройти героїні, щоб стати помітною в університетському та інтелектуальному середовищах? Які в неї були стосунки із другом і колегою Сартром? Якою була реакція публіки на вихід її відомої праці «Друга стаття»? Шукайте відповіді на ці запитання у фільмі.

Жінки та дискримінація на ринку праці

«Дорослі іграшки» («The Happytime Murders», Великобританія, Франція, Люксембург, 2010)

Режисер: Таня Векслер

Романтична комедія, події якої відбуваються у 19 столітті. Мортімер Гренвіль влаштовується на роботу в кабінет доктора Далрімпла, який славиться на весь Лондон унікальним методом лікування "істерії" – жіночого перезбудження – за допомогою інтимного масажу.

«Закон Лідії Поет» («The Law According to Lidia Poet», Італія, 2023)

Режисери: Letizia Lamartire, Matteo Rovere

У цій захопливій історичній драмі Лідія Поет розслідує вбивства й разом із тим виборює місце в професії. Засновано на історії першої жінки-адвоката в Італії, яка стала юристкою, бореться із стереотипами, відстоює права жінок.

Жінки та релігія

«Іоанна – жінка на папському престолі» («Pope Joan», Німеччина, Великобританія, Італія, Іспанія, 2009)

Режисер: Зьонке Вортманн

Іоанна – надзвичайно хоробра і честолюбна жінка, яка зазіхнула на святе — папський престол. Приховавши свою стать, Іоанна два роки була головою католицької церкви.

Жінки та спорт

«Грай, як Бекхем» («Bend It Like Beckham», Великобританія, 2002)

Режисер: Гуріндер Чадха.

У фільмі йдеться про талановиту дівчину Джесс, яка обожає футбол і лише футбольна кар'єра зробить її щасливою. Вона доводить, що дівчатка грають не гірше за хлопців.

Жінки та війна

«Хоробре серце Ірени Сендлер» («The Courageous Heart of Irena Sendler» США, Латвія, Польща, Канада, 2009)

Режисер: Джон Кент Харрисон.

Фільм зображає історію Ірени Сендлер. Вона була соціальним працівником і входила до складу польського підпілля часів Другої світової війни. Завдяки їй з варшавського гетто було вивезено близько 2500 тисяч єврейських дітей. Вона рятувала життя, але в 1943 році була заарештована за анонімним доносом і після тортур засуджена до смерті.

Жінки та насильство; домашнє насильство

«Таємничий Альберт Ноббс» («Albert Nobbs», Великобританія, Ірландія, 2011)

Режисер: Родриго Гарсія.

Історія про жінку, яка таємничо видає себе за чоловіка аж 30 років.

Право на безпечне життя без гендерного насильства

«Квітка пустелі» («Desert Flower», Німеччина, 2009)

Режисерка: Шеррі Хорман.

Фільм про історію відомої моделі сомалійського походження Веріс Дір'є, яка публічно засудила практику жіночого обрізання, була призначена спеціальною посолкою ООН і створила фонд у боротьбі з жіночим обрізанням.

Деякі так звані культурні практики у світі містять компоненту насильства і тому називаються гендерно-обумовленим насильством. Їх засуджує міжнародна спільнота. Жіноче обрізання – це теж форма насильства проти дівчаток, яке пережила головна героїня.

Право на вибір стилю та способу життя

«Сестри Магдалини» («The Magdalene Sisters, Ірландія, 2002)

Режисер: Пітер Маллан.

Фільм про притулки для так званих «збездещених» жінок в Ірландії, які зазнавали в них знущань та насильства. У виправних притулках жінки молитвами і важкою працею повинні бути спокутувати свої гріхи.

Перед нами історії кількох жінок, які стикнулися із суспільним осудом чи то після небажаної вагітності, чи то після звалтування, чи просто після виклику очікуваним від жінок поведінковим нормам щодо сексуальності.

ГЛОСАРІЙ

Адвокація – це низка заходів, спрямованих на осіб, які приймають рішення, та політиків з метою підтримки конкретних політичних питань.

Адвокація – це організовані дії, спрямовані на здійснення впливу на певних осіб та/або організації, що приймають рішення, або на політиків, щоб змінити певну ситуацію на краще, а також діяльність із захисту прав та інтересів громадян шляхом їхньої участі в процесі прийняття рішень, які спрямовані на зміни.

Гендер (англ. Gend – «стать», від лат. Genus – «рід») – соціально-біологічна характеристика, через яку визначаються поняття «чоловік» і «жінка», психосоціальні, соціокультурні ролі чоловіка і жінки як особистостей, а також психо-біологічні особливості, на які впливає біологічна стать, цілісна психічна репрезентація статі, сповнена неповторним динамічним глибинним, когнітивним та поведінковим поняттям жіночого та чоловічого, здобута індивідом у результаті набуття індивідуального гендерного досвіду.

Гендерний аналіз – це збір якісної інформації і розуміння гендерних тенденцій в економіці і суспільстві, використання цих знань для виявлення потенційних проблем і пошуку рішень в щоденній роботі.

Гендерна демократія – система волевиявлення обох статей (жінок і чоловіків) у громадянському суспільстві як рівних у правах і можливостях, що законодавчо закріплена й реально забезпечена в політико-правових принципах, діях, розбудові суспільних і державних структур.

Гендерна ідентичність – це глибоке усвідомлення тією чи іншою особою внутрішніх та індивідуальних особливостей гендерної приналежності, що може як збігатися, так і не збігатися зі статтю за народженням, включаючи індивідуальне відчуття свого тіла та інші прояви такі, як одяг, мова й манера поведінки.

Гендерний мейнстрімінг – це ре/організація, вдосконалення, розвиток та оцінювання політичних процесів з метою включення Гендерної рівності в усі політики на всіх рівнях та на всіх етапах суб'єктами, які зазвичай беруть участь у розробці політики.

Гендерні перспективи – це процес оцінювання наслідків для жінок та чоловіків будь-яких запланованих заходів, включаючи законодавство, політику чи програми у всіх сферах та на всіх рівнях.

Гендерний підхід – це процес оцінки того, які наслідки матиме для жінок і чоловіків здійснення будь-якого запланованого заходу, включаючи впровадження законодавства, стратегічної політики і програм в усіх сферах і на всіх рівнях.

Гендерні практики – це конкретні дії, звичаї, стереотипи та норми, які формуються в суспільстві та впливають на ролі, статус та можливості людей на основі їхньої статі.

Гендерна пріоритетизація (або гендерний мейнстрімінг) – це визнана на глобальному рівні стратегія втілення політики гендерної рівності, яка була записана у Пекінській Платформі дій і затверджена офіційно на Четвертій Всесвітній конференції із становища жінок у Пекіні в 1995 р.

Гендерний розрив в оплаті праці – це вирахована різниця в середній оплаті праці чоловіків і жінок по всій країні.

Гендерна нерівність – соціальний устрій, за якого соціальні позиції чоловіків і жінок суттєво відрізняються.

Гендерна рівність – це рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Гендерні (статеві) ролі – зразки поведінки жінок і чоловіків, які ґрунтуються на традиційних очікуваннях, пов'язаних з їх статтю; сукупність загальноприйнятих норм і правил поведінки людей в конкретній ситуації.

Гендерні стереотипи – набір консервативних, загально- прийнятих норм і суджень, які стосуються статусу жінок і чоловіків, норм їх поведінки, мотивів учинків і характеру потреб.

Директива – обов'язковий нормативно-правовий акт, в якому визначено спільну мету для всіх держав-членів ЄС, яку необхідно досягнути, та дій, які необхідно вжити протягом часу, визначеного у Директиві.

Дискримінація жінок – будь-які відмінності, винятки або обмеження за ознакою статі щодо реалізації жінками (незалежно від їх родинного стану) прав людини і основних свобод в політичній, економічній, соціальній, культурній, громадській та будь-якій іншій сфері.

Європейське жіноче лобі (ЄЖЛ) (European Women's Lobby) – це найбільша організація жіночих об'єднань у ЄС, які працюють щодо питань жіночих прав і рівних можливостей жінок і чоловіків.

Жіночий рух – соціальна, культурна, політична діяльність жінок і жіночих груп, спрямована на захист інтересів жінок, зміну системи гендерних відносин.

Індекс гендерної рівності - індикатор стану гендерних відносин у ЄС.

ЛГБТ (LGBT) – аббревіатура з перших літер назв груп осіб за ознакою їх сексуальної орієнтації (лесбіянок, геїв, бісексуалів) та категорії, яка не належить до сексуальної орієнтації (трансгендер чи транссексуал). У певному контексті та політичних документах застосовується ширший за обсягом термін ЛГБТІК чи ЛГБТІКН (лесбіянки, геї, бісексуали, транссексуали, інтерсекси та квіри чи лесбіянки, геї, бісексуали, транссексуали, інтерсекси, квіри та ті, що не визначились).

Міжнародна коаліція за рівну оплату праці – це міжнародна ініціатива, започаткована на 72-й сесії Генеральної Асамблеї ООН 18 вересня 2017 року в місті Нью-Йорк (США), для зменшення розриву в оплаті праці жінок і чоловіків, дотримання принципу рівної оплати за рівноцінну працю в усіх країнах і галузях. ЄС ухвалив нові правила щодо прозорості оплати праці. Рада ЄС ухвалила нові правила для боротьби з дискримінацією в оплаті праці та подолання гендерного розриву на ринку праці в ЄС. Нова директива про прозорість оплати праці містить положення про компенсацію жертвам дискримінації в оплаті праці та покарання, включаючи штрафи, для роботодавців, які порушують правила.

Міжнародно-правові стандарти у галузі прав людини – це встановлені в договірному порядку правові норми мінімально допустимого поведіння держави з проживаючими на її території людьми.

Непряма дискримінація – це ситуація, за якої внаслідок реалізації чи застосування формально нейтральних правових норм, критеріїв оцінки, правил, вимог чи практики для особи та/або групи осіб за їх певними ознаками виникають менш сприятливі умови або становище порівняно з іншими особами та/або групами осіб, крім випадків, коли їх реалізація чи застосування має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними.

Орієнтація (франц. orientation) сексуальна (від лат. sexus – стать) – одна з природних властивостей людської особистості, яка полягає у спрямованості психоемоційної сфери людини, її еротичного (чуттєвого) потягу та сексуальних потреб на представників виключно або майже виключно протилежного гендеру (гетеросексуальність), виключно або майже виключно свого гендеру (гомосексуальність) або на представників обох гендерів (бісексуальність).

Партнерство Біарріц – міжнародна ініціатива рівних прав і можливостей для всіх. Заснували «Партнерство Біарріц» 25 серпня 2019 року під головуванням Президента Франції Еммануеля Макрона лідери країн Групи семи (G7) на саміті в місті Біарріц (Франція). Метою партнерства є консолідація зусиль міжнародної спільноти та посилення відповідальності задля досягнення рівності жінок і чоловіків.

Подвійний підхід – втілення політики «гендерної пріоритетизації» (gender mainstreaming) та ініціювання спеціальних заходів (specific measures).

Права людини – це права, нерозривно пов'язані з самим існуванням людини: право на життя, на свободу у всіх її проявах, право на повагу людської гідності, на опір пригнобленню. Права людини можуть бути обмежені лише в тій мірі, в якій це необхідно для захисту прав іншої людини. Права людини невідчужувані, іншими словами, людина сама не має права від них відмовитися, бо без цих прав вона вже не є людиною. Визнання і захист прав людини – головний обов'язок держави.

Пряма дискримінація – це ситуація, за якої з особою та/або групою осіб за їх певними ознаками поводяться менш прихильно, ніж з іншою особою та/або групою осіб в аналогічній ситуації, крім випадків, коли таке поводження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними.

Психологічне насильство – форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи.

Регламент – нормативно-правовий акт, який має загальну дію, є обов'язковим до застосування у повному обсязі та прямо застосовується у всіх державах-членах ЄС. Регламент є прямим джерелом прав та обов'язків, його положення не дублюються в національному законодавстві.

Резолюція 1325 – одна з найбільш важливих резолюцій РБ ООН у сфері політики безпеки. Цей документ наголошує на важливій ролі жінок у запобіганні і врегулюванні конфліктів та в розбудові миру, а також закликає держави-члени забезпечити більш активну участь жінок на всіх рівнях прийняття рішень в національних, регіональних і міжнародних інститутах, у механізмах запобігання, управління та вирішення конфліктів. Резолюція стала інституційною рамкою для інтеграції жінок до безпекового сектору. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» ухвалена Радою Безпеки ООН 31 жовтня 2000 р., та резолюції Ради Безпеки ООН 1820, 1888, 1889, 1960, 2106, 2122, 2242, 2467, 2493, які разом формують порядок денний «Жінки, мир, безпека».

Рекомендація – нормативно-правовий акт, який має факультативний характер. У Рекомендаціях ЄС окреслюються пропозиції щодо того, у який спосіб може бути врегульоване певне питання.

Рішення – обов'язковий нормативно-правовий акт у повному обсязі лише для тих держав-членів ЄС, яким його адресовано, або приватним особам. Проте з цього правила є винятки: інколи рішення містять приписи, що є загальнообов'язковими (наприклад, заходи у сфері спільної зовнішньої політики).

Сексизм (статева дискримінація) – упереджене ставлення до людини, групи людей, пов'язане з їх належністю до певної статі; дискримінація за ознакою статі. Розрізняють С. щодо жінок і щодо чоловіків. Ідеї С. близькі до расизму, шовінізму та фашизму.

Сексуальна (статева) ідентичність – прийняття індивідом своєї сексуальної орієнтації (гомосексуальної, гетеросексуальної чи бісексуальної).

Сексуальне насильство – форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності.

Спеціальні заходи у гендерній політиці на рівні ЄС – це законодавство, інформаційно-просвітницькі кампанії, фінансові програми.

Сталий розвиток – це розвиток суспільства, який задовольняє потреби сучасності, не ставлячи під загрозу здатність наступних поколінь задовольняти власні потреби. Сталий розвиток має три складові: екологічну, економічну та соціальну.

Трансгендер – термін на позначення людей, чия гендерна ідентичність і/або гендерне вираження відрізняються від статі, до якої особа належить від народження (вживається як узагальнювальний). Термін може охоплювати: транссексуалів, інтерсексуалів, трансвеститів та інших осіб різної гендерної приналежності. Трансгендери (чи «транси») – це ті, хто переходять від статі до статі, мотивуючи це тим, що їх гендерна ідентичність може охоплювати ідентичність, що асоціюється з чоловіками та жінками, або обмінюватись між обома. Інколи трансгендери є транссексуалами.

Цінності ЄС – повага до людської гідності, свобод і прав людини, демократії, рівності та верховенства права.

Цілі сталого розвитку (ЦСР, відомі також як Глобальні цілі) – ключові напрямки розвитку країн, що були ухвалені на Саміті ООН зі сталого розвитку. Вони замінили Цілі розвитку тисячоліття, термін яких закінчився наприкінці 2015 року. ЦСР ухвалені на період від 2015 до 2030 року і нараховують 17 Глобальних цілей, яким відповідають 169 завдань.

ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Лекція – це форма навчання, що дає змогу здобувачам освіти отримати додаткову інформацію з досліджуваної тематики. Робота на лекціях передбачає зв'язок, що можна висвітлити схемою «лектор - здобувач освіти - лектор». На лекцію виносяться широкі питання з програми курсу, які дають основу для вивчення та розкривають зміст теми. Завданням лекції є структуризація знань здобувачів освіти, вироблення розуміння положень теми. Ініціатором роботи на лекції є саме лектор, який структурує та контролює процес подачі інформації слухачам. Здобувачі освіти є активними учасниками лекційного заняття.

Оцінювання роботи на **практичному занятті** виходить, насамперед, з повноти розкриття суті питання, здатності аргументовано та логічно представити його у відведений для цього час. Враховується ступінь самостійності підготовки, обов'язкове опрацювання рекомендованих джерел та літератури, здатність аналізувати, критично мислити, робити висновки.

Робота на семінарському занятті оцінюється до 5 балів за одне заняття.

Підсумкова оцінка за заняття враховує такі активності здобувачів освіти:

- відповідь на семінарському занятті;
- запитання на семінарському занятті;
- рецензування відповіді;
- доповнення на семінарському занятті;
- участь у дискусії;
- якість виконання завдання до заняття.

Відповідь на занятті – це повідомлення з питання, винесеного на обговорення. Цей виступ повинен бути чітко структурований і містити основні результати наукового вивчення проблеми. При підготовці до окремих занять пропонуються повідомлення, представлення яких може відбуватися у вигляді презентацій.

Здобувачі освіти можуть ставити питання в ході обговорення проблем, винесених на заняття. Питання також дозволяють виявити ступінь готовності студента.

Рецензування відповіді на практичному занятті передбачає визначення рівня виступу з питання, винесеного на обговорення.

Доповнення на занятті передбачає стисле повідомлення, що не повинно повторювати аргументацію та фактичний матеріал доповідача. Цінність доповнення полягає у приверненні уваги до тих аспектів питання, які не знайшли висвітлення у виступі доповідача.

Передбачено також створення здобувачами освіти презентацій. Посилання на джерела та літературу – обов'язкові.

Вимоги до презентації: конкретна індивідуальна тема, зазначення проблеми, від 8 до 15 слайдів, підбір доречних ілюстрацій, мінімум тексту, список використаних джерел та літератури, до презентації додається виступ

(до 2-ох сторінок тексту, формату А-4, кегль № 14).

Підсумковий контроль знань здобувачів освіти здійснюється наприкінці вивчення обох частин курсу у формі заліку за загальними результатами оцінювання роботи на лекційних та семінарських заняттях.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

ВИДИ РОБІТ														Всього
Лекції					Практичні									
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	6	7	8	9	До 50 балів
До 5 балів					До 45 балів									

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗА ШКАЛОЮ ECTS

A (Відмінно)	90 - 100	Видатна робота з мінімальними помилками
B (Дуже добре)	83 - 89	Вище середнього стандарту, але з деякими незначними помилками
C (Добре)	75 - 82	В цілому гарна робота, але з помітними помилками
D (Задовільно)	68 - 74	Пристойно, але зі значними помилками
E (Достатньо)	60 - 67	Задовольняє мінімальні вимоги
FX (Незадовільно)	35 - 59	Необхідно виконати певну додаткову роботу для успішного складання (доопрацювати)
F (Незадовільно)	0 - 34	Необхідна значна подальша робота (повторний курс навчання з дисципліни)

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПРОЄКТ

Сайт проєкту

Сторінка проєкту в Facebook

**ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ:
ВІД ІСТОРИЧНИХ ВИТОКІВ ДО СУЧАСНИХ ДОСЯГНЕНЬ
проєкт програми Erasmus+ наряду Jean Monnet
101127464 — GEEUHOМА — ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH**

Проєкт (ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH Project: 101127464 – GEEUHOМА) спрямовано на вивчення європейського досвіду створення гендерно орієнтованого суспільства, яке забезпечує рівні права та рівний доступ до можливостей незалежно від статі. Це є одним з важливих пріоритетів ЄС сьогодні. Найпродуктивніший спосіб його просування – через освіту, особливо через формування освітньої стратегії університетів, які готують майбутніх вчителів. Це гарантує стійкий результат зараз і в майбутньому, оскільки створює гендерно рівне освітнє середовище за європейськими стандартами, сприяє вихованню гендерної толерантності у підростаючого покоління, як однієї з базових європейських цінностей, а також впливає на державну гендерну політику в цілому.

Реалізація проєкту дозволить сформуванню нової моделі гендерної поведінки у безперервному ланцюгу поколінь: викладач університету – студент – вчитель школи – учень – громадянин. Заходи проєкту дозволять залучити студентів, школярів, вчителів, молодих науковців, експертів, представників громадськості до вивчення гендерної політики ЄС та вирішення практичних завдань щодо створення освітнього простору на принципах гендерної рівності.

Публічна презентація результатів проєкту через публікацію та висвітлення в соціальних мережах, введення навчальних курсів до програм Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського забезпечить сталість та впливовість проєкту та приверне увагу широкої аудиторії до європейських студій, гендерного аспекту європейської історії та сучасної політики ЄС. Дидактичні та наукові матеріали, створені в ході проєкту, можуть бути використані для навчання студентів вищих навчальних закладів, учнів шкіл, підвищення кваліфікації шкільних учителів, просвітницької діяльності громадських організацій з метою інформування суспільства про законодавчу базу, історію та сучасні практики досягнення гендерної рівності в ЄС, популяризації європейських студій та європейських цінностей.

Проєкт передбачає:

1) викладання: розробку навчальних дисциплін

- «Історичні витоки гендерної рівності в Європейському Союзі.

Частина 1–2» (доц. Коваленко О. О., доц. Павленко Л. А.);

- «Сучасні досягнення гендерної рівності в Європейському Союзі.

Частина 1–2» (доц. Стрілюк О. Б., доц. Юда Л. А.).

2) видання навчально-методичних посібників, практикумів, наукових та інших публікацій з означеної тематики;

3) проведення конференцій, круглих столів.

Зміст діяльності та очікувані результати:

- проаналізувати політику Європейського Союзу щодо гендерної рівності: від історичних витоків до сучасних досягнень;
- розробити та організувати викладання двох авторських спецкурсів на основі інноваційних технологій для студентів-гуманітаріїв;
- розробити навчальну програму підвищення кваліфікації для шкільних вчителів «Європейський підхід до досягнення гендерної рівності в освіті»;
- розробити та створити онлайн-гру-квест, яка буде інноваційною формою неформального навчання. Це сприятиме поширенню знань про ЄС та його гендерну політику в ігровій формі, а також сприятиме розвитку цифрової грамотності та критичного мислення;
- організувати конкурс студентських есе «Гендерна рівність в Європейському Союзі»;
- підготувати та оприлюднити дидактичні матеріали, посібники для авторських спецкурсів.

Для нотаток

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

СТРІЛЮК Олена Борисівна,

ЮДА Лариса Анатоліївна

**СУЧАСНІ ДОСЯГНЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ
В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.
ЧАСТИНА 1–2**

Навчально-методичний посібник
для організації освітнього процесу за кредитно-трансферною
системою для здобувачів освіти освітнього ступеня бакалавр
у галузі гуманітаристики

Технічний редактор

О. Клімова

Комп'ютерний набір

О. Стрілюк, Л. Юда

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 17500-6250 ПР від 16.11.2010 р.*

Підписано до друку 27.09.2024 р. Формат 60 x 84 1/16.

Папір офсетний. Друк на різнографі.

Ум. друк. арк. 5,6. Обл.-вид. арк. 5,1

Наклад 100 прим.

Редакційно-видавничий відділ ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка.

14013, вул. Гетьмана Полуботка, 53, к. 208.

Тел. 65-17-99.

chnpu.tipograf@gmail.com